

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationum// Roberti Bel-//larmini Politiani,// Societatis
lesv// De Controversiis// Christianae Fidei, Adver-//sus
huius temporis Haereticos,// Tomus ...**

De Sacramento Evcharistiæ - Sex Libris Explicata

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1589]

VD16 B 1603

Liber Tertivs, De veritate Domini in Eucharistia, & de modo existentiae in
eâdem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54113](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54113)

LIBER TERTIVS,
DE VERITATE CORPO-
RIS DOMINI IN EV-
CHARISTIA.

CAPVT PRIMVM.

*Proponitur questio; An possit fieri, vt corpus
Christi presens constituatur in Eucharistia.*

IX VERBO DEI, ET VETERVM PATRVM
sententiis disputauimus hactenus contro-
uersiam de veritate corporis Domini in Sa-
cramento altaris: nunc ad plenam quæstio-
nis huius grauissimæ explicationem finge-
mus, nō posse ex solo verbo Dei, aut Patrum
sententiis quidquam certi colligi (tamen si contrarium duo-
bus superioribus libris apertissimè docuerimus) ac inuestiga-
bimus ratione adiuta variis principiis fidei, quid tandem de
hac re sentiendum sit homini sapienti, & pio. Secabitur au-
tem quæstio tota in partes duas. PRIMVM enim quæremus,
an potuerit Deus re ipsa presens exhibere corpus & sanguinē
Domini in specie panis, & vini. DEINDE an voluerit.

De PRIMA quæstione Ioannes VViclefus apud Thomam
VValdensem, tomo 2. cap. 72. & 73. & eius discipulus Ioannes
Caluinus apertè negant id posse fieri. Nam etiam si ad inui-
diam declinandam Caluinus sic loquitur lib. 4. Instit. cap. 17.
§. 24. *Non queritur quid Deus potuerit, sed quid voluerit. Ta-
men pauld infra sic ait: Cur (inquiunt) nō faciat Deus, vt ca-
ro eadem plura, diuersaq; occupet loca, vt nullo loco contineat-
tur; vt modo, & specie careat? Insane, quid à Dei potentia po-
stulas, vt carnem faciat simul esse, & non esse carnem?* Et in-
fra, §. 29. respondet ad argumenta, quibus Catholici probant
fieri

fieri posse, vt vnum corpus sit in duobus locis, vel non occupet locum. Similia habet Petrus Martyr libro contra Gardenerum, obiecto 10. 11. & 12. & 106. & Theodorus Beza in lib. de cœna Domini contra VVestphalum. Catholici contra eum credunt, id fieri potuisse.

Tres autem sunt difficultates, in quibus ab aduersariis dissentimus. VNA, an possit vnum corpus poni simul in diuersis locis. ALTERA, an possit corpus alicubi esse non occupando locum, & hæc sunt nobis cum solis Sacramentariis, nõ autem cum Lutheranis, & hoc loco tractandæ. TERTIA est etiam cum Lutheranis, an possint accidentia manere sine subiecto, & de hac disputabimus in sequenti libro, vbi tractabitur de transubstantiatione.

Vt igitur questionem de potentia Dei in hoc mysterio contra Sacramentarios disputemus, & ordine rem totam explicemus: PRIMO inuestigabimus, quæ sit certa regula cognoscendi quid Deus possit. SECUNDO probabimus posse Deum facere, vt vnum corpus simul sit in diuersis locis. TERTIO soluemus obiectiones aduersariorum. QUARTO probabimus posse Deum facere, vt vnum corpus indiuisibiliter maneat, ita vt locum non repleat. QUINTO soluemus obiectiones.

CAPVT SECVNDVM.

Quæ sit regula cognoscendi quid Deus possit.

REGVLA cognoscendi quid Deus possit, vel non potest ab ipso Deo, de cuius potentia agitur, et ab homine, qui eum cognoscere debet, vel a rebus ipsis, quæ per eam potentiam fiunt.

A Deo regulam quandam sumunt Ioannes Calvinus in Catechismo breui, vbi explicat primum articulum Symboli, & in Instit. cap. 6. §. 27. & Petrus Boquinus in libro de cœna Domini prope finem, vbi de omnipotentia disputant. Dicunt ij homines potentiam Dei non esse separandam à voluntate, & operatione: id enim Deum posse facere, quod re ipsa facere, & facit, nullam autem esse in Deo potentiam, qua possit facere id, quod non decreuit facere.

Hæc regula falsa est, & inutilis. Falsa est, quia Scripturæ perspicue docent, Deum posse facere multa, quæ nunquam faciet. Matth. 3. & Luc. 3. *Potens est Deus de lapidibus istis suscitare*

suasitare filios Abrahæ. In quem locum Chrysoſtomus, Ambroſius, & Hieronymus, dicunt, poſſe Deum ex veris lapidibus homines formare: quod tamen nunquam fecit, & probabile eſt nunquam facturum. Item Matth. 26. *Poſſum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modò pluſquam duodecim legiones Angelorum.* Et Marci 14. *Omnia tibi poſſibilia ſunt, transfer calicem hęc à me.* Vbi ſatis aperte indicat Dominus, potuiſſe reparari mundum ſine morte ſua, & potuiſſe impediri paſſionem ſuam per diuinam potentiam, & tamen ſcimus hoc non eſſe factum. Quod etiã notauit Gregorius Nazianzenus in epiſt. 1. ad Chelidonium: qui rurfus lib. 4. de Theologia dicit, poſſe Deum facere, vt camelus tranſeat per foramen acus; & vt ſenex iterum redeat in vterum matris ſuæ, & reſcatur; quæ tamen nunquam fecit. Quare Auguſtinus in Enchirid. cap. 95. rectè ſcribit multa Deum poſſe, quæ nõ velit, nihil autem velit, quod non poſſit; & lib. de ſpiritu, & litera, cap. 1. docet, multa eſſe poſſibilia Deo, quæ nunquam ſient, & ponit exemplum de camelo tranſeunte per foramen acus. Sed quamuis iſta regula vera eſſet, eſt tamen inutilis, quia nõ magis notum eſt nobis, quid Deus velit facere, quam quid poſſit facere.

Si quis autem diceret, regulam cognoscendæ diuinæ potentie eſſe eius voluntatè, vel intellectum, in hoc ſenſu; quod id omne poſſit Deus facere, quod poteſt velle facere, vel quod intelligit eſſe factibile; regulam veriſſimam daret, ſed inutilem. Veriſſimam quidam, quia in hoc differt Deus à creaturis, quòd creaturæ multa poſſunt animo concipere, vt factibilia, & etiam velle facere, quæ tamen non poſſunt reiſa facere: at Deus quidquid poteſt velle, vel intelligere vt factibile, id totum poteſt facere, & nihil poteſt facere, quod non poteſt velle, aut quod non intelligit eſſe factibile. Sed regula eſt inutilis, quia non minus obſcurum eſt nobis, quid Deus poſſit velle, aut intelligere, vt factibile, quàm quid poſſit facere.

Ex parte hominis poſſet accipi hæc regula: Id omne poſſe Deum facere, quod poteſt homo concipere. Nam cùm obiectum mentis noſtræ, ſit ipſum ens, & verum in vniuerſum, id quod poteſt cõcipi, ſiue intelligi, reuera exiſtere poterit: quod autem non poteſt concipi, nihil erit; proinde omnia poterit facere, qui poterit id totum, quod homo poteſt concipere.

Sed

Sed hæc regula partim est vera, partim falsa. Vera quidem est, quatenus affirmat posse Deum facere, quicquid potest homo intelligere: at quatenus negat posse Deum facere, quod homo non potest intelligere, fallax est, & contraria diuinis literis. Nam etiam si totum ens est ex se intelligibile, & solum, quod non est, non potest intelligi: tamen mens nostra ob suam imbecillitatem, nisi diuinitus adiuuetur, sæpe fallitur in rebus intelligendis, & multa putat non posse existere, & proinde nec esse intelligibilia, nec factibilia, quæ tamen intelligi, fieri, & existere possunt. Hinc dicit Ioannes: *Mens est Deus corde nostro*, 1. Ioan. 3. Et Apostolus Ephes. 3. dicit, Deum operari supra quam petimus, aut intelligimus. Et Laurentius Augustinus, lib. 21. ciuit. cap. 5. 6. & 7. ostendit multa esse vera, quæ tamen homines intelligere non possunt. Et similiter Hilarius, lib. 3. de Trinitate, & alij Patres. Et sanè multa nostræ fidei mysteria ethnici Philosophi profusè impossibilia esse iudicabant, quæ tamen fideles homines non mirantur, quam illi periti naturalium scientiarum, verissima esse credunt. Et si potest vnus homo interdum ea facere, quæ alij homines non capiunt, & nisi facta viderent, crederent nullo modo fieri potuisse, qualia sunt, quæ de Archimede narrat Plutarcho in vita Marcelli: quantum magis poterit Deus multa facere supra captum omnium hominum? Atque hoc ipsum verbis fatentur etiam aduersarij, vt Calvinus lib. 4. Instit. cap. 17. §. 10. & 24. & Petrus Boquinus in libro de cœna Domini, vbi mysterium Eucharistiæ dicitur sublimius esse, quam ut à nobis plenè intelligi possit: tamen re ipsa satis indicant se nihil velle credere, nisi quod capiunt, cum passim asserant non posse fieri, id quod orbis terrarum credit non modo fieri potuisse, sed etiam factum esse; & mysterium quod ipsi dicunt, superare humanum captum, nullam habeat difficultatem, vt supra ostendimus.

Restat igitur, vt regula sumatur à rebus ipsis. Possit autè simpliciter sumi regula à rebus. Vno modo, si diceremus, Deum habere tantum actiua potentia, quantum est passiuæ potentia in omnibus rebus, siue in tota natura. Et hoc modo Deum omnipotentem Philosophi ethnici fortasse facerent; at Christiani maiorem aliquam potentiam Deo tribuere debent, cum fateatur Deum ex nihilo mundum procreasse: qui enim ex nihilo aliquid facit, non pendet à potentia passiuæ subiecti.

Alio igitur modo, regula sumetur à rebus, si dicamus Deum posse facere omnia, quæ vlllo modo existere possunt, iuxta illud verbum Angeli Gabrielis, Luca 1. *Non erit impossibile apud Deum omne verbum.* Et illud Saluatoris Marci 14. *Omnia tibi possibilia sunt.* Id autem omne existere potest, quod in sua ratione non dicit, non esse, sed tantum esse. Et hoc est, quod scribit sanctus Thomas 1. parte, quæst. 24. artic. 3. & omnes Theologi, Deum dici omnipotentem, quia potest id omne, quod non implicat contradictionem: quod enim implicat contradictionem, non est possibile vlllo modo, quia ponit esse, & non esse simul, & proinde si illud fieret, fieret aliquod, cuius esse esset non esse. Solùm autem non esse, non potest à Deo fieri, quia omne quod fit, debet esse aliquo modo simile ei, à quo fit: Deo autem qui est ipsum esse, omne quod est, simile est, & solùm non ens, non est ei vlllo modo simile. PRÆTERTEA facere quod non est, non est facere, sed deficere, & proinde ad illud non potentia, sed impotentia requiritur. Et hinc dicimus, Deum non posse mori, non posse peccare, non posse deficere, quia mors, peccatum, defectus formaliter sunt, non entia, & illa posse non est potentia, sed impotentia. DENIQUE est primum principium in lumine natura: Omne est, aut non est: quo sublato tollitur omnis cognitio. Itaque etiam aduersarij in hoc conueniunt, id non posse fieri, quod implicat contradictionem. Et si quidem in particulari euidenter constaret, quæ sit essentia vniuscuiusque rei, simul etiam constaret quid implicet, & quid non implicet contradictionem; & questio omnis finita esset: sed quia id non satis constat, idè laborandum est nobis, vt ostendamus quod volumus.

CAPVT TERTIVM.

Posse vnum corpus simul esse in pluribus locis.

ACCEDAMVS nunc ad singula capita mysterij Eucharistia, quæ aduersarij contendunt implicare contradictionem, atque idè esse impossibilia. Acvt incipiamus ab eo quod est omnium difficillimum, probabimus non implicare contradictionem, & proinde possibile esse, vt vnum corpus sit in pluribus locis.

PRIMUM

PRIMUM argumentum sumitur à Scriptura, quæ testatur Deo nihil esse impossibile, Matthæi 19. *Apud Deum omnia possible sunt.* Explicabunt aduersarij, omnia præterea, quæ implicant contradictionem, quale est, vnum corpus esse in duobus locis. At refelli potest hæc explicatio multis modis etiam ex eorum principiis.

PRIMO, principium eorum est, nihil esse credendum à Verbo Dei. At Verbum Dei nusquam excipit à Dei omnipotentia, vnum corpus esse in duobus locis. Excipit quidem dicitur, menti Deum, Hebr. 6. *Impossibile est mentiri Deum.* Et alibi: *Negare seipsum non potest,* 1. Timoth. 2. Ex quo rectè colligitur, Deum illa tantum non posse, quæ factæ non est facere, sed deficere. Sed vnum corpus in duobus locis esse, non potest clarè ad ista reduci; proinde excipi non debuit.

SECUNDO, principium eorum est, eam esse veram doctrinam, quæ Deum exultat, & hominem deprimit; & contrarium esse, quæ hominem exultat, & deprimit Deum. At quod dicitur, inter ea, quæ potest Deus, esse etiam, ponere vnum corpus in pluribus locis, hic Deum exultat, & hominem deprimit; cum fateatur plura posse facere, quam nos intelligamus; autem id negat, Deum deprimit, & hominem exultat, cum dicat, Deum non posse facere, quod homo non potest facere.

TERTIO, illa implicant contradictionem, quæ pugnant cum essentia rei, ita vt dicatur res esse, & non esse. At esse in loco, non est de essentia corporis, sed quid extrinsecum, & accidentarium: nam vltimum cælum est verum corpus, & non est in loco; ergo nõ repugnat essentiæ corporis esse in vno, & in pluribus locis, cum sint omnia extrinseca, & posteriora ipsi corporis essentia.

SECUNDVM argumentum ducitur ab exemplo Scripturæ diuinæ. Christus cum Apostolo Paulo apparuit, Actuum 17. & 22. fuit simul in summo cælo, & in terra, siue in aëre terra vicino, igitur vnum corpus in pluribus simul locis esse potest. Christus fuisse tunc in cælo aduersarij non negant, & patet ex illo Actor. 3. *Quem oportet cælum suscipere & sibi ad tempus restitutionis omnium.*

Ad hoc argumentum duplex solutio dari potest. Vna, quod Paulus non viderit re ipsa Christum in propria personâ, sed

sed in specie aliqua sibi apparente, & audierit vocem non ex ipso Christi ore, sed vocem quandam diuinitus factam, qualis fuit vox Dei Patris super ipsum Christum in Baptismo, & in monte Thabor. Ita videtur totum hunc locum intellexisse Calvinus in cap. 9. Actorum.

ALTERA, quod Paulus viderit quidem, & audierit Christum, sed in cælo existentem, ita vt diuina virtute factum fuerit, vt oculi & aures Pauli penetrarent cælos. Et hoc modo respondit ad argumentum propositum Calvinus lib. 4. Instit. cap. 17. §. 29. Cui sanè commodum esset obiicere, quod ipse idem scribit lib. 3. Instit. cap. 20. §. 24. vbi ridet Sanctorum inuocationem: *Quis, inquit, eorumque longas esse illis aures reuelauit, quæ ad voces nostras porrigantur? oculos etiam tam perspicaces, qui necessitatibus nostris aduigilent?* Hæc ille. Quid igitur, si illi obiiciamus non habuisse Paulum tam longas aures, nec oculos tam perspicaces, vt in cælum vsque penetrarent, & ibi Christum viderent, & audirent? quid, quæso, respondebit, nisi diuina virtute id fieri potuisse? At si diuina virtute fieri potest, vt oculi carnei, & aures carneæ in cælum penetrarent: non poterit eadem virtute fieri, vt oculi, & aures spirituales animarum glorificatarum in terram vsque penetrarent?

Sed his omissis probandum nobis est, à Paulo ipsum Christum verè, & propriè visum fuisse oculis corporalibus; idque in terra, non in cælo. Ac PRIMVM quidem non modò certissimum, sed etiam euidentissimum est. Nam Actorum 9. cum dicit Lucas de comitibus Pauli: *Viri autem illi, qui comitabantur, cum eo stabant stupefacti, vocem quidem audientes, neminem autem videntes.* Ponit antithesim inter Paulum, & comites eius, quasi dicat; Comites eius audiebant vocem loquentis, sed non videbant quis loqueretur, Paulus autem, & vocem audiebat, & videbat eum, qui loquebatur. Ibidem narrabat Barnabas Apostolis, quemadmodum Paulus vidisset Dominum. Et cap. 22. Ananias dicit ad Paulum de visione illa, quam habuerat in via: *DEVS Patrum nostrorum præordinauit te, vt cognosceres voluntatem eius, & videres iustum, & vocem audires ex ore eius.* Hæc ibi. Vidit igitur tunc Paulus Christum, & vocem audiuit, non ex aliqua nube, aut Angelorum ministerio formatam in aëre, sed ex ore Christi. Et cap. 26. ipse Christus Paulo dicit: *Ad hoc apparui tibi,*

tibi, Et constituam te ministrum, & testem eorum, quia Vbi facit illum Apostolum, & testem oculatum resurrectionis: non autem fuisset verus testis, nisi ipsum corpus vidisset, quod resurrexerat, idque oculis corporalibus. PRAETEREA I. Corinth. 9. idem Paulus probaturus Apostolatum suum. *Nonne, inquit, Dominum nostrum vidi?* Et I. Corinth. 13. commemorans testes oculatos resurrectionis Christi, postea commemorauerat Petrum, Iacobum, & alios, tandem ait: *Nonne tanquam abortiuo visus est & mihi:* quae probatio nihil videret, nisi vidisset ipse, vt alij viderant. Itaque dubitari non potest, quin verè oculis corporalibus corpus ipsam Christum viderit.

IAM verò quòd Christum viderit, non in caelo, sed in terra, vel in aëre propinquo terræ, probatur: quia tanta lux erat, qui illi apparuerat, Paulum circumfulsit, vt cum plane cæcauerit, vt patet Actorum 9. non autem lædere potuit eius oculos lux illa corporis Domini, nisi propinqua fuisset. DEINDE lumen quoddam etiam comites eius viderunt, sonum quoque vocis audierunt, Actorum 9. & 22. quod est argumentum certissimum, in terra, vel in aëre proximo Christum apparuisse: nec enim comites Pauli summum caelum oculis & auribus penetrare potuissent. AD HAEC licet comites Pauli audierint vocem, Actorum 9. tamen non distulissent intellexerunt, quid Dominus dixerit, Actorum 22. Quare propinquior Paulo Dominus fuit, quam aliis, & quare aures ei loquutus est. Si autem de caelo vox facta fuisset, omnes aequè audiuissent. PRAETEREA illa interrogatio *Quis es Domine?* & illa responsio: *Ego sum IESVS, quem tu persequeris.* aperte indicant praesentiam Domini. Si enim vidisset Paulus Christum in summo caelo, vt eum vidisset Stephanus, non dubitasset quisnam esset: sed quia repente coram se hominem quandam supra lucem solis rutilantem, idèd dixit: *Quis es Domine?* DENIQUE si solum in caelo Paulus Christum vidisset, non fuisset idoneus testis resurrectionis: potuissent enim facilè homines calumniari eius testimonium, ac dicere eum deceptum fuisse, aut sola imaginatio vidisse.

Confirmatur argumentum ex aliis Christi apparitionibus. Nam INPRIMIS Petrus Apostolo Christum apparuit in terra, & cum eo collocutum testantur grauisimi auctores.

res, vt Ambrosius in oratione contra Auxentium. Egesippus lib. 3. de excidio vrbs Hierosolym. cap. 2. Et Athanasius, licet paulò obscurius, in Apologia pro fuga sua. DEINDE Christum apparuisse sancto Antonio, posteaquam à Dæmonibus grauissimè cæsus fuerat; & ad Christi præsentiam Dæmones fugissè, & plagas Antonij repentiè curatas, testatur Athanasius in vita eius. Sanctus Gregorius, lib. 4. Dialog. cap. 16. affirmat ipsum Christum verè apparuisse sanctæ Tharillæ amitæ suæ paulò antè obitum; & realem, non imaginariam fuisse visionem probat ex immensa odoris fragrantia, quæ in cubiculo relicta est. Et ipsi Gregorio Dominum humana specie verè apparuisse, testatur Ioannes Diaconus, lib. 2. vitæ ipsius, cap. 22. aliaque id genus multa ex probatis auctoribus adduci possent: quæ si quis velit omnia negare, meritò impudentiæ, ac temeritatis argui posset. Sed præter ceteras apparitiones legatur ea, quam fusè narrat sanctus Paulinus in epistola ad Macharium, quæ sola abundè sufficit testatissimum efficere id quod volumus.

TERTIVM argumentum sumitur à testimoniis Patrum, qui rem vnã in pluribus simul locis esse posse docent. Ac primùm Chrysostomus, lib. 3. de sacerdotibus. (vt supra citauimus) disertis verbis affirmat, eundem Christum eodem temporis articulo, & sursum in cælo cum Patre sedere, & in terra omnium communicantium manibus pertractari: & non loqui eum de pertractatione solum in symbolo, patet, quia tribuit id miraculo. Idem etiam Chrysostomus, & cum eo Primasius, & Anselmus, & commentarius Ambrosio adscriptus in cap. 10. ad Hebræos. idem corpus Domini in multis altaribus simul offerri dicunt, nec loquuntur de signo corporis, sed de vero corpore (vt supra ostendi lib. 2. cap. 31.) Item Cyrillus lib. 12. in Ioannem, cap. 32. & Theophylactus in cap. 19. Ioannis, disertis verbis docent, Christum per carnem suam in Eucharistia perceptam sanctificare animas, & corpora omnium communicantium in toto mundo, & esse in omnibus totum, & impartibilem. AVGVSTINVS lib. de cura pro mortuis, cap. 16. proponit quæstionem, vtrum cum in diuersis locis simul, fiant miracula ad memorias alicuius Martyris, sit ipse Martyr præsens vno tempore tam multis locis, an ista fiant ministerio Angelorum: ac respondet, quæstionem esse supra ingenij vires.

Ex quo intelligimus, non existimasse Augustinum impossibile esse, vt vna res sit in diuersis locis; alioqui non dubitasset, sed apertè dixisset (vt Calvinistæ dicunt) implicare contradictionem, vt sit vnum aliquid in diuersis locis simul. Præterea cap. 17. refert historiam quandam sancti Ioannis Monachi, qui cum ex monasterio suo non discessisset, apparuit tamen adhuc viuens in somnis cuidam alteri longè positæ ac deinde dicit dubium esse, an spiritus eius reuera fuisset utroque loco, an id esset factum alio modo: *Si ipse, inquit, interfuit somnianti, mirabili gratia & trique id potuit, non mirra; & Dei munere, non propria facultate, &c.* Ac denique dicit se, si cum sancto illo Monacho loqui potuisset, ab eo futurum fuisse solutionem vtriusque quæstionis, & verbis crediturum.

SI QVIS obiiciat, aliam esse rationem corporum, aliam spirituum; Augustinum autem spiritibus concedere, vt possint esse in pluribus locis simul, non corporibus: is facillime felli poterit. Nam ratio, cur corpora non videantur posse esse in pluribus locis, non tam est moles, quam vnitas. Non enim quæstio est, an possit corpus occupare duo loca: nam corpus Christi, non occupat nisi vnum locum ordinariè in Sacramento enim non est localiter, nisi ratione dimensionum panis. Et licet etiam localiter arbitramur posse vnum corpus esse in pluribus locis, & id probant exempla allata in 2. argumento; tamen ad mysterium Eucharistiæ defendendum, non requiritur, vt vnum corpus possit occupare seorsum plura loca, sed satis est, si possit quocunque modo esse in pluribus locis.

Ideò autem non videtur posse esse, quia non potest diuelli à seipso, & videtur necessariò debere diuelli, ac distrahi ab eis, si ponatur in variis locis. Quocirca Petrus Martyr cum negat idem corpus posse esse in duobus locis, rationem reddit, quia geminaretur. Porro ista repugnantia, quæ sumitur à vnitate rei, non minus inuenitur in spiritu, quam in corpore: vtrumque enim est vnum, & à se diuidi non potest: quare perinde est in hac quæstione siue de corpore, siue de spiritu probetur.

QUARTVM argumentum sumitur ab exemplis Dei, & animæ rationalis. Deus enim cum sit res vna, & simplicissima, atque indiuisibilis; tamen est simul in infinitis locis: est enim præcise

presens totus Deus omnibus rebus creatis. Quod certè superat captum hominū: nec enim possumus cogitare rem vnā in diuersis locis, nisi cogitemus, aut loca illa fieri vnum locum, aut rem vnā diuidi in plures. Vnde AVGVSTINVS in epist. 3. ad Volusianum de hac existentia Dei in tot locis simul, sic ait: *Miratur hoc mens humana, et quia non capit, fortasse non credit.* Pari ratione anima rationalis tota est in qualibet parte corporis; alioqui enim si extenderetur ad extensionem corporis, esset materialis, & à corpore penderet, proinde non esset immortalis, quod cum fide Catholica pugnat.

AD HOC argumentum nihil responderi potest, nisi, Deum & animam, non esse in diuersis locis, sed in vno: replet enim Deus totum mundum, quasi vnum locum, & anima totum corpus. Cuius rei signum est, quod si separetur vnum membrum à corpore humano, in eo definit esse anima, quia membrum illud incipit esse corpus aliud per se existens. AT non magno negotio id refellitur. Nam etsi non possit naturaliter anima esse in membro abscisso, tamē nulla prorsus ratio fingi potest, cur non possit Deus in brachio abscisso conseruare animam, vt ante abscissionem erat. Denique posset Deus alium mundum creare, qui istum, qui nunc est, nulla ex parte cōtingeret; & in eo etiam esset Deus, sicut in isto, ac proinde esset in locis distantibus, ac distantibus. Constat igitur nullam esse implicationem, vt res sit in pluribus locis.

QVINTVM argumentum sumitur à mysteriis nostræ fidei, vel difficilioribus, vel æquè difficilibus, atque hoc est, de quo agimus. PRIMVM mysterium Trinitatis est, quod etiam Lutherani, & Calvinistæ admittunt, in quo vnā naturam in tribus personis reipsa verissimè distinctis credimus, quod sanè mirabilius est, quàm vt corpus vnum sit in pluribus locis. Nam sicut hīc est realis distinctio locorum, ita ibi personarum: sicut hīc est vnitas corporis, ita ibi vnitas naturæ; sed mirabilius est mysterium Trinitatis, quia natura in Trinitate identificatur realiter, & formaliter cum singulis personis, corpus autem non identificatur vllō modo cum locis. Si ergo potest vna numero natura non distrahi à seipsa, licet identificetur cum personis realiter distinctis, cur non facilius poterit vnum corpus coniungi extrinsecus cum distinctis locis, & tamen non distrahi à seipso?

SECUNDUM est mysterium Incarnationis, in quo vnā hypostasim in duabus naturis perfectis, & dissimilimis cōtemur. Et quia longè maior vnio est inter hypostasim, & naturam, quàm inter locatum & locum, cum illa intrinseca & substantialis, hæc extrinseca & accidentaria sit: profectò rectè inspicierī mirabilius videbitur vnā esse hypostasim in duabus naturis, quàm vnū corpus in duobus locis. Adde, quod illa hypostasis identificatur p̄sus realiter, & formaliter cum altera naturarum, id est, cum natura diuina, & tamen vnitè intimè cum natura humana, quæ realiter, & formaliter differt à natura diuina. Ex quo sequitur, vt sit planè incomprehensibile, quomodo in illa vnione, vel non cōfundantur naturæ, vel non diuidatur hypostasis.

TERTIUM est mysterium resurrectionis mortuorū, quod vt semper Philosophis impossibile visum est, ita semper à Catholicis certa fide creditum est, & nunc etiam à Lutheranis & Calvinistis creditur, si tamen creditur. Porro in hoc mysterio id maximè difficile, & mirabile est, vt vnū & idem in diuino duum bis fiat. Si enim bis fit, quomodo non duplici actione, si duplici actione, quomodo nō sunt duo: nam effectus penitus ab actione dependet, vt eius terminus. Atq; id maximum creditur in accidētibus, quæ penitus perierunt, & tamen eadem numero restituntur à Deo.

QUARTUM est creatio, & annihilatio, quæ ab omnibus delibus diuinæ potentia cōceduntur, licet à Philosophis negentur, & contradictionem implicare credantur. Nam qui dicit ex nihilo aliquid fieri, quod est creari, vel ex aliquo nihil fieri, quod est annihilari, videtur dicere, nihil esse aliquid, vel aliquid esse nihil. Et sanè superat humanam cogitationem, quod aliqua res nunc existat, quæ paulò antè nihil omnino fuerat. Quis enim concipiat, vnde veniet: vnde extracta fit: vnde processerit in lucem, si nusquam latebat, nisi ipsum nusquam aliquid sit? Pari ratione quis intelligat ex aliquo nihil fieri, nisi ipsum nihil sit aliquid? Et tamen ista credunt, aut ceciderunt se dicunt, qui nolunt credere ea, quæ sunt faciliora, vt vnū corpus posse à Deo poni in pluribus locis.

QUINTUM mysterium æternitas est. Difficilius enim creditur, vt vnū instans durationis simul sit in diuersis temporibus, siue coexistat diuersis temporibus, quàm vt vnū corpus simul sit in diuersis locis. Tempora enim fluunt, & impossibile

ibile est simul manere præteritum & futurum; at loca simul permanent, licet distincta, & separata ab inuicem. Iam æternitas est vnum instans durationis non fluens, & proinde coëxistens toti tempori præterito, & futuro; & tamen nec ipsum instans diuiditur, nec tempora confunduntur, quod superat planè humanum captum.

SEXTVM argumentum sumitur à simili. Nam potest vnus locus capere duo corpora sibi adæquata simul, & tamen neq; locus ille diuiditur in duo loca, neq; corpora illa confunduntur in vnum corpus: ergo poterit etiam vnum corpus replere duo loca, etiamsi nec ipsum corpus diuidatur in duo corpora, nec loca illa conueniant in vnum locum.

Consequentia videtur optima, quia ita se habet locatū ad locum, sicut locus ad locatum. Antecedens verò certum est exemplis diuinæ Scripturæ de egressu corporis Christi ex clauso sepulchro, & aliis, quæ in sequenti difficultate tractabuntur.

Quidam tamen Catholici, atque in eis sanctus Thomas in 4. distinct. 14. quæst. 2. art. 2. quæst. 3. existimant non posse vnum corpus esse in duobus locis localiter, sed tantum sacramentaliter; & idè negant consequentiam argumenti ad ducti. Et rationem hanc reddunt, quia vnum est illud, quod est indiuisum in se, & diuisum à quocunq; alio: ex quibus conditionibus, prior, nimirū indiuisum esse in se, essentialis est, & inseparabilis: posterior autem, nimirū diuisum esse à quocunq; alio, accidèraria est, & separabilis. Cùm autem duo corpora sunt in vno loco, tollitur tantum posterior conditio vnitatis, ac proinde non destruitur vnitatis essentia: cùm verò vnum corpus ponitur in diuersis locis, tollitur prior cōditio, ac destruitur tota essentia vnitatis.

Sed hæc ratio, pace tanti Doctoris, nō est solida. Nam duplex est indiuisio in se, & diuisio ab aliis. VNA respectu loci, quæ extrinseca est, & planè accidentaria. ALTERA respectu rei ipsius, quæ intrinseca est, & vel est de essentia, vel certè proprietatis quædā vnitatis. Iam igitur, quādo duo corpora sunt in vno loco, nō tollitur indiuisio à se, nec diuisio ab aliis intrinseca, sed extrinseca solū, quæ est respectu loci. Nam licet se penerent duo corpora, sunt tamen duo diuersa, & distincta, quoad omnia principia essentialia, immò etiam, quoad accidentalialia, excepto situ. Sic etiam, cùm vnum corpus est in di-

uersis locis, non tollitur indiuisio intrinseca, sed solum extrinseca respectu loci: nam non diuiduntur principia intrinseca, quæ corpus constituunt, sed solum diuiduntur sitas, in Vbi illius corporis.

Adde, quod si nõ posset esse vnum corpus localiter in multis locis, quia diuideretur à seipso: profectò nec esse posset sacramentaliter, eadem ratione. Licet enim esse alicubi sacramentaliter, non dicat esse per loci occupationem; tamen dicit esse per realem, & veram præsentiam in pluribus hostiis, siue altaribus, quæ realis præsentia in tot altaribus, & in multis locis intermediis, non minus tollere videretur indiuisio rei, quàm repletio plurium locorum. Sed iam ad solutionem obiectionum veniamus.

CAPVT QVARTVM.

Soluuntur obiectiones, quibus aduersarij probantur conantur implicare cõtradictionem, vt vnum corpus sit in pluribus locis.

ADVERSARIJ multa argumenta proponunt, PRIMUM ex Scriptura, & Patribus duo argumenta proferunt. PRIMO, Calvinus in vlt. admodum ad VVestphalum, vrget illam cõsequentiã de angeli, Matth. vlt. *Non est hic, surrexit enim;* quæ consequentiã infirma esset, si posset idem corpus esse in pluribus locis: posset enim discedere, & remanere.

SECUNDO, proferunt ea loca, vbi Deo tãquam propria tribuitur, vt non circumscribatur loco, sed vbique sit: *Caribon & terram ego impleo,* Hierem. 23. ET confirmant ex Patribus, qui probant Spiritum sanctum esse Deum, qui vbique est, iuxta illud Psalm. 138. *Quò ibo à Spiritu tuo?* Vide Ambrosium i. libro de Spiritu sancto, cap. 7. Hieronymum, & Cassiodorum in Psalm. citatum. Augustinum 3. lib. contra Maximinum, cap. 21. Basilium lib. de Spiritu sancto, cap. 21. Didymum lib. i. de Spiritu sancto. Cyrillum lib. 7. Dialogorum de Trin. At si corpus Christi posset esse in multis locis, eodem ratione posset esse in omnibus, & tamen non esset Deus, ergo ratio Patrum nihil concluderet. PRAETEREA Patres, qui scripserunt contra Eutychem, probant humanam Christi naturam

naturam non esse confusam cum diuina, quia diuina est ubique, humana autem etiam post resurrectionem certo loco circumscribitur. Vide Theodoretum Dialogo 2. & 3. Vigiliam lib. 1. & 4. contra Eutychetem, & Fulgentium lib. 2. ad Trasymundum, cap. 17.

ADDIT VViclef apud VValdensem tomo 2. cap. 72. alium locum ex Augustino in epist. 3. ad Volusianum; ubi Augustinus dicit, nullum corpus posse esse ubique totum. Posset DENIQUE addi alius locus ex lib. 20. contra Faustum, cap. 11. ubi sic loquitur AVGVSTINVS de Christo secundum presentiam corporalem: *Simul & in sole, & luna, & in cruce esse non posset.*

RESPONDEO ad locum Scripturæ: *Non est hic, surrexit enim*; facile responderi potest, duobus modis. PRIMO, consequentia illa Angeli optima est, sed si applicetur (vt applicanda est) ad mentem illarum sanctarum mulierum, cum quibus Angelus loquebatur: illæ enim quærebant corpus Domini mortuum in sepulchro, vt illud vngerent. Quare cum Angelus ait: *Non est hic*, sensus est: Nō iacet mortuus in sepulchro, vt vos creditis. Et id probat, cum addit: *Surrexit enim*. nec enim poterat mortuus iacere, si resurrexerat.

SECUNDO, consequentia illa optima est etiam absolutè, sed moraliter loquendo, vt Angelus loquebatur, non metaphysicè. Nam moraliter loquendo, qui resurgit à morte, non remanet in sepulchro, sed egreditur: sepulchrum enim est locus mortuorum, non viuentium; tamen fieri etiam potest, vt aliquis viuens in sepulchro iaceat, si velit. Itaq; moraliter verissimè dixit Angelus: *Non est hic, surrexit enim*; quanquam absolutè potuisset ibi esse Christus, licet surrexisset. Simile est si quis dicat; Talis homo non sedet ad mensam, cœnatus enim est.

Ad alias Scripturas, & testimonia Patrum dico duas esse differentias inter Deum, & corpus Christi, quod pertinet ad existentiam in loco. PRIMA est, quòd Deus re ipsa, ac de facto est ubique; corpus Christi, re ipsa, ac de facto non est ubique, neque vnquam erit, sed vno in loco est localiter, nimirum in cœlo, in multis, Sacramentaliter, in multis aliis, nullo modo. Et hoc sufficit ad saluanda argumenta Patrum de Spiritu sancti diuinitate; & de differētia naturarum in Christo. Nam si solus Deus de facto est ubique; certè Spiritus sanctus con-

uincitur Deus esse, quia est vbique, & Christi humanitas conuincitur non esse confusa cum diuinitate, quia non est vbique. **SECUNDA** differentia est, quod diuinitas non solum est vbique, sed etiam non potest constringi ad vnum locum, immo non potest non esse vbique, cum sit intrinsecè, & essentialiter immensa. At Christi corpus licet possit esse, & sit per Dei potentiam in multis locis, tamen potest etiam redigi ad vnum solum locum, quemadmodum ante Sacramenti institutionem in vno solo loco erat; & post mundi consummationem in vno solo loco erit. Et hinc habemus, argumentum propositum optimè concludere contra Vbiquitatem, sed nihil contra Catholicos. Nam Vbiquitatem docent, Christi corpus per uincem ad Verbum semper reipsa, & de facto esse vbique, nec posse redigi ad vnum locum. Et hoc est, quod ex professo oppugnant Theodoretus, Vigilus, & alij, qui scribunt contra Eutychetem.

Ad locum autem exepist. ad Volusianum, respondeo, qui Augustinum de corpore existente in loco naturaliter, est, secundum modum naturæ suæ conuenientem. Omne enim corpus quantum est, & quia quantum, etiam extensum est, ita ut maior pars, maiorem locum, & minor minorem occupet; & implicat planè contradictionem, ut corpus extensum maneat, & tamen sit totum in qualibet parte. Eodem modo in lib. 20. contra Faustum, loquitur Augustinus de corpore Christi. Manichæi enim, non arbitrabantur Christum esse vnum hominem, sed lucem quandam expansam per solem, lunam, & omnia alia loca, ut ibidem Augustinus testatur illum autem qui in forma humana crucifixus fuit à Pilato dicebant phantasma fuisse, non verum hominem. Quare Augustinus utitur hoc dilemmate: Si Christus est spiritus, seu phantasma, crucifigi non potuit; si autem est corpus expansum per solem, lunam, & alia loca, non potuit totus simul esse in sole, & in luna, & in cruce, quia corpus expansum per tota loca non potest totum esse in singulis locis. Quod si Augustinus loqueretur de corpore Christi, ut est reuera, & non secundum sententiam Manichæorum; respondere possemus, eum loqui de corpore secundum ordinariū cursum naturæ, & non secundum id, quod potest in illo facere omnipotentia Creatoris. Nam ibidem dicit, spiritum nullo modo pati posse in cruce; quod necessariò intelligi debet, secundum ordinariam naturam

narium cursum naturæ, alioqui Augustinus pugnaret secum; quippe qui li. 21. de ciuit. Dei, cap. 10. scribit, spiritum pati posse ab igne corporeo per diuinam potentiam. Et certè si potest alligari spiritus igni corporeo, vt ab eo recipiat pœnam miris, sed veris modis, vt Augustinus loquitur, cur non posset alligari cruci, & ab ea pœnam recipere miris, sed veris modis? Sed de hoc argumento satis.

SECUNDO, adferunt etiam Philosophicas rationes. AC PRIMVM Ioannes VViclefus illo argumento vtebatur; Non potest aliquid simul esse in duobus temporibus; ergo nec in duobus locis.

SECUNDO, Calvinus, & Petrus Martyr argumentantur ab vnitae rei; Si vnum corpus sit in diuersis locis simul, erit vnum, & multa. Nam non continuatur corpus vt est in altari, cum eodem, vt est in cœlo; ergo diuisum est; ergo non vnum; & tamen ponitur esse vnum; ergo vnum, & non vnum.

Confirmatur PRIMO, quia si ponatur corpus vnum in pluribus locis, erit in loco, & non in loco; nam erit in loco, immò in locis, vt ipsi ponimus, & tamẽ non erit in loco: quia omne, quod est in loco, aut circumscribitur loco, aut saltem ita continetur, vt non sit alibi, quod Theologi vocant esse in loco definitiuè. At corpus Christi non ita est in cœlo, aut in altari aliquo, vt non sit etiam alibi; non igitur est in loco.

SECUNDO, quod incipit esse alicubi, vbi antea non erat, aut venit eò per motum localem, aut ibi generatum est. Sed corpus Christi non venit de cœlo ad altare per motum localem: quia quod mouetur localiter, deserit vnum locum, vt acquirat alium; Christus autem nunquam deserit cœlum. neque generatur in altari; non enim potest id, quod est, fieri: non ergo potest fieri, vt sit Christus simul in cœlo, & in altari.

TERTIO, sequuntur multæ contradictiones, si idem corpus sit in pluribus locis. Nam poterit esse sursum & deorsum, proinde remotum, & non remotum ab eodem loco: item moueri, & quiescere, accedere ad vnum locum, & simul ab eo recedere: item poterit vno in loco summè calefieri, in altero summè frigeferi: vel etiam vno in loco vulnerari, & occidi, in altero benè valere; quæ sunt apertissimè repugnantia.

RESPON-

RESPONDEO, de his argumentis rectissime dici potest quod ait AUGUSTINVS lib. 22. de ciuit. Dei, cap. 11. *Ecce quibus argumentis omnipotentie Dei humana contradicuntur, quam possidet & unitas.* Nam quod vna res non potest esse in duobus temporibus, non nascitur ex ipsa re, sed ex temporibus, quæ non possunt esse simul, cum semper fluant, non est simile in locis, quæ permanent. Ad illud autem de unitate, iam antea responsum est, unitatem essentialem rei non pendere ab unitate loci, cum prius sit rem esse vnam, quam esse in vno loco, sed pendere ab internis suis principiis. Imago imaginatio quidem non potest concipere vnum corpus in diuersis locis, sed ratio tamen iudicare potest, si sana sit, sine imaginatione, sicut fallitur dum Deum, vel animam non potest cogitare in diuersis locis, vel duo corpora in vno loco.

Ad illud de continuatione dico, corpus Christi, ut est in altari, non continuari cum corpore, ut est in cælo, nec tamen esse discontinuum, vel diuisum ab illo. Nam continuari & diuisi, est eorum, quæ multa sunt, siue sint tota quædam, seu partes eiusdem. Corpus autem, ut in cælo, & in altari, non sunt duo tota, nec partes eiusdem, sed idem omnino totum.

AT, inquit, *intercedunt multa corpora inter corpus Christi, ut in cælo, & ut in altari est, ergo discontinuum, & diuisum est à seipso.* RESPONDEO, hoc argumento rectè probatur, ipsa esse discontinua, nimirum cælum, & terram, & per hoc etiam corpus Christi diuisum esse à se respectu loci, sed non respectu propriæ substantiæ, siue quantitatis, ut supra dictum est.

Ad PRIMAM confirmationem responderet S. Thomas Corpus Christi esse in cælo circumscriptiuè, in Sacramento autem non esse in loco, nec circumscriptiuè, nec definitiuè secundum se; tamen ratione dimensionum panis esse circumscriptiuè in omnibus locis, vbi sunt hostiæ consecratae.

At quia nos existimamus, posse corpus Christi esse in pluribus locis etiam localiter, & visibiliter, idè dicimus corpus idem posse esse circumscriptiuè, & etiam definitiuè in pluribus locis. Nam ut corpus sit circumscriptiuè in aliquo loco, tantùm requiritur, ut commensuretur illi loco; ita ut terminus loci & locati sint simul; non autem requiritur ut non sit alibi, tanquam in alio loco: & hoc seruatur in presenti. Nam corpus Christi in cælo commensuratur loco suo, quem ibi habet, & quando simul erat in terra, cum videlicet apparuit Pauli

commensurabatur loco suo, quem in terra, vel in aëre habebat. Itaque in utroque erat circumscriptiuè.

DICES, si corpus aliquod commensuretur loco trium cubitorum, & ponatur in duobus, vel tribus locis æqualibus, nõnne occupabit spacium sex, vel nouem cubitorum? Quomodo ergo commensuratur, & circumscribitur loco trium cubitorum?

RESPONDEO, dupliciter potest intelligi, vt corpus trium cubitorum, occupet spacium nouem cubitorum. VNO modo, quia magnitudo talis corporis commensuretur tali loco: & hoc modo fieri non potest, vt corpus trium cubitorum, occupet spacium nouem cubitorum.

ALTERO modo, vt magnitudo talis corporis non commensuretur, nisi loco trium cubitorum, tamen eadem magnitudo, bis aut ter ponatur in loco: & hoc fieri posse contendimus. Idem dici potest de modo existendi definitiuè. Nam vt aliquid fit definitiuè in loco, satis est si definiatur certo quodam spacio, ita vt in toto illo sit, & non in maiori; siue sit in alio loco etiam definitiuè siue non: & hoc modo corpus Domini in qualibet hostia potest dici esse definitiuè, quia est in tanto spacio, quantum occupat hostia consecrata, & non in maiori. Quod si quis contendat, esse in loco tam circumscriptiuè, quàm definitiuè, id requirere, vt res nullo modo sit alibi; dicere possumus dari tertium modum existendi in loco, nimirum per solam præsentiam, quomodo Deus est in loco: & hoc modo esse in loco ea corpora, quæ per diuinam potentiam simul sunt in variis locis.

Ad SECUNDAM confirmationem dico, Domini corpus incipere esse in altari, vbi antea non erat; non per generationem, nec per motum localem, sed per conuersionem panis in ipsum. Nec desunt exempla similia. Nam cum homo per nutritionem augetur, anima rationalis incipit esse in materia illa addita, vbi antea non erat, & tamen non producitur anima noua, nec mouetur localiter, sed solum incipit informare materiam sibi adiunctam, quam non informabat. Et contra, cum membrum aliquod abscinditur, anima desinit ibi esse, & tamen nec perit, nec recedit localiter: sic etiam Deus cum aliquid in mundo nascitur, incipit in ea re esse, & cum illud perit desinit ibi esse, & tamen nec generatur, aut corrumpitur Deus, nec localiter accedit, aut recedit.

Ad

Ad TERTIAM confirmationem variè Theologi respondēt. Alij enim existimant ex positione vnus corporis in diuersis locis, multiplicari respectus, non autem absoluta; verbi gratia, dicunt idem corpus in cœlo, & in terra existens habiturum varias relationes, ita vt dicatur esse propinquum terræ, vt est hîc, quam relationem non habebit, vt est in cœlo, & contrà. At si hîc calefiat, etiam ibi erit calidum, &c. Alij porro tant etiam absoluta multiplicari, & eousque progreduntur, vt dicant posse eundem hominem vno in loco ebrium esse, alio sitire; immò in vno mori, in altero viuere.

Sed media via tutissima esse videtur, pro qua intelligenda NOTANDVM est, vnum corpus in pluribus locis possumus habere vnum esse substantiale, sed multa esse localia. Ex quo fit vt illa omnia multiplicari debeant, quæ consequuntur esse locale: illa autem non multiplicentur, quæ aliunde procedunt, quàm ex esse locali.

Ac PRIMVM relationes ad loca necessariò multiplicabuntur: quia cum sit corpus verè in pluribus locis, & relatio terminetur ad ipsa loca, quæ plura sunt; non potest ipsa relatio non multiplicari. Itaque erit idem corpus sursum & deorsum; remotum & propinquum; poterit moueri ad locum, & quiescere in alio loco. Neque absurdum est in eodem subiecto esse contrarias relationes, cum insint in eo subiecto per diuersa fundamenta, aut diuersas fundandi rationes. Nec tamen implicatur hîc vlla contradictio.

Nam etsi possit dici propinquum, & remotum; & erit remotum, & non remotum: sed sub diuersa ratione, vnum est in diuersis locis; illa enim dicuntur contradictoria, quæ conueniunt vni respectu eiusdem, eodem tempore, eodem modo, &c. Ac ne mirum id esse videatur, exemplum adducimus possumus animæ humanæ, quæ cum in toto corpore, & quolibet membro sit tota, certè vt est in capite, est remota a terra, vt est in pedibus, nõ est remota: & si quis vnâ manû moueat, altera quiescente, nõne etiam anima simul mouebitur, & quiescet? Hæc igitur de relationibus ita se habent.

IDEM porro iudicium esse videtur de actionibus, quæ terminantur ad loca, vt si verbi gratia, vna facula ponatur multis locis, omnia illa simul illustrabit, & si applicetur omnibus locis combustibilia, omnia comburet. Itaque potest fieri per diuinam potètiã, vt vna facula totum mundum illustrat.

Illustraret, si poneretur in pluribus locis. Nam caussa cur vna facula posita in vno loco non illuminet ea, quæ procul absunt, est, quia illa non sunt intra spheram actiuitatis, illius faculæ.

At si facula ponatur in pluribus locis, iam erunt illa omnia intra spheram actiuitatis eius, nec propterea tamen sequetur, faculam illam esse soli æqualem, aut agere vltra suam virtutem; nam ipsa sua virtute non illuminat, nisi modicum sibi proportionatum, sol autem sua virtute illuminat totum orbem: sed ex positione in multis locis id illi faculæ accedit, vt multas habeat spheras actiuitatis, omnes tamen exiguas, & sibi proportionatas. Et simile est omninò de corpore trium cubitorum, quod (vt supra diximus) occupare potest spacium sex, & nouem cubitorum, non vnica extensione sua, sed quia sapius illa extensio ponitur in loco. Atque hæc dicta sint de actionibus corporis locati, quæ recipiuntur in ipsis locis, vel aliis extrinsecis corporibus.

CONTRARIUM porò iudicium esse debet de his, quæ recipiuntur in corpore locato: quæ enim recipiuntur in corpore, siue sint actiones, siue qualitates, siue quæcunque alia; non multiplicantur, quia corpus vnum est, non multa. Itaq; si corpus vno in loco calefiat, etiam in alio erit calidum; & si vno in loco sit prope ignem, in altero prope glaciem; nec summe frigeat, sed eodem modo alterabitur, atque alteraretur, si in eodem loco applicarentur ei contraria illa agentia: & si vno in loco vulneretur, aut occidatur; in altero etiam vulneratum apparebit, & morietur: & si vno in loco comedat, in altero non esuriet, etiam si non comedat, quia idem est corpus. Sed de his satis multa dicta sunt.

CAPVT QVINTVM.

Propositur, & explicatur SECUNDA difficultas, que in eo posita est, quòd corpus non occupet locum.

NTEQVAM ad probationem SECUNDI pronuntiati veniamus, duo sunt obseruanda. PRIMVM est, duas opiniones particulares falsas, & erroneas excogitatas fuisse in Scholis, ob huius mysterij

mysterij magnitudinem; quæ etiam nonnullam occasio-
 dederunt hæreticis huius temporis, argumenta subtilia
 contra veritatem fidei obiiciendi. VNA fuit Durandi in 4. d.
 10. quæst. 2. qui probabile esse putauit in Eucharistia substan-
 tiam corporis Christi esse absque magnitudine; & argumen-
 tum fecit ad hoc probandum, quæ nunc etiam à Sacramentariis
 fiunt, vt quod de essentia magnitudinis sit occupare locum
 alia, quæ postea adferemus. ALTERA sententia veterum
 rursus, quam sine nomine refert, & refellit Albert. in 4. d.
 13. art. 10. & quam postea sequutus videtur Okam in 4. quæ-
 4. qui dicunt esse quidem in Eucharistia magnitudinem cor-
 poris Christi, quam ipsi à substantia distingui re ipsa non pe-
 tant; sed addunt, ita penetrari singulas partes cum omnibus
 aliis, vt nulla figura sit in corpore Christi, nec distinctio
 ordo partium corporis.

At sententia communis scholarum, & Ecclesiæ est, in E-
 charistia totum Christum existere cum magnitudine, & om-
 nibus accidentibus, excepta relatione ad locum celestem
 quam habet, vt est in cælo, & iis, quæ ad existentiam in cælo
 consequuntur: & contra in cælo totum existere cum mag-
 nitudine, & omnibus accidentibus, excepta relatione
 species panis, quam habet, vt est in Eucharistia: & partes
 corporis Christi partes, & membra non se penetrare, sed
 distincta esse & disposita inter se, vt & figuram, & ordinem
 habeant corpori humano conuenientem. Ita docent Alber-
 tus, S. Thomas, Bonaventura, Richardus, Scotus, & alij in
 dist. 10. vel 13. & Alexand. 4. parte summæ, quæst. 10. m. 7. art. 1.
 & alij. Et hanc esse doctrinam Ecclesiæ dubitari non potest.
 NAM Ecclesiæ vniuersa, vt patet ex Concilio Tridentino
 13. can. 1. non solum corpus, & sanguinem, sed etiam animam
 & diuinitatem, atque ad eò totum Christum in Eucharistia
 esse docet. Certum autem est animam, & Diuinitatem non
 esse in Eucharistia ex vi consecrationis, sed ex naturali con-
 comitantia; quia vbi est vnum, ibi esse necesse est quidem
 cum illo est vnitum. At magnitudo & figura, vnita sunt cor-
 pori Christi, & quidem naturaliter, & inseparabiliter, &
 illa adsunt.

PRAETEREA cum Dominus ait: *Accipite, & comedite
 hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, idem corpus
 manducandum dedit, quod ad mortem tradendum foret.*

sequentidie: ad mortem autem non fuerat tradendum corpus sine magnitudine, & figura, & aliis accidentibus, quæ in ipsa magnitudine fundantur.

AD HÆC, in Eucharistia sub specie panis caro Domini propriè continetur, iuxta illud, Ioan. 6. *Panis, quem ego dabo, caro mea est.* Et rursus: *Caro mea verè est cibus.* Et illud Ecclesiasticum: *Verbum caro panem verum verbo carnem efficit.* At certè substantia sine quantitate, & complexione quadam accidentium caro dici non potest.

DENIQUE in Eucharistia non sola caro, sed etiam anima continetur, vt supra ex Concilio Tridentino probatum est. Atqui anima in corpore esse nequit, nisi disposito, & organizato: sine quantitate nulla esse potest dispositio, nulla organizatio; non igitur fieri potest, vt Durandi opinio cum Ecclesiæ doctrina facilè concilieretur. Sed hæc fufius tractanda Scholasticis relinquemus.

SECUNDO, obseruandum est, vt Ecclesiæ sententia plianius intelligatur, magnitudini tria quædam conuenire, quorum vnum ex altero sequitur. PRIMVM est, extensam esse in se, & partem habere extra partem, ac proinde situm quendam intrinsecum, & ordinem, ac dispositionem partium; & hoc primum omninè essenziale magnitudini est. Quid enim est linea, nisi extensio in longitudinem? quid superficies, nisi extensio in longitudinem & latitudinem? quid corpus, nisi extensio in longitudinem, latitudinem, & profunditatem? Si tollas itaque extensionem, & partes, tolles pariter magnitudinem. ALTERVM est, coextendi loco, seu commensurari loco, & habere situm extrinsecum in ordine ad locum: atq; hoc posterius est, & ex primo sequitur, & idèd separari potest ab illo. Nam supremum cælum reuera extensum est in seipso, & tamen nullum occupat locum, cum à nullo corpore ambiatur. TERTIVM est, extrudere aliud corpus ex loco, seu non pari secum aliam magnitudinem in loco sibi adæquato: & hoc est posterius secūdo, & ex illo sequitur. Idèd enim corpus vnum non patitur alterum secum, quia replet totum locum. Quia tamen semper posterius per Dei potentiam separari potest a priore, ita vt maneat prius sine posteriore, non contra; quia non pendet prius a posteriore: inde est, quod secundum Catholicos, potest vnum corpus occupare locum, & tamen non expellere aliud, quæ dicitur propriè penetratio corporū.

T t His

His notatis, Catholicorum communis sententia est, in Sacramento Eucharistiæ verè adesse totam magnitudinem corporis CHRISTI, sed habere primam conditionem, quæ (ut diximus) essentialis est, non autem secundam, & tertiam, quæ separabiles sunt. Et quamvis in Sacramento, nulla sit proprie corporum penetratio, cum desit secunda conditio: tamen existimamus posse etiam per Dei potentiam dari penetrationem, ita ut corpus aliquod habeat primam, & secundam conditionem sine tertia. Quæ quia aduersariis impossibilia videntur, nunc ea probare aggrediemur duplici argumentorum genere. Quorum ALTERVM sumitur ab omnipotentia Dei, quam Scripturæ prædicant. ALTERVM ab exemplis, præsertim à Scriptura, tum aliundè petitis.

CAPVT SEXTVM.

Posse corpus alicubi esse, & locum non occupare.

P R I M V M igitur argumentum sumitur ab illis Scripturis, quæ dicunt esse apud DEVM omnia possible. Matth. 19. Marci 14. Luca 1. Porro inter omnia esse etiam id, de quo nunc agimus, probari potest ex principiis aduersariorum, ut supra fecimus probando alio Catholicorum pronunciato. Vide capitulum.

Sed præter ea probatur ex ipsa rei natura. Conuenit enim inter nos, non debere excipi ab eorum numero, quæ Deus potest facere, nisi ea, quæ implicant contradictionem. Corpus autem esse alicubi, & non occupare locum, vel occupare, & non expellere alterum, nullam implicat contradictionem. Nam id est implicare, repugnare essentia: non autem repugnat essentia magnitudinis, non occupare locum, aut non expellere alterum corpus. Id quod probatur P R I M O, quia occupare locum, est quid posterius ipsa magnitudine: prius enim res in se magna est, & apta replere locum, deinde replere locum. Nihil autem posterius est de essentia prioris: essentia enim in indiuisibili consistunt. S E C V N D O, potest magnitudo intelligi, atque etiam definiri sine loco, siue repleione loci; immò nemo hæcenus in definitione magnitudinis posuit locum. Et quod maius est, potest esse sine loco, ut patet de vltima sphaera, & de corporibus, quæ sine dubio à Deo collata

Cari possent supra conuexum vltimæ sphaeræ: non igitur de essentia magnitudinis est occupare locum. TERTIO, officium, seu functio non est de essentia vllius rei creatæ: solùm enim in Deo, qui infinitus & simplicissimus est, idem est esse, & agere. At replere locum, & expellere alia corpora, est officium magnitudinis, & functio quædam externa: non igitur ad essentiam pertinet. QUARTO, ita se habet moles, seu extensio ad magnitudinem, vt se habet grauitas ad corpus graue. Nam vt magnitudo sua mole replet locum, & aliud corpus extrudit: ita corpus graue, sua grauitate ponderat, & alia corpora deprimat. At non est de essentia grauis ponderare, vt patet, quia in propria regione aqua, & aër non ponderant: igitur neque est de essentia magnitudinis, replere.

ALTERVM argumētum sumitur ab exemplis diuinæ Scripturæ. PRIMVM exemplum est Matthæi 19. Marci 10. & Lucæ 18. *Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum cælorum.* Et cum Apostoli dicerent: *Quis ergo poterit saluus fieri? Respondit Dominus: Hoc apud homines impossibile est, apud Deum omnia possible sunt.* Vbi Dominus, cum dicit, possibile esse Deo, id quod difficilius est, significat esse etiam possibile id, quod facilius est: facilius autem esse dicit, vt transeat camelus per foramen acus: igitur hoc Deo possibile esse voluit. At non potest camelus transire per foramen acus, nisi locum non occupando: alioqui maius esset minus suo minore.

Et PRÆTEREA quomodocunque hoc fiat, certè non minus repugnare videtur rationi, vt camelus intret per foramen acus, quàm vt corpus Christi contineatur in parua specie panis: immò minor est proportio foraminis acus ad camelum, quàm hostiæ consecratæ ad corpus Domini, nisi quis dicat per camelum non intelligi magnum illud animal, quod camelum vocamus, sed funem nauticum, vt quosdam sensisse restatur Theophylactus in cap. 19. Matthæi. Sed tum erit quidem minor proportio corporis Domini ad hostiam consecratam, quàm cameli ad foramen acus; tamen etiam hoc erit hominibus impossibile, vt Dominus dicit, & vt experientia docet. Quis enim intelligat, qua ratione possit crassissimus funis, quales nautici sunt, per foramen acus transire?

T r a

ADDE,

ADDE, quod expositio communis Patrum animal gibbosum, non funem nauticum intelligit. Vide Origenem, Hieronymum, Hilarium, & Chrysostrum in Matthæum. Ambrosium in Lucam, & Augustinum li. 2. quæst. Euangel. quæst. 47. Adde etiam, quod funis nauticus Græcè scribitur per $\kappa\alpha\mu\iota\lambda\omicron$, ut est apud Suidam, in Euangelio autem scribitur per ita, $\kappa\alpha\mu\eta\lambda\omicron$, qua voce non funem, sed animal Graeci intelligunt.

Quodd autem quidam dicunt, per foramen acus interportam quandam angustam Hierosolymæ, per quam camel intrare non poterant onusti, nisi magno labore genua flecterent, (quam sententiam Caietanus etiam approbavit) non solum fabulosum est, & sine vlllo fundamento asserum, sed solum Patribus omnibus repugnat, sed etiam verbis Domini aduersatur, dicentis Luc. 18. *Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum.* Quomodo enim ista impossibilia sunt apud homines, si poterat arte humana fieri, ut camel genua flecterent, & intrarent?

Ex eodem refellitur, quod Pelagiani dicebant apud Augustinum, epistol. 89. quæst. 4. verba Domini esse intelligenda sensu diuiso, non in sensu composito; ita ut impossibile sit diuitem, si maneat diues, ingredi in regnum cælorum, non autem si abiectis diuitiis desinat esse diues: & eodem modo impossibile sit camelum, si maneat camelus, transire per foramen acus, non autem si extenuetur ad fili subtilitatem. Hæc inquam, refelluntur ex eodem fundamento. Nam non est impossibile apud homines, ut camelus transeat per foramen acus, si desinat esse camelus, & conuertatur in subtilissimum filum. Quare Augustinus epistol. 89. quæst. 4. rectè docet, posse hominem diuitem, etiam si nō desinat esse diues, per Dei gratiam, & potentiam ingredi in regnum cælorum; licet hoc etiam valde impossibile: omnibus enim hominibus impossibile est sine gratia Dei saluari, sed multò magis diuitibus, quàm pauperibus. Idem etiam Augustinus, libro de spiritu, & littera, cap. 1. apertè dicit, posse camelum per Dei potentiam transire per foramen acus, licet id nunquam sit factum, & nunquam fortasse futurum. Quod idem affirmat Gregorius Nazianzenus, lib. 4. de Theologia, & Origenes in cap. 19. Matth. vbi dicit, quomodo id fieri possit, soli Deo essentorum.

ALTERUM exemplum Scripturæ est Ioan. 20. ubi Euangelista scribit, Christum venisse ad discipulos, cum fores essent clausæ; & rursus post dies octo iterum ad eos intrasse ianuis clausis. Ex quo necesse est, ut corpus Christi, vel non occupaverit locum, cum transiit per ianuas clausas, vel se cum alio corpore penetrauerit: quorum utrumque est impossibile viribus creatis, & intelligentiam nostram superat.

Hunc tamen locum deprauare semper hæretici conati sunt. Nam & Berengariani, teste Guitmundo, lib. 3. negabant, Christum intrasse ianuis clausis: & nostro tempore Ioannes Oecolampadius Christum intrasse voluit per fenestram, aut alium aditum, cum fores essent clausæ, nec eas penetrare posset; quod accepisse videtur à Durando in 4. dist. 44. quæst. 6. qui satis temerè singulares suas opiniones in medium adducit. Ioannes Calvinus, lib. 4. Institutionum, cap. 17. §. 29. dicit, Christum diuina virtute sibi aditum patefecisse: atque, id ipsum clarius explicans in vltima admonit. ad VVestphalum dicit, Christum intrasse ianuis clausis secundum Euangelium, quia non expectauit, donec Apostoli aperirent, sed ipse sua virtute ostium aperuit, vel etiam in nihilum redegit, & continuo restituit. Petrus autem Martyr libro contra Gardinerum obiecto 11. & 12. dicit, Christum intrasse per aditum patefactum, siue rarefecerit Dominus portas illas, siue etiam cedere iusserit.

AT HÆ sunt meræ corruptelæ, & deprauationes Euangelij. Nam IN PRIMIS Euangelista Ioannes miraculorum Domini diligentissimus enarrator, & qui alioqui non solet verba sine causa multiplicare, magno studio addere curauit: *Ianuis clausis*, idque non semel, sed bis. At si per fenestram intrauit Dominus, aut aditu, quocumque modo patefacto, nullum erit miraculum intrare ianuis clausis.

DEINDE Lucas cap. 24. eandem apparitionem narrans, dicit, Dominum repente constitisse in medio Apostolorum, & propterea spiritum esse putatum: quæ certè indicant, Dominum nullo strepitu facto, sed tota domo immota manente comparuisse.

PRAETEREA, Patres communi consensu agnoscunt miraculum in eo, quod Dominus corpus suum solidum per aliud solidum introduxerit. Vide Chrysostomum, Cyrillum, Augustinum, Euthymium, Theophylactum in hunc locum

Ioannis. Et præterea Iustinum quæst. 117. ad Orthodoxos. Ambrosium in cap. vlt. Luca. Amphilochem apud Theodoretum in 2. Dialogo. Epiphanium hæres. 64. Hieronymum in epist. ad Pammachium de erroribus Ioan. Hierosolymitanum Leonem epist. 10. ad Flavianum. Gregorium homil. 26. in Evangelia. Bernardum serm. 1. de resurrect. & præter ceteros *ARIVM*, lib. 3. de Trinitat. vbi videtur præuidisse impudenciam nostri temporis hæreticorum: *Integrus inquit, sancti uenia, & obseruata, sed ecce assistit medius, cui per virtutem sua* *Intueris sunt peruisa. Nihil cedit ex solido, neque per naturam suam aliquid tanquam lapsu in sensibili, ligna & lapides amittunt. Corpus Domini à sese non deficit, ut sese resumat ex uolo; & unde qui assistit, in medio est? Cedit ad hæc & sensus sermo, & extrarationem humanam est ueritas facti. Tunc ergo, ut de natiuitate Domini fallimur, ita & de ingressu Domini mentiamur: dicamus factum non fuisse, quia intelligentiam facti non apprehendimus, & cessante sensu nostro, factus cesset effectus. Sed mendacium nostrum facti ipsius uincit. Assistit Dominus clausa domo in medio discipulorum & Filius est natus ex Patre.*

ADDE, quod Patres maximam habuerunt occasionem cogitandi, Christum intrasse per ianuas clausas. Nam Marcionistæ, Valentiniani, Origenistæ, & alij, qui negabant veram temporis resurrectionem, ex hoc loco argumentabantur, ut patet ex Cyrillo, Epiphanio, Hieronymo locis citatis: non uident enim verum corpus esse posse, quod ianuis clausis intrare potest. Huic autem obiectioni facillimè occurrere poterunt Patres, si dixissent, Christum intrasse per fenestras, aut per uinam à se antea patefactam, vel annihilatam: & tamen nunquam ante Berengarij tempora ista solutio uenit in mentem; immò contra potius, ex hoc principio tanquam certissimo & explorato probabant alia dogmata. Nam Hilarius loco notato probat, non esse impossibile Deum Filium ex Patre generari sine ulla substantiæ paternæ diminutione, quando quidem corpus CHRISTI potuit ingredi per clausas ianuas sine ulla latione, vel sua, vel ianuarum.

TERTIVM exemplum est de Domini natiuitate. Enim enim Dominum de utero Matris clauso, inuiolata uideri manente integritate carnis, colligitur ex uerbo Dei, & à Patribus disertis uerbis asseritur. NAM B. MARIÆ uirginis

In partu, habetur in symbolo Apostolico: *Natus ex MARIA Virgine*. Symbolum autem Apostolorum, verbum Dei esse non scriptum, Catholici omnes fatentur, & hæretici nostri temporis non solent apertè symbolum illud reiicere. Et hæc veritas Symboli ex illa Scriptura colligitur *Isaia 7. Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium*; vbi dicitur non solum Virgo conceptura, sed etiam Virgo paritura. Et *Ezechiel. 44.* describitur porta quædam clausa, per quam solus Dominus intrat, quam portam, vterum semper clausum Virginis Deiparæ esse docent, Ambrosius libro de Institut. Virg. cap. 7. & Hieronymus in comment. huius loci. Præterea Iovinianus hoc nomine inter hæreticos ponitur à Siricio, & Ambrosio in epistolis, quæ sunt apud Ambrosium 80. & 81. & Augustino lib. de hæresibus, cap. 82. quod asseruerit, B. MARIAM pariendo fuisse corruptam.

Idem Augustinus lib. 22. de ciuit. Dei, ca. 8. hoc ipsum probat alio simili miraculo, quod tempore ipsius accidit; scribit enim sceminam quandam nobilissimam nomine Petroniam accepisse à quodam Iudæo anulum, in quo esset lapis quidam utilis ad sanandum morbum nescio quem, quo illa vexabatur; fuisse autem anulum illum capillatio vinculo inuolutum, ac diligentissimè alligatū; sed cum illa iret ad memoriam S. Stephani primi Martyris, apud quæ verè curanda erat, ne tribueretur virtus miraculi alligaturæ Iudaicæ, repente anulum illum ante pedes mulieris astitisse illesum, illeso etiam vinculo, & vndiq; diligentissimè clauso. De hoc miraculo sic loquitur **AUGUSTINVS**: *Non credunt hoc, qui etiam Dominum IESUM per integra Virginalia Matris enixum, & ad discipulos suos ianuis clausis ingressum fuisse nõ credunt. Sed hoc certè quarant, et si verum inuenerint, illa credant. Clarissima femina est, nobiliter nata, nobiliter nupta, Carthagine habitabat: ampla ciuitas, ampla persona, rem querentes latere non sinunt. Martyr certè, quo impetrante illa sanata est, in filium permanentis Virginis credidit, in eum, qui ostiis clausis ad discipulos ingressus est, credidit.* Idem beatus Augustinus in epistola tertia ad Volusianum de vtroque isto miraculo disserens, id est, de ingressu in mundum per non referatum Matris vterum, & ingressu ad discipulos ostiis clausis, dicit in huiusmodi operibus totam rationem facti, esse potentiam facientis. Idem communi consensu docet alij Patres, qui etiam

Tt 4 coniu-

coniungunt hæc duo miracula, vt Gregorius Nazianzenus in Tragedia Christus patiens, Theodoretus Dialogo 2. Hieronymus in Apologia pro libris contra Iouinianum, Maximus homil. 2. de Natali Domini, Gregorius, homil. 26. in Euang. Fulgentius in sermone de laudibus B. MARIÆ, & Bernardus in serm. 1. de resurrect. Domini.

Pudet iam referre quid ad hæc Durandus, vel Beza respondeant. Ille enim in 4. distinct. 44. quæst. 6. dicit, integra quædam fuisse claustra pudoris, sed tamen dilatatas a Deo fuisse naturales meatus, ac per eos liberè Christum exiisse. Ille autem in libro de omnipotentia carnis Christi contra Brentium ultra medium, audet dicere, Virginis vterum reuulsum & apertum, Christo egrediente, sed continuo diuina virtute coaluisse partes vteri, vt etiam post partum Virgo dici possit.

At quæro, PRIMVM, vnde nam ista didicerint: nec enim Scripturam, aut Patrem vllum proferent. DE INDE, si dilatati sunt meatus, non peperit Virgo sine dolore: dolor enim parturientium in sola illa dilatactione consistit. Immo si verum diceret Beza) supra omnes mulieres beata Virgo dolorem experta esset: grauius enim sentitur carnis reuulsum, quam dilatatio. At ne Mahumetani quidem admitterent, beatam Virginem cum dolore peperisse. PRÆTEREA, si ita esset, vt isti dicunt, beata MARIÆ non fuisset Virgo in partu: quia Virginem esse in partu, nihil aliud significare potest, quam in ipsa actione pariendi inuiolatam, illæsumque vterum permanere. At hoc negant isti, vt olim negabat Iouinianus. Nam quod Durandus ait, inuiolatam mansisse carnis integritatem, & solum meatus dilatatos; iuxta doctrinam peritissimorum Medicorum, implicat contradictionem. Nam, vt Ioannes Fernelius docet, in 1. lib. de partium corporis humani description. cap. 7. integritatis virginalis amissio non in fractione membranæ alicuius consistit, sed in sola dilatactione partium coniuictarum, sed contiguarum. Verum nec post partum Virgo mansisset. Nam virginitas carnis semel amissa reparari nequit, vt rectè ait Hieronymus in epistol. ad Eustochium de custodia virginitatis. Nam etiam si possint iterum coniungi partes reuulsæ, tamen fieri nequit, quin reuulsæ fuerint, si reuulsæ fuerunt. At qui esse Virginem, est nunquam fuisse corruptum.

SED obiicit Beza Ambrosium, & alios quosdam Patres, qui dicunt, Christum aperuisse uterum Matris cum natus est. Sic enim scribit AMBROSIVS lib. 2. in Lucam, cap. 7. *Qui vuluam sanctificauit alienam, ut nasceretur Propheta, hic est, qui aperuit matris suae vuluam, ut immaculatus exiret.* Similia habet Origenes, homil. 14. in Lucam, & Tertullianus in libro de carne Christi.

Ac de Tertulliano quidem ambiguum est, quid sibi voluerit, nec magni facienda est eius auctoritas, cum contradicit aliis Patribus, cum constet eum (ut Hieronymus loquitur) hominem Ecclesiae non fuisse. De Origene, & Ambrosio, facilis solutio est: id enim solum docent, Christum sua virtute, non auxilio obstetricum, vel alia humana opera de utero egressum, sed ipsum sibi aperuisse aditum. Porro aperuisse sibi aditum per clausum uterum, non eum diuidendo, sed mirabiliter penetrando, docet idem AMBROSIVS locis supra citatis. Sic enim ait in libro de Instit. Virgin. cap. 7. *Qua est hac porta nisi MARIA, ideo clausa, quia Virgo? Porta igitur MARIA, per quam Christus intrauit in hunc mundum, quando Virginali fusus est partu, & genitalia Virginitatis claustra non soluit. Mansit intemeratum septum pudoris, & inuoluta integritatis durauere signacula, cum exiret ex Virgine, cuius altitudinem mundus sustinere non potest.* Et cap. 8. *Hac porta clausa erit, & non aperietur: bona porta MARIA, quae clausa erat, & non aperiebatur: transfuit per eam Christus, sed non aperuit.* Origenes quoque tract. 26. in Matth. asserit, B. MARIAM etiam post partum virginem fuisse.

QUARTVM exemplum est de egressu Domini ex clauso monumento. Nam ut colligitur ex Matthaeo cap. 28. & Marco cap. 16. lapidem ab ostio monumenti non reuoluit Christus, cum resurrexit, sed post resurrectionem Angelus de coelo descendit, & reuoluit lapidem, ut ostenderet sanctis mulieribus, quae Christum vngere volebant, monumentum vacuum esse. Vnde S. Hieronymus in epist. ad Hedibiam, quaest. 6. docet, nulli hominum notam esse horam, qua Dominus resurrexit, cum tamen ex Euangelio satis constet, qua hora fuerit lapis reuolutus à monumento.

Ad hoc argumentum Calvinus lib. 4. Instit. cap. 17. §. 29. Petrus Martyr in libro contra Gardinerum, obiecto II. & Theodorus Beza in libro de omnipotentia carnis Christi supra citato,

T t s tato,

tato, non negant Christum surrexisse, atque exiisse de monumento antequam lapis amoueretur per Angelum: hoc existiment probabilius esse, amotum prius fuisse lapidem morte suo respondent eodem modo, quo ad superiora, nimirum diuina virtute lapidem cecidisse, vel annihilatum, & cōtinuū restitutum.

SED ista non possunt ipsi probare, nisi propria auctoritate; cui nos obiicimus testimonia Patrum, qui in eo ponunt miraculum, quod per clausum sepulchrum verū corpus euerit. Iustinus quæst. 117. Nazianzenus in Tragedia, Christus patiens, Chrysostomus homil. de S. Ioanne Baptista, tom. 3. Hieronymus in epist. ad Hedibiam, quæst. 6. Augustinus serm. 138. de tempore, qui est tertius de resurrectione. Beda homil. in vigilia Pasche. Euthymius in cap. 28. Matth. Bernardus serm. mon. 1. de resurrectione.

QUINTVM exemplum est de ascensione Christi, & beatorum in cœlum. Nam fide certissima tenemus Christum ascendisse super omnes cœlos, Ephes. 4. & similiter corpora beatorum post resurrectionem ascensura. Nulla autem est in cœlo ianua, nulla fenestra, nulla rima, per quam supra cœlum ascendi possit, & ut dicitur Iob. 37. *Solidissimi quasi arborum fusisunt cœli.* Neceffe igitur est, ut possint plura corpora esse in eodem loco.

Ad hoc argumentum id solū responderi posse videtur, quod respondet Durandus in 4. distinct. 44. quæst. 6. diuina virtute cœlum diuidi, quando corpora beatorum illuc ascendunt.

AT si cœlum natura sua solidum est, & incorruptibile, ferè omnes hoc tempore Theologi, & Philosophi docent, cœlū probabile non est, tot foramina in cœlo esse faciendā, quæ corpora beatorum ascendent, præsertim cum illa plura sint futura. Sed quidquid de hoc sit, de corpore Christi nisi temerè dici potest, cœlos omnes disruptos fuisse, cum ipse ad Patrem ascenderet. Nam PRIMO, Scriptura ad id quam id habet; immò contrarium insinuat Hebr. 4. cum dicit, Christum penetrasse cœlos. Et sanè tam nouum, & inauditum miraculum sine Scripturæ testimonio affirmare, mirum est, si non insignis temeritas iudicetur, præsertim apud eos, qui nihil credere volunt, nisi quod in diuinis literis continetur. SECVNDO, si corpus Christi clausis ianuis in cœlum

celum intravit, vt ex Scriptura antè probauimus, cùm tamen facillimè potuisset eas aperire, quantò credibilius est non disrupto cœlo, quod natura sua disrupti nequit, idem illud corpus supra sydera collocatum?

Neque his repugnat quod in Scriptura sæpe legimus apertum vel diuisum esse cœlum, vt Matth. 3. Ioan. 1. Actor. 7. & 10. & Apocalyp. 19. NAM Scriptura in his locis, loquitur de apertione cœli secundum apparentiam, ac metaphoricè: significat enim speciem quandam in cœlo apparuisse, ac si diuideretur. Non fuisse autem reales cœli diuisiones, vel ex eo colligi potest, quòd eodem modo loquitur Scriptura de apertione cœli, quæ facta est in sola imaginatione & intelligentia, qualis est illa, quæ describitur Actorum 10. & Apocalyp. 19. & de ea, quæ facta est in oculis corporalibus, Matth. 3. Ioan. 1. & Actor. 7. constat autem illam priorem non fuisse realem. DEINDE, nulla fuit causa, cur cœlum diuidi deberet. Nam Matthæi 3. dicitur diuisum cœlum, cùm de cœlo Spiritus sanctus descendit in forma columbæ: at neque Spiritus sanctus egebat cœli apertione, vt descenderet, cùm sit vbique: neque ea columba de cœlo propriè dicto missa est, sed in aère, & ex aère producta fuit: tamen vt intelligerent homines, rem illam fuisse diuinam, ita apparuit, quasi è summo cœlo missa fuisset. Ioan. 1. dicit aperiri cœlum ob descensum Angelorum. Angeli autem cùm spiritus sint, omnium consensu, per quælibet corpora penetrare possunt. Actorum 7. aperitur cœlum, vt sanctus Stephanus videat Christum in dextera Patris. At neque tum vlla ratio fuit, cur cœlum scindi deberet. Nam aut oculis corporis, aut oculis mentis vidit Stephanus Christum; cœlum autem, cùm sit perspicuum, aut diaphanum, neutram visionem impedire poterat. Itaque vocata est eo loco apertio cœli, non scissio corporis cœlestis, sed noua quadam illustratio, qua factum est, vt oculis Martyris appareret, quod antea non apparebat: quemadmodum Lucæ ultimo dicuntur aperti oculi duorum discipulorum, quando Dominum agnouerunt; non quòd antea clausos oculos habuerint, sed quia tunc agnouerunt, quem antè cognoscere non potuerant.

SEXTVM exemplum est de pœnis damnatorum; sunt enim in his pœnis multa miracula difficiliora, vel æquè difficilia, atq; est hoc de quo agimus. Ac PRIMVM quod corpora damna-

damnatorum ab igne corporali comburantur, & verè, ac traliter torqueantur, & tamen non dissoluantur: nam dolor corporalis, ad dissolutionem corporis tendit. Si est igitur in illis pœnis verus dolor corporalis, quomodo nunquam dissoluitur corpus? si nulla dissolutio, unde dolor? Itaque ethnici hauriebant, vt impossibilia, & tamen Catholici non propterea voluerunt vnquam spiritualiter, vel metaphoricè interpretari illa supplicia, certò persuasi Deum posse facere supra quod cogitare possumus, vel intelligere.

DEINDE, non minus difficile videtur, vt spiritus teneatur, & impediatur à corpore, & transeat quocunq; voluerit, quam vt corpus non teneatur, nec impediatur à corpore, sed liberè transeat per solida corpora, ac si nulla essent: nõ enim minus conuenit naturæ spirituali non posse impedi, quam corporali posse impedi. At diuina potentia alligat spiritus hominum, & etiam Dæmonum in Gehenna certis locis & corporibus, quasi carceribus, vt nullo modo egredi valeant. Et quid opus est in Gehennam descendere, vt hoc miraculum videamus? annõn potest vnusquisque in seipso id cernere? quidem animus noster spiritus est per se existens, & à corpore independens, & tamen tam mirabili artificio est inclusus à Deo in corpore mortis huius, quasi in carcere, vt non possit inde egredi, nisi prius corporis constitutio dissoluatur.

DEINDE, illud est supra modum mirabile in pœnis damnatorum, vt non solum animæ, ac Dæmones teneantur ab igne corporali, sed etiam affligantur, & torqueantur: quod tam difficile est, vt adhuc nemo inuentus sit, qui rationem huius rei, in qua alij acquiescerent, reddere potuerit. Nam si ignis incendium non affligit, nisi (vt diximus) dissoluetur continuum: quomodo potest intelligi, vt affligat indiuisibilem spiritum? Vide de hoc toto argumento Augustinum lib. 21. de ciuitate Dei, cap. 2. 3. 4. 5. 6. & 10. vide etiam epist. 49. ad Deo gratias, quæst. 6. vbi Augustinus quosdam reprehendit, qui quædam miracula Christianæ religionis credebant, quosdam credere nolebant. Id enim rectissimè in Sacramentis conuenit: deberent enim, aut omnia credere, quæ ex diuinis literis Ecclesia proponit, aut omnia negare.

SEPTIMUM exemplum sumitur à multis rebus similibus. Nam non magis conuenit corpori quanto occupare locum, quam graui, ponderare, colorato videri, lucido lucere, calido

calefacere. Sed potest Deus efficere, ut graue non ponderet, ut coloratum non videatur, etiamsi sit in lumine, & medium sit diaphanum, & oculi astantium sint aperti, & intenti; ut lucidum non luceat, & calidum non calefaciat: cur igitur facere non poterit, ut corpus quantum non occupet locum?

Assumptio perspicua est in diuinis literis. Nam Matth. 14. Christus, & Petrus cum adhuc corpora mortalia haberent, super aquas ambulauerunt: & Iosue 3. aqua Iordanis non modo non descendebant, sed etiam ascendebant, & instar montis eleuabantur, dum transiret populus Dei: & simile miraculum scribitur a S. Hieronymo in vita B. Hilarionis. Christus item non semel inuisibilem se fecit, ita ut a vicinis hominibus non videretur, cum tamen ibi esset, neque colorem amisisset, neque aliquid inter se, & illos opposuisset. Luc. 4. *Ipsse autem transiens per medium illorum ibat.* Et Ioan. 8. abscondit se, ne lapidaretur: non autem se abscondit in aliquo angulo, quod nec decebat eum, nec poterat commodè fieri, cum esset in media turba, & omnium oculi in eum coniecti. Et Luc. vlt. cum euauit ex oculis eorum. Ex quibus locis Marcionitæ probare nitebantur, Christi corpus non verum, sed phantasticum fuisse, ut B. Hieronymus refert in epistola ad Pammachium de erroribus Ioannis Hierosolymitani, quibus ipse B. Hieronymus respondet: verum fuisse corpus Domini, sed diuina virtute se inuisibile facere potuisse, qua etiam per ianuas clausas potuit penetrare. Idem etiam Domini corpus post resurrectionem sole isto cœlesti lucidius est, ut Paulus testatur Act. 26. qui & ex eius aspectu excæcatus fuit: & tamen sapius apparuit Apostolis, & cum eis familiarissimè conuersatus sine vllò insolito splendore. Potuit ergo id efficere, ut corpus lucidum non luceret: & sicut de corpore suo fecit, ita prorsus de sole isto cœlesti facere posset, si vellet. Denique ignem diuina virtute non calefacientem habemus Daniel. 3. & saepe idem legimus in historiis Sanctorum. Qui ergo potuit tam multa æquè difficilia, cur non poterit hoc vnum de quo ambigimus?

Respondet Petrus Martyr ad hoc argumentum in libro contra Gardinerum, obiecto 12. ac dicit, non esse similia exempla, quæ adducimus: si quidem facile fuit Deo suspendere grauitatem corporis, ne mergeretur in aquis, & actionem ignis, ne calefaceret; non enim propterea destrui naturam corporis, aut

aut ignis: sed vt corpus sit præfens, & non occupet locum, non posse fieri sine destructione corporis.

At nostrum argumentum, non est nostrum, sed Patrum, qui illam ipsam consecutionem probant, quam Petrus Martyr improbat. Nam Iustinus quæst. 117. ad Orthodoxos, Hieronymus in epist. de erroribus Ioannis Hierosolymitani, An epistola de obitu Paulæ; Augustinus in lib. de agone Christiano, cap. 24. & Cyrillus lib. 12. in Ioan. cap. 53. qui obiecerunt hæreticis non potuisse Christi corpus intrare per claustrum, obiecerunt exemplum de ambulatione Christi, & Petrus super aquas. & Augustinus lib. 13. de ciuit. Dei, cap. 18. & lib. 1. cap. 4. & II. multum laborat, vt respondeat Gentilibus, qui perstabant, fieri nullo modo posse, vt corpora terrena, id est, humana, post resurrectionem supra aërem ascenderet, cum grauiora sint aëre.

PRAETEREA ratio planè conuincit, exempla esse similia. Nam tota ratio cur possit diuina potentia fieri, vt graue non ponderet, lucidum non luceat, calidum non calefaciat, coloratum non videatur, est, quia causa est prior effectu, & proinde ab eo non pendet, & sine illo esse potest. At eadem ratio non let in magnitudine, quæ est causa, & occupatione loci, quæ est effectus. Neque multum interest, sitne causa formalis, an effectus formalis à sua propria causa separari nequeat, & idcirco possit à Deo suppleri, possit autem effectus efficientium causarum: tamen causa ipsa quæcunque, etiam formalis, sine effectu esse potest, cum nulla causa ab effectu pendeat. Ad id quod grauitas in eodem genere causæ dat corpori graui ponderare, in quo moles dat quanto replere: & tamen fatetur Petrus Martyr, posse Deum facere, vt corpus graue etiam eam regionem suam non ponderet.

Quod autem videatur destrui natura corporis (vt dicitur de Petrus Martyr) si non occupet locum, idem etiam videtur à exemplis allatis. Nam si lapis ingens marmoreus, Deo impediente grauitatis officium, duobus digitis attolli posset, & distar plumæ huc atque illuc iactari; quis non diceret, illud esse marmor, sed non esse? Et si ignis ardens, Deo impediente actionis calorem, manibus tractari posset sine villo sentio caloris, quis non diceret depictum illum esse, nõ verum ignem? Et si niuem candidissimam manibus tractarem, & tamen

videre non possemus, quis non arbitraretur se deludi? Denique si solem in medio cælo conspiceremus non lucentem, & nihil tamen interpositum esse videremus, quis non assereret naturam solis mutatam esse? Si igitur fieri possunt ista omnia sine destructione naturæ, vt Petrus Martyr affirmat, licet ignorantibus miraculum videatur omnino destrui natura in eiusmodi suspensione causalitatum: cur non idem fieri poterit in magnitudine locum non occupante?

CAPVT SEPTIMVM.

Soluuntur obiectiones aduersariorum.

D V o sunt aduersariorum argumenta præcipua. VNUM ex Augustino in epistol. 57. ad Dardanum, quod & à Caluino, & à Petro Martyre millies repetitur; sic enim AVGVSTINVS loquitur: *Non potuit obtinere quantitas corporis, quod potuit qualitas; nam ita distantibus partibus, que simul esse non possunt, quoniã sua quæq; spatia locorum tenent, minores minora, & maiora maiores, non potuit esse in singulis quibusq; partibus tota, & extantia, sed amplius est quantitas in amplioribus partibus, breuior in breuioribus, & in nulla parte tanta, quanta per totum. Et infra: Spatia locorum tolle corporibus, & nusquam erunt; & quæ nusquam erunt, nec erunt. Et supra iam dixerat, destrui naturam humanam Christi, si non detur ei certum spatium, quo more aliarum rerum corporatarum contineatur.*

RESPONDEO; AVGVSTINVS in ea epistola quædam dicit de corpore Christi, quædam de corporibus generatim, quæ non sunt confundenda. De corpore Christi docet, illud non esse vbique diffusum, ita vt forma, & figura humana careat; id enim esset naturam eius destruere. Sic enim loquitur initio epistolæ: *Hinc fortasse intelligendum dicitur, Paradisum quasi in aliqua cali parte compositum, aut quia & ubiq; Deus sit, hominẽ quoq; illum, qui in Deo sit, & ubiq; esse diffusum. Et infra hoc ipsum refellens: Sic venturus est, inquit, illa Angelica voce testante, quemadmodum ire visus est in cælum, id est, in eadem carnis forma atq; substantia; cui profectò immortalitatem dedit, naturam non abstulit. Secundum hanc formam non est putandus & ubiq; diffusus: cauendum est enim, ne ita diuinitatem astruamus hominis, & veritatẽ corporis auferamus.*

*Non est autem consequens, ut quod est in Deo, ita sit ubique
ut Deus.* Hæc ille: nec alia dicit de corpore Christi in par-
tulari.

Hæc autem directè pugnant cum sententia ubiquitarum
Lutheranorum, qui per vnionem hypostaticam, ita Christi
corpus ubique diffusum esse volunt, ut nusquam seruetur figu-
ram, formam, & situm humano corpori cõuenientem: quod
est (ut Augustinus dicit) destruere naturam humanam Christi.
At nos fatemur Christi corpus nõ esse ubique diffusum, & ubi-
cunque est, habere suam formam, & figuram humanam
partium situm, ac dispositionem; quamuis hæc figura, forma
dispositio partium in cœlo conspiciatur, ubi locum replet
Sacramento autem sit quidem, sed non repleat locum, nec
deri à nobis possit: quemadmodum etiam ut supra dictum
non caruit figura, & forma Christus, cum se non semel in
bilem fecit; neq; carne, & ossibus caruit, quando super aquam
ambulauit, & per clausas portas intrauit.

Iam verò de corpore generatim duo dicit Augustinus
PRIMO corpora magnitudinem habentia extensa esse, & ha-
bere certum ordinem partium, & proinde non posse fieri
tanta sit magnitudo vnus partis, quanta totius; vel tantum
paruo corpore, quanta in magno: cuius contrarium videmus
non solum in rebus spiritualibus, sed etiam in qualitatibus
corporalibus. Nam eadem anima, & tota potest esse in parte
corporis, & in toto corpore; & similiter in paruo corpore
in magno; & potest fieri, ut tantus sit candor, vel calor in parte
corporis, quantus in toto, immò etiam ut maior sit candor,
vel calor in paruo corpore, quàm in magno.

Quæ omnia verissima sunt, & nihil pugnant cum senten-
tia nostra de Eucharistia; quia solum requirit Augustinus, ut
omne verum corpus sit extensum in se, non autem, ut necesse
riò coextendatur loco. Quòd si in verbis Augustini primo lo-
co allegatis ab hæreticis, sit mentio loci, id sit, quia à poste-
riori probat Augustinus corpus in se extensum esse ex eo, quod
occupat certum spatium loci, sed non inde sequitur non posse
se extensum esse in se, nisi occupet locum. Ac per hæc expli-
ta manent prima verba Augustini supra citata: *Non potest
inere quantitas, &c.*

SECUNDO Augustinus dicit corpora ita esse in loco, ut
pendeant à loco, cum è contrario Deus ita sit in loco, ut non
pendeat

pendeat à loco, sed potius locus pendeat à Deo. Sed hoc dictum intelligendum est de corporibus, quæ sunt infra cælum, & quatenus naturaliter existunt: nam alioqui falsum esset. Siquidem, ut sæpe diximus, vltimum cælum nõ est in spatio, vel loco aliquo, sed est in seipso, & in Deo: & sicut vltimũ cælum non eget vlllo spatio, in quo sit, ita possit sine dubio Deus conseruare alia corpora sine spatio, tametsi naturaliter egeant spatio.

Neque mirum, aut durum videri debet, dictum Augustini non esse verum absolutè, sed solùm cum duabus illis limitationibus: id enim abundè sufficit proposito ipsius; solùm em̃ docere volebat, Deum ita esse in loco, vt non pendeat à loco. Vt autem ostenderet, quid sit esse in loco, & non pendere à loco, explicuit per contrarium, quod est nobis notius, id est, per exempla corporum, quæ ita sunt in loco, vt pendeant à loco: ad huius autem exempli veritatem, satis est, si quædam corpora non possint naturaliter existere nisi in loco sint. Atque hinc explicata manent illa alia verba: *Spacia locorum tolle corporibus, &c.*

ALTE RA obiectio Philosophica est: nituntur enim ostendere destrui essentiam quantitatis, si alicubi ponatur, & tamen non occupet locum. Sic enim Calvinus argumentatur lib. 4. Instit. cap. 17. §. 29. *Hæc est propria corporis Veritas, vt spacio contineatur, vt suis dimensionibus constet, vt suam faciem habeat: facessat igitur stultu illud cõmentum, quod tam mentes hominum, quam Christum pani affigit.* SECUNDO Petrus Martyr in lib. contra Gardiner. obiecto 74. probat quædam esse ita intrinseca rei, vt licet sint posteriora, tamen separari nequeant vlllo modo: *Nam facultas intelligendi est posterior ipsa hominis essentia, cum illa qualitas, ista substantia sit, & tamen nõ potest separari ab homine facultas intelligendi; neque enim homo erit, si ratione careat. Similiter quantitas est posterior corporata substantia, et tamen separari nequeunt, sine interitu substantia. Sed occupare locum, est quædam intrinseca proprietas quantitatis; ergo separari non poterit à quantitate, licet posterior sit.* TERTIO idem ibidem argumentatur: *Non potest separari quaternarius à modo quaternarij, ita vt existat per modum vnitatis; ergo nec poterit linea, aut alia quantitas cõtinua separari à modo suo, ita vt existat non extense, sed indiusibilibiter.* Huc pertinet aliorũ etiam argumētum, quod

Vu sit

fit **QUARTVM**: Non potest substantia existere nisi substantialiter; ergo nec quantitas, nisi quantitativè. & aliud quod fit **QUINTVM**: Non potest illo modo spiritus indivisibilis existere per modum corporis divisibiliter, & extense, ergo nec potest corpus divisibile existere illo modo per modum spiritus indivisibiliter. **SEXTVM**: Videtur implicare contradictionem, si corpus trium cubitorum contineatur sub dimensionibus fractu panis unius digiti: nam si ita fiat, erit idem corpus maius & minus; & proinde maius, & non maius respectu eiusdem. **SEPTIMVM**: Si corpus Domini suam habet in Eucharistia figuram, & partium distinctionem, & ordinem; ergo distans partem magis quàm pedus à capite. At distantia maior, & minus in relatione ad locum intelligi nequit: illa enim magis distans se, inter qua manus interuallum interiectum est. **OCTAVVM**: De essentia quantitatis est habere partem extra partem; ergo sibi est una pars non est alia: non igitur tota quantitas corporis Domini in eadem hostia particula esse potest.

Sed hæc omnia solui possunt ex fundamentis iactis cap. Ad **PRIMVM** igitur Caluini argumentum Respondeo, illud admiscuisse vera falsis, ut aliquid dicere videretur. Nam qui ait ad corporis veritatem requiri, ut suas dimensiones & suam faciem habeat, verum est: neq; nos dicimus, Christum in Eucharistia dimensionibus, aut facie carere. Quod si rō addit, requiri etiam, ut spatio contineatur: falsum est, ut supra ostendimus. Et sanè si ex tota hac aula, in qua sumus, Deus totum aërem auferret, nec alium ingredi partem retur, nos omnes retineremus dimensiones nostras, & facies, & tamen nec spatio contineremur, nec vllus alterius faciem videret.

Ad **SECUNDVM** Petri Martyris dici posset, **INPRIMVM** illa non esse similia, quæ ipse ut similia adducit. Nam repletum locum est actus quidam, non potentia; at facultas intelligendi est potentia, non actus: & magis absurdum est, rem carere potentia, quàm actione. Vnde nos qui dicimus quantitatem aliquando diuino miraculo non replere locum: tamen similia dicimus, illam ex se aptam esse replere locum, & replerum, si suæ naturæ relinquatur.

DEINDE etiam respondeo, facultatem intelligendi per diuinam potentiam tolli posse, nec tamen inde sequi, ut homo desinat esse homo, sed tantum, ut desinat exercere, quæ dicitur

minis sunt, quia instrumentis actionum humanarum careat: quemadmodum infantes, ac moriones homines sunt, quia rationabilem animum possident, licet non minus careant usu intelligendi, quam si facultatem istam penitus non haberent. Quod idem dico de substantia, & quantitate; licet enim naturaliter seiungi nequeant, tamen nullam inuoluit contradictionem, ut vnum sine altero sit.

Ad TERTIVM eiusdem respondeo, quaternarium non posse separari à modo quaternarij essentiali, sed posse ab accidentario, id est, non potest fieri ut quaternarius redigatur ad essentialitatem unitatis, ita ut quatuor homines sint vnus homo: sed potest fieri, ut redigatur ad locum unitatis, ita ut quatuor homines occupent locum vnus hominis. Et eodem modo non potest linea, vel corpus separari à modo suo essentiali, ita ut fiat in se indiuisibile, sed potest tamen separari à modo accidentario, ita ut non occupet locum diuisibilem.

Ad QVARTVM de substantia, quæ non videtur posse existere, nisi substantialiter, respondeo eodem modo, substantiam non posse separari à modo suo essentiali, quod fieret, si inhaereret in subiecto more accidentium: tamen posse separari à modo suo intrinseco, & proprio, sed non essentiali, qui est per se existere. Nam substantia humanitatis Christi, ab isto modo separata est, cum existat in Verbo, & non habeat propriam subsistentiam: sic igitur & quantitas non potest existere nisi quantitatiuè, quantum ad essentialem modum, quia non potest existere sine extensione, & partium distinctione in se; tamen bene potest existere non quantitatiuè in ordine ad locum, ut saepe diximus.

Ad QVINTVM de spiritu & corpore, Respondeo, ex eodem principio colligi posse, cur non possit spiritus extendi in loco, & possit corpus non extendi. Nam extendi in loco est effectus formalis extensionis in se; ideo enim potest aliquid extendi in loco, quia in se est extensum; non è contrario. Potest autem causa formalis ab effectu separari, non contra, effectus à causa; quia causa prior est, effectus posterior. Hinc igitur potest corpus in se extensum non extendi in loco, quia per hoc separatur tantum causa ab effectu: non autem potest spiritus in se indiuisibilis extendi in loco, quia per hoc poneretur effectus formalis sine causa, & posterius sine priore; quod fieri nequit.

Ad **SEXTVM** respondeo, si consideremus dimensiones corporis Christi seorsim, & dimensiones hostiæ consecratæ, maiores multò esse illas, quàm istas; tamen si consideremus eundem corporis Domini dimensiones, vt sub specie panis ineffabiliter continentur, non esse maiores nec minores, quia nec commensurantur illæ istis, sed existunt sine ordine ad locum modo ferè, quo anima est in corpore, quæ nec minor, nec maior corpore dici potest.

Ad **SEPTIMVM** respõdeo, distantiam, quæ est inter membra corporis, quatenus in se extensum est, non esse distantiam localem, sed alterius cuiusdam generis: dicuntur enim ea distare inter se, quæ non sunt immediatè coniuncta; & ea magis distare, inter quæ plura sunt interiecta, non interualla, sed membra. Quod perspicuè cernitur in corpore humano, quod supra cælum collocatum esse cogitare possemus: si siquidem distarent pedes à capite, non per spaciũ localem, quod ibi nullum est, sed per interiectionẽ pectoris, aliorumque membrorum.

Ad **OCTAVVM**, quod omnium videtur esse difficillimum, ob ingenij humani imbecillitatem, respondeo, corpus quantum habere partem extra partem, si illud (extra) dicat habitudinem ad subiectum, non autem si dicat habitudinem ad locum. Et similiter cum in argumento colligunt; Ergo vbi vna pars, non est alia; dico rectè colligi, si illud (vbi) dicat internum partium in subiecto, nõ autem si dicat situm in loco; & hoc modo intelligitur quod ait Philosophus in partimento quantitatis, quandam speciem quantitatis consistere ex partibus habentibus positionem; loquitur enim de positione in toto, siue subiecto, non de positione in loco.

SED contra solutionẽ quidam acutè instant; Corpus quantum habet partem extra partem in ordine ad totum seu subiectum; ergo & in ordine ad locum. Probatur consequentia. Nam pars corporis coexistit certæ parti loci: vel ergo eadem parti loci coexistit alia pars corporis, vel non; si non, ergo eadem in loco habet corpus illud partem extra partem, & post inde non est totum in qualibet parte: si coexistit, ergo eadem inter se partes corporis coexistunt. At hoc fieri nequit, cum inter se distent, & vna sit extra aliam, vt dictum est.

RESPONDEO; Nego primam illam consequentiam. Ergo & in ordine ad locum habet partem extra partem. Ad probationem

tionem dico, duas partes corporis, coexistere eidem parti loci. Cùm infertur; Ergo coexistunt etiam inter se; dico coexistere etiam inter se in loco, non tamen in subiecto; cuius ratio est saepe reddita, quia videlicet extensio, & distinctio partium in subiecto non impeditur, nec impediri potest, cùm sit essentialis; extensio & distinctio quoad locum, impediri possit, & re ipsa impediatur à Deo, cùm corpus Domini in Sacramento manet. Sed de his fatis.

CAPVT OCTAVVM.

Ostenditur Deum voluisse, et fecisse, vt re ipsa corpus Domini in Eucharistia præsens adesset.

DEMONSTRAVIMVS hactenus, non esse impossibile Deo corpus Domini in Eucharistiæ Sacramento verè ac realiter constituere: sequitur vt videamus, an voluerit id facere. Et Sacramentarij quidem vno ore Deum noluisse dicunt, quidquid tandem de potentia sit: id verò non aliter probant, nisi quia non videtur id neque vtile, neque decens. At nos habemus ommissis etiam Scripturis, & Patribus, testimonia credibilia nimis, & ad quæ nihil omninò responderi possit ab iis, qui Christianæ fidei nomen dederunt.

Ac PRIMVM quidem argumentum sumitur à natura, & cõditione hæresis. Illa enim tam aptè quadrat in opinionem Sacramentariorum, vt nulla sit in mundo hæresis, si illa non est hæresis. Quod si illa est hæresis, contraria erit veritas fidei, proinde veritas à Deo reuelata: atque ita cõstabit Deum hoc voluisse, & fecisse.

Conditio primaria hæresis est nouitas doctrinæ, vt veritatis Catholicæ antiquitas. Porrò nouitas his coniecturis conuincitur, si notari possint auctor, locus, tẽpus, si incipiat cum paucis sectatoribus, si cum admiratione, & perturbatione fidelium appareat; & si ei cõtradicatur, ad iudicium & examen adducatur, & tandem à Concilio Episcoporum, & cõsequenter à populis fidelibus condemnentur. Id enim in omnibus hæresibus grauioribus inuenitur, vt in Ariana, Nestoriana, Eutychiana, Pelagiana, & similibus.

Iam sententia Sacramentariorum habet auctorem suum certũ, Berengarium Turonensem natione, & Andegauensem

Archidiaconum. Id patet ex P A S C H A S T O, qui in lib. de re-
 bis Institut. Sacramenti, affirmat suo tempore non defuisse a-
 liquos, qui quaestiones mouerēt de veritate corporis Domini
 in Eucharistia (fuerāt enim Ioannes Scotus, & Bertramus) ho-
 men nullum fuisse, qui apertè negaret: *Et ideo, inquit, quod
 uis ex hoc quidam de ignorantia errent, nemo tamen est admodum
 in aperto, qui hoc ita esse contradicat, quod totus orbis credit, et
 consuetur.* Hæc ille. Itaq; tēpore Paschalis adhuc nullus fue-
 rat, qui apertè profiteri ausus esset, non esse verè, & reuerè
 Christi corpus in Eucharistia. Post Paschalis autem tempore
 nullus fuit ante Berēgariū, qui apertè vel obscure de hac re
 scripserit, sed ipse primus se doctore noui dogmatis vendidit
 ausus est. Quare Adelmanus Episcopus Brixinensis, & Hugo
 Episcopus Lingonensis in epistolis ad Berengariū ad eum
 scribunt tanquā primum assertorem eius heresis, & serid mon-
 nent, ne Ecclesiam perturbet, & vt meminerit, quem exitum
 habuerint Hæresiarchæ, qui ante eum fuerūt. Deniq; *Grig-
 MVNDVS* lib. 3. non procul à fine: *Notissimum, inquit, est hoc
 tempore, priusquam Berengarius insanisset, huiusmodi Vole-
 nias nusquam fuisse.* Itaq; auctor notissimus est.

Tempus æquè notum; quippe ab Historicis, & Chronolo-
 gis, aliisque scriptoribus eorum temporum annotatum. Scri-
 bit Sigebertus in Chronico, anno M. LI. cœpisse Berengariū
 nouo suo dogmate Gallias perturbare; quod idem indicat
 Lanfrancus, & Guitmundus, & alij, inter quos præcipue lo-
 gendus est Gulielmus Bibliothecarius Malmes Berenensis lib.
 3. de gestis Anglorum, qui illo ipso tempore floruit.

Locus item notissimus; nam in Gallia cœpit suam hæresin
 prædicare, vt omnes citati auctores scribunt.

Paucitas sectatorum initio, describitur à Guitmundo lib. 1.
 vbi dicit, Berengariū cœpisse audiri à pauperibus scholasti-
 bus quibusdam, quos ille data stipe ad se alliciebat. Admit-
 tio, & perturbatio Ecclesie, quæ est euidentis iudicium no-
 tatis, describitur ab iisdē auctoribus, & præsertim ab Adelmano
 in epist. ad Berengariū, & à Lanfranco initio libri ceteri
 Berēgariū, vbi dicit lectam fuisse in Concilio Romano sub
 Leonē IX. epist. Berengarij à se; in qua epistola cum scriptum
 esset, panem & vinum Eucharistiæ esse tantummodò Sacra-
 mentum, omnes Episcopos miratos esse, quòd illa reprobata
 uerfarentur vsitatissimæ fidei Catholicæ Ecclesie.

Denique contradictio, examen, iudicium, & condemnatio habentur ibidem. Sic enim scribit LANTFRANCVS: *Tempore S. Leonis Papa delata est hæresis tua ad Apostolicã sedem. Qui cum Synodo præsideret, ac resideret secum non parua multitudo Episcoporum, Abbatum, diuersiq; ordinis à diuersis regionibus religiosarum personarũ, iussu est in omnium audientia recitari, quas mihi de corpore, & sanguine Domini literas transmissisti. Et infra: Intellecto, quod comuni de Eucharistia fides aduersa sentires, promulgata est in te damnationis sententia, priuans te communionem sanctæ Ecclesiæ, quam tu priuare sancta eius communionem sat agebas. Hæc ille.*

Videmus igitur omnia signa nouitatis in opinione Berengarij reperiiri: quorum ne vnum quidem in sententia nostra reperitur. Neque enim hæcenus vllus hæreticorum dicere potuit, quis auctor fuerit nostræ sententiæ: vnde etiam Berengarius vocabat eam sententiam vulgi, vt ibidem Lantfrancus testatur. Neque tempus, aut locum, aut paucitatem primorum sectatorum, aut admirationem populorum, aut deniq; vllum publicum iudicium contra eam proferre vnquam poterunt aduersarij.

Et sanè non esse inuentum Papistarum (vt aduersarij nos vocant) sententiam nostram de Eucharistia, sed rem antiquissimam, patet euidenter ex consensu Græcorum. Græci enim à Romanis Pontificibus à longissimo tempore dissidere ceperunt, & proinde eorum noua dogmata non facilè recepissent; & tamen in hac re nunquam a Latinis dissenserunt, neque hoc tempore dissentiunt, vt ex censura Orientalium ad Confessionem Lutheranorum patet. Confirmatur hoc totum argumentum à facilitate sententiæ aduersariorum, & difficultate nostræ sententiæ. Nam cum sententia aduersariorum sit facillima, & humanis sensibus accommodata, facile potuisset occultè irrepere, & à plurimis continuò admitti, ita vt laterent signa illa nouitatis. At sententia nostra, quæ difficillima est, & repugnat sensibus, ac superat rationem, nõ potuit occultè irrepere, nec potuit facilè tantæ multitudini persuaderi. Cum ergo videamus in sententia nostra nulla apparere signa nouitatis, quæ tamen non potuit vllò modo occultè subintrare; & cõtrà inueniamus omnia signa nouitatis in sententia aduersariorũ, quæ tamen facile potuisset occultè insinuari: euidenter sanè ostenditur nostram esse antiquissimam,

mam, & proinde veram; contrariam verò nouam, & proinde falsam, & hæreticam.

ALTERVM argumentum veritatis fidei nostræ, est consensus Ecclesiæ. Nam habemus consensum Ecclesiæ totius Latinæ, Græcæ, Barbaræ. Scribit enim Paschasius in libro Instituti. Sacramenti, vbi explicat verba Domini: *Hoc est corpus meum*, nullum omninò fuisse, qui se Christianum diceret, qui negare auderet carnem Domini verè esse in Eucharistia. LANTFRANCVS autè de suo tempore sic scribit in extremo libro contra Berengarium: *Interroga Sinerios, per Latinæ linguæ, nostrarumque literarum notitiam perceptorum, interroga Græcos, Armenios, seu cuiuslibet nationis quoslibet Christianos, uno ore hanc fidem se testabuntur habere.* Notandum autem tempore tantus consensus erat in nostro orbe terrarum, antequam Carolstadius, & Zvinglius apparere cœperent, vt Zvinglius scribat in commentario de vera, & falsa religione cap. de Eucharistia, se valde occultè in iudicio egisse, cum paucis amicis contulisset negotium istud noui dogmatis proponendi: metuebat enim, ne omnes offenderet, cum nullum omninò sciret esse eius sententiæ, quam ipse in uoluntate in Ecclesiam cogitabat.

Hoc igitur consensu posito, necessario sequitur, vt restatstra sit vera fides de Eucharistia; vel nunquam fuerit Ecclesia in mundo; vel fuerit, sed perierit, vel manserit in solis Berengarianis, vel simul maneant Ecclesia Dei, & summum ac publicum sacrilegium, summaque & publica idololatria. Quod Ecclesiam nūquam fuisse in mundo, pugnat cum Scripturis, & cum Symbolo, & à nullo vnquam vel hæreticissimo id fuisse assertum. Ecclesiam fuisse, sed periisse omninò, pugnat cum apertissimis promissionibus Dei. *Lucæ i. Regni eius non erit finis. Matth. 16. Porta inferi non præualebunt aduersum eam.* Matth. vlt. *Et ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi.* Mansisse in solis Berengarianis dici non potest, quia tunc, ante Berengarium non fuisset. Nam saltem per annos ducentos ante Berengarium constat ex testimonio Paschasii, & omnibus historiis, totam Ecclesiam credidisse id, quod nos credimus. Deinde Berengariani paucissimi fuerunt, & vix alibi, quàm in Gallia, & breui tempore ad nihilum redacti. Et licet post annos circiter CCC. à Ioanne V. Vicleho, re-nouata fuerit hæresis Berengariana, tamen extra Angliam, &

Bohemiam pedem non posuit; & in illis etiam locis, ita extincta fuit, vt annis circiter centum ante Zvinglium nusquam fuerit. At Ecclesia semper viuit, semper conspicua est, nec potest (vt ista hæresis fecit) modò interire, modò renasci, nisi falsa sint promissiones suprà citatæ. Denique Ecclesiam esse, & simul in summo errore, sacrilegio, & idololatria versari, nullo modo fieri potest: nam alioqui nulli hæretici essent extra Ecclesiam, & falsò Paulus diceret 1. Tim. 3. Ecclesiam esse columnam, & firmamentum veritatis.

Videtur Petrus Martyr in sua precatioe ad Deū, qua concludit librum suum contra Stephanum Gardinerum, existimasse Ecclesiam veram esse posse, vbi hæresis, & idololatria regnent: sed ita aduersus eum pugnat illa ipsius precatio, vt mirum sit ipsum etiam non id animaduertisse. Sic enim alloquitur Christum: *Si desperata, inquit, est plaga, neque veritatis tua in tua Ecclesia amplius futurus est publicus, & apertus locus, ad exercendum iudicium quamprimum venito.* Hæc ille; qua quidem precatioe nullam vnquam stultiorem legi. Nam si per veritatem intelligit sententiam Zvinglij, quam in toto eo libro asserere conatus est; fateri cogitur apud nos esse veram Ecclesiam Christi, & proinde se esse extra Ecclesiam: nostra enim Ecclesia est, in qua non permittitur locus sententiæ Zvinglij. Si verò suum cœtum vocat Ecclesiam Christi; tum fateri cogitur, sententiam nostram de Eucharistia esse veritatem Dei: nam sententia nostra est, cui non datur locus in cœtu Zvinglianorum. Quare quocunque se verat, suo se gladio ferit: vt omittam, nimiam esse stupiditatem, dicere in Ecclesia Dei non dari locum veritati Dei. Vbi enim erit veritas Dei, si in Ecclesia Dei nō est? Sed iusto iudicio Dei, qui Ecclesiam Dei perdidit, iam nec qualis illa sit, videre possunt.

TERTIVM argumentum sumi potest à diligentia, quam Ecclesia adhibuit in præsentis controversia examinanda, & à constantia in veritate retinenda. Si enim Ecclesia quæstionem discutere noluisse, aut leuiter discussisset: possent hæretici aliquem colorem obdendere, cum dicunt Ecclesiam in errore versari. At nulla vnquam quæstio sæpius, ac diligentius examinata est.

PRIMUM discussa fuit in Concilio Romano sub Leone IX. & damnata hæresis Berengarij. SECUNDO in Vercellensi, eodem

dem Leone præfente, ac præfidente, eadem quæstio difcuffa eodem modo explicata: quò etiam Berengarius vocatus est & cum accedere noliffet, cum eius confœderatis, qui fe Berengarij legatos nominabant, difputatum est. **TERTIO** in tuo fancto Leone iterum in Concilio Turonenfi præfidentibus legatis Viçtoris Papæ, qui Leoni fuccefferat, cum ipfo Berengario acerrimè difputatum, eoq; conuictò & hærefi abiurante, eadem fides confirmata est. **QUARTO** cum Berengarius ad vomitum rediffet, iterum Romæ in generali Concilio Nicolao II. præfidente, & Berengario præfente, eadem quæstio propofita, & difcuffa diligentiffimè fuit, & rursus fecundò Berengarius abiuravit, & librum ipfe fuum coactò omnibus cremavit. Atque horum quatuor Conciliorum meminit Lanfrancus in lib. contra Berengarium, qui omnibus interfuit. **QUINTO** cum Berengarius iterum fecundà abiteratione contempta, ad fuam hærefim rediffet, coactum è quintum Concilium Romæ à Gregorio Papa VII. & rursus quæstio difcuffa diligenter, & hærefis damnata fuit: ubi etiam Berengarius tertio abiuravit, neque amplius defecit. Huius Concilij non meminerunt Lanfrancus, & Guirmondus, quia nondum celebratum erat, cum illi feriberent: fed meminit Thomas VValdenfis tomo 2. de Sacramentis, cap. 4. **SEXTO** in Concilio ampliffimo totius orbis sub Innocentio III. Romæ celebrato, iterum eadem hærefis damnata est. **SEPTIMO** eadem veritas explicata est in Concilio generali VVatinnenfi, anno Domini M. CCC. XI. vnde exiftat Clementina vnica de reliq. & vener. Sanctorum. **OCTAVO** idem è factum in Concilio generali Romano sub Ioanne XXIII. anno Domini M. CD. XIII. vt testatur Ioannes Cochlearius lib. 1. hiftoriæ Huffitarum. **NONO** idipfum actum est in Concilio Constantienfi propter hærefim eandem à Ioanne VViclefo renouatam. **DECIMO** in Concilio Tridentino nonnullis diebus propter Zvvinglianos, & Caluiniſtas: vt omittà Concilium Florentinum, & plurima alia, in quibus obiter idem è definitum.

Quæ cum ita ſint, quis poterit ſibi perſuadere, Deum peccatiſſimum fuiſſe, vt Eccleſia in hac re erraret? Quid enim errare debuit, & non fecit? congregauit homines doctos, rem erant, Deum inuocauit, idque non ſemel, nec bis, ſed ſæpius. Quod ſi dubitare poſſumus an hac in re errauerit Eccleſia, de

omnibus aliis definitionibus contra varias hæreses dubitare poterimus: immò etiam, an Deus sit, siue an res nostras curet, dubitare poterimus; quid enim curat, si ista non curat?

Huc accedit quòd Ecclesia Catholica semper in eadem sententia mansit, neque deterrita est ob argumenta varia, & difficilia, quæ vel Berengariani, vel postea VViclefistæ, vel Zwingliani excogitauerunt: in omnibus enim citatis Conciliis eadè sententia inuenitur. Contrà verò aduersarij, nec vlla Concilia Episcoporum habuerunt, nec inter se vnquam conuenerunt. Scribit enim Guirmundus lib. I. & Algerus in Prologo librorum de corpore, & sanguine Domini, statim in ipso initio Berengarianæ hæreseos ortas esse sex diuersas opiniones, ac sectas, quas ipsi enumerant. Nostro autem tempore (vt supra diximus) multò plures existunt, præsertim si coniungamus errores Lutheranorum cum erroribus Zwinglianorum.

QVARTVM argumentum sumi potest à patronis sententiæ nostræ. Nam sententia nostra ab eo tempore, quo propter Berengarium clarissimè explicata est, id est, ab anno Domini M. L. I. patronos habuit plurimos viros tam claros vitæ sanctitate, & miraculis, vt etiam ab hæreticis huius temporis sancti habeantur, & nominentur. In hoc numero sunt S. Anselmus, S. Bernardus, S. Malachias, S. Dominicus, S. Franciscus, S. Antonius de Padua, S. Petrus Martyr, S. Thomas, S. Bonauentura, S. Nicolaus Tolentinas, S. Ludouicus Rex, S. Bernardinus, S. Vincentius, S. Antoninus, S. Franciscus Paulanus, & alij plures. ISTE verè sancti, & amici Dei fuerunt, & cum Christo nunc in cœlis regnant: nam præter commune Ecclesiæ testimonium, omnes miraculis claruerunt, & aliqui eorum pluribus, & certioribus, quàm vlli ferè veterum; vt Bernardus, cuius miracula præ multitudine numerari non possunt; vt Vincentius, in cuius canonizatione dicuntur certis testibus probata plusquam octingenta miracula; vt Franciscus, cuius etiam propè innumerabilia, & maxima narrantur à S. Bonauentura. Sunt autem hæc miracula certiora, quàm veterum Sanctorum, quia Ecclesia his posterioribus seculis non solet referre in numerum Sanctorum aliquos, nisi miracula certissimis testibus comprobentur, quod olim nõ fiebat. Et deniq; aliquos horum, vt Bernardum, Franciscum, Dominicum sanctos esse fatentur etiam aduersarij. Lutherus in lib. de captiuit. Babyl. cap. de Eucharistia, Thomam Aquinatem vocat sanctum. & cap. de Baptismo, sanctos vocat Bernardum, Domi-

Dominicum, & Franciscum. Philippus Melanchthon in Apologia Confession. art. 4. & 5. & 27. sanctos vocat Antonium, Bernardum, Dominicum, Franciscum. Et Petrus Martyr comment. 3. cap. 1. ad Cor. in illud: *Dies enim Domini declarabit*, saluos affirmat eosdem. Calvinus in Instit. cap. 10. §. 17. Bernardum pium scriptorem vocat. Hos autem in nostra sententia de Eucharistia fuisse, tum ex libris eorum constat, tum ex eo, quod omnes Romanis Pontificibus adhaeserunt, tum denique quia Romana Ecclesia nunquam eos in Sancto catalogo retulisset, si in tanta re ab illa discessissent.

AD HÆC extra controuersiam est, sanctos, & amicos Deo esse non posse, qui vera fide carent; cum sine fide impossibile sit placere Deo, Hebr. 11. & cum iustus ex fide uiuat, Hebr. 10. ET deniq; non est vilo modo credibile, Deum, qui sanctis suum dedit spiritum Prophetie, & reuelauit plurima etiam non necessaria, tanquam amicis, noluisse saltem alicui eorum reculare veritatem huius rei tam necessariam.

NEQVE potest dici sanctos istos excusari posse, licet errauerint, quod in re parui momenti, aut in re nondum explicita, & definita, aut certè non pertinaciter, sed simpliciter, & ignorantia lapsi fuerint. Nam INPRIMIS res grauissima, & in qua vel summa pietas, & religio, vel summa impietas, idololatria, & sacrilegium continetur. DEINDE res tractata discussa, & definita iam erat in multis Conciliis, vt diximus, inter hæreticos iam numerabantur, qui aliter sentiebant. DENIQUE ipsi homines sancti non simpliciter hoc asseruerunt, sed ferè omnes contra hæreticos propugnauerunt, vel libris, vel concionibus, vel etiam disputationibus cum hæreticis habitatis. Quare necesse est omninò aut veram esse sententiam nostram, aut homines illos hæreticos, & inimicos Dei fuisse, & aduersarij nostri vnquam inter se conciliabant ista duo viros illos sanctos fuisse, & in errore grauissimo versatos, & idè idololatrias, & sacrilegos tota vita sua fuisse.

QVINTVM argumentum sumitur ab auctoribus, & præterea contrariæ sententiæ: tales enim fuerunt, vt nullo modo probabile sit, Deum per tales homines Ecclesiam suam corrigere, vel reformare voluisse. Etsi enim Deus eligere solent aliquando homines simplices, ignobiles, imperitos, vt per eos magnalia sua operetur; tamen ipse eos instruit diuina sapientia, charitate, dono miraculorum, & similibus ornamentis.

tis, vt homines ceteri tutò credere possint illos à Deo missos. Tales fuerunt Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, Instructores Ordinum religiosorum, & alij similes.

Inspiciamus nunc qualis fuerit Berengarius, quem parentem suū agnoscit Calvinus, in vltima admonitione ad VVestphalum, vbi dicit se non ægrè ferre, quod sententiam suam olim in Berengario damnauerit Nicolaus Papa in Concilio Romano, & Gregorius VII. in Concilio Vercellensi, sed contra potius suspectam sibi futuram fuisse, si Romani Pontifices illam approbassent.

Iste igitur Berengarius multis modis insignis fuit. PRIMO præuulsus fuit diuinitus. Nam vt scribit Gulielmus Bibliothecarius in li. 3. de gestis Anglorum, S. Fulbertus Episcopus Carnotensis in extremis agens, cum inter alios, qui illi morienti aderant, Berengarium tunc adolescentem, & nondum Hæresiarcham vidisset, iussit eum expelli, protestatus videre se immanem Dæmonem prope illum, qui etiam blando anhelitu multos ad eum allicere videbatur. Quæ sanè visio apertè significauit Berengarium opera Diaboli plurimos per nouam hæresim seducturum. In quo Berengarius æqualis Ario dici potest, nam Arij futuram hæresim S. Antonio Deus præmonstrauit, vt in eius vita testis est Athanasius. Solet enim Deus grauissima mala vt iustissimo iudicio suo interdum permittere, ita etiam ex magna sua misericordia præsignificare, vt homines sibi caueant, & minus inde lædantur.

SECUNDO excellit Berengarius in periuriis, & inconstantia. Nam (vt supra diximus) ter diuersis temporibus hæresim abiurauit, ac proinde bis periurus fuit; ideò enim ter abiurare coactus est, quia post primam abiurationem bis periurus fuit, cum in hæresim relapsus esset: tandem tamen Catholicus obiit, vt idem Gulielmus ibidem refert.

Fuit PRÆTEREA Berengarius, (vt patet ex i. libro Guitmundi, qui eius vitam breuiter describit) supra modum superbus, & arrogans, & ex ipsa superbia occasionem accepit noui dogmatis promulgandi. Nam prima illi controuersia cum Lantfranco fuit de rebus ad Dialecticam pertinentibus; sed cum ab eo superari, & ab auditoribus quotidie magis ac magis desereri videret, ignominiam illam non ferens, Dialecticam omissa ad Theologiam se transtulit: & quia malebat (vt ait Guitmundus) cum aliqua hominum admiratione esse hæreticus,

ticus, quàm in oculis Dei occultè Catholicis viuere, et dignitissimè sectabatur, quæ noua & inaudita ceteris esset. Inde ergo initium hæresis.

ACCEDIT ad hæc, quod præter hanc sententiã de Eucharistia, duas alias promulgauit, quas ne ipse quidem Caluinus negaret hæreses esse. Docuit enim, vt ibidem Guitmundus restatur, legitima Matrimonia destrui posse, ac licere omnibus fœminis vti, & non esse infantes baptizandos; quæ duo in Anabaptistis huius temporis, Caluinus, & Lutherus damnant. Quis igitur credat voluisse Deum per hominem in errorem, aduersariorum etiam iudicio, atque adeo manifestè hæreticum, Ecclesiam illustrare & reformare?

De sectatoribus Berengarij scribit ibidem Guitmundus homines sceleratos ad eum concurrere solitos, qui lætarentur se magno metu liberatos, cum intelligerent Eucharistiam non esse rem tam diuinam, vt propter eius perceptionem sceleribus, & flagitiis se continere deberent.

Iam de VVielcfo, de Carolo studio, Zvinglio, Caluino, Petro Martyre, & aliis huius hæresis patronis, nimis longum esset, quales fuerint, explicare. Illud constat, neminem eorum vllum vnquam miraculum edere, aut signum vllum à Apostolatus ostendere potuisse.

POSTREMVM argumentum sumitur à miraculis, quæ confirmatione huius veritatis facta sunt; qualia hæretici pro suo errore, neque à Deo, neque à Dæmone extorquere poterunt. Nam nec Deus testis mendacij esse potest, nec permissus hæc hactenus hæreticis, vt saltem opera Diaboli, si non vera, saltem apparentia miracula facerent. Multa referuntur miracula circa Sacramentum Eucharistia à Ioanne Garerio in lib. de vera præsentia corporis Domini, & à Tilmanno Brendebachio toto lib. I. sacrarum collationum. Septem mihi videntur ad rem nostram maximè facere.

PRIMVM est in vita B. Gregorij à Paulo Diacono scriptum & in lib. 2. cap. 41. vitæ eiusdem Gregorij per Ioannem Diaconum scriptæ. Summa historiæ hæc est. Cum S. Gregorius Eucharistiam populo distribueret, venit ad mulierem, quæ fraxit panem, qui in altari fuerat consecrandus, suis manibus secarat. Cum ergo illi S. GREGORIVS diceret: Corpus Domini nostri IESU CHRISTI custodi at animam tuam; illa Diabolo tentante subrisit, & Pontifex manum retraxit, & particulam

in altari reposuit. Deinde completis solenniis interrogauit mulierem coram populo, cur in tam tremenda actione risisset. Illa diu mussitans tandem respondit, recognouisse se panem, quem suis manibus fecerat, atque inde credere non potuisse corpus Domini reuera esse. Tum S. Gregorius à Deo petiit, & impetrauit, vt etiam specie externa panis, in carnem mutaretur; quo facto, tam illam ad fidem reduxit, quam totum populum confirmauit.

ALTERVM miraculum exstat apud Paschasium in lib. de corpore Domini, cap. 14. vbi refert Presbyterum quendam valde piū & sanctū, optasse aliquando videre corporalibus oculis speciem eius, quem certa fide credebat sub speciebus panis, & vini latere: & tandē quod petebat obtinuisse, ac vidisse Christi corpus in forma humana, sed puerili, quod etiam ipse petierat. Vt enim eo loco idem Paschasius refert, duplici de caussa Deus hæc miracula facere solet, vel ad dubitantes in fide confirmandos, vel ad consolādos eos à quibus ardentè amatur.

TERTIUM est S. Malachia, quod refert Bernardus in eius vita. Cū enim Clericus quidam aliquando dicere præsumpsisset, in Eucharistia solum esse Sacramentum, non corporis veritatem, S. Malachias secretò, ac sæpe eum conuenit, & admonuit: non respicientem adducit in conuentum Clericorum, ibiq; data facultate pro suo errore dicendi, cum illo disseruit, eumque apertissimè confutauit. Nondum ad mentem redire volentem, coram omni populo publicè arguit, hæreticumque denunciatur, & cum aliis Episcopis, qui fortè aderant, anathemate ferit. Sed cū adhuc ille furens diceret, omnes fauere homini, se autem solum non accipere personas, nec deserere veritatem, S. MALACHIAS dixit: *Dominus faciat te Veritatem fateri, & ex necessitate, cui ille respondit, Amen.* Sed ecce die eodem corripitur grauissimo ac lethali morbo, redit ad mentem, reconciliatur Ecclesie, expirat. Poteratne clarius Deus ostendere à qua parte sit veritas?

QUARTVM est ipsius S. BERNARDI. Nam vt scribitur in eius vita li. 2. cap. 3. Mediolani præsentè populo innumerabili inter Sacramentorum celebrationem curauit Dæmoniacam, cuius sanitas desperata iam videbatur. Siquidem multos annos Diabolus eam possederat, & oculorum, aurium, ac linguæ vsum illi eripuerat, ipsam etiam linguam in morem promiscidis elephantinæ illi extenderat, vt monstrum horribile,

non

non mulier videretur. Igitur sacram hostiam patens impo-
tam super caput Dæmoniacæ tenens, atque in hunc modum
loquens, Diabolū expulit: *Adest, inique spiritus, in dextera
adest summa potestas: iam resiste si potes: adest ille, qui pro
stra salute passurus, Nunc, inquit, princeps huius mundi exor-
tum foras. Hoc illud corpus, quod de corpore Virginis sumptum
est, quod in stipite crucis extensum est, quod in tumulo iace-
bat, quod de morte surrexit, quod videntibus discipulis ascendit
in celum. In huius ergo maiestatis terribili potestate, tibi spiritus
maligne precipio, ut ab hac ancilla eius egrediens, contemp-
tam deinceps non presumas.* Hæc ille. Vbi sicut fides veritatis
Deo exaudiri meruit, ita prorsus deceptionis, & erroris audi-
endi posset (quod absit) Deus, si falsum esset quod S. Bernardus
dixit, & tota Ecclesia credit.

QUINTVM est S. ANTONII de Padua, quod in sig-
nificat nec tamen à Ioanne Garetio, vel Tilmanno Brendebachio
annotatum. Describitur in eius vita apud Surium, tomo 1. de
S. Antonino in summa historiali, par. 3. tit. 24. cap. 3. § 2. Dicitur
tante S. Antonio de veritate corporis Domini in Eucharistia
cum heretico quodam in partibus Tolosanæ (siquidem
tempore Albigenes vexabant Ecclesiam, qui cum aliis plu-
mis hoc etiam errore infecti erant) petiit hereticus ab An-
tonio, quem nouerat dono miraculorum præditum esse, quod
modi signum: *Habeo, inquit, iumentum, cui per integrum
diuum cibum non dabo. Exacto triduo adsis tu cum Sacramento
ego adero cum iumento, atq; ante illum hordeum effundam
iumentum hordeo derelicto ad Sacramenti Generationem de-
cesserit, credã.* Factum est ut ille voluit, & triduo exacto S. An-
tonius, turbis fidelium comitatus, & venerabile Sacramen-
tum manu tenens, sic ad iumentum loquutus est: *In nomine
Ei nomine Creatoris tui, quem in manibus, licet indignis, ve-
raciter teneo, tibi dico animal, Et precipio, ut confestim
humiliter modo tuo, Et ei reuerentiam exhibeas: ut ex hoc
gnoscat hæretica prauitas, quod omnis creatura suo subditus
Creatori, quem sacerdotalis dignitas iugiter tractat in adu-
oblitū, ad Sanctum occurrit, & capite inclinato, ac genu-
curuatis, eo modo quo potuit, Dominum adorauit, & hereti-
ticum confutauit.*

SEXTVM narrat Thomas VValdensis testis oculus, tomo 2. cap.

2. cap. 63. Scribit enim factorem quendam hæreticum publicè in Ecclesia S. Pauli Londini in iudicio coram Archiepiscopo & aliis Prælatiis constitutum, dixisse, digniorem esse araneam cultu, ac reuerentia, quàm Eucharistiam; & continuò de alto tecti culmine horribilem araneam directo filo ad os eius properasse; ac vix multorum manibus prohibitam, ne ingrederetur.

SEPTIMUM narrat Tilmannus Brendebachius lib. 7. sacerarum collationum, cap. 60. quod quidem in illis partibus, ubi contigit, dicit esse notissimum, & celeberrimum, ac non solum soluta oratione, sed etiam carmine conscriptum. Eius hæc est summa. Anno Domini M. D. L. X. I. die 8. Aprilis, feria 2. Paschæ tribus horis ante meridiem, Nouiomagi, quod oppidum est in Geldria, Parochus quidam nomine Antonius VVorfsius, completis Missarum solenniis, venerabile Sacramentum ad fœminam ægrotam de more Catholico deferebat. Casu accidit, vt tempore eodem ad ianuam tabernæ, iuxta quam Parocho transeundum erat, duo iuuenes consisterent, Nouiomagensis vnus, alter Traiectensis, qui oua Paschalia in manibus habentes, inter se contendebant, vter celerius ouum deglutiret. Interea Parocho propinquante Traiectensis blasphemus, & irrisor tanti mysterij, & vt apparet, hæreticus Calumnista, sodali suo dixit, se multò citiùs ouum suum deuoraturum, quàm mulierculam Deastrum illum: & continuò ouum in os iniecit. Sed ouum in medio gutture constitit, & cum ille suffocari se sentiens vndique circumspiceret, vidit candelam sebaceam ex pariete dependentem, eaq; arrepta, atq; in os iniecta, vt ouum detruderet, ita hæsit totum seuum in ouo, vt nudum filum, seu stamen candelæ miser extraxerit; tum demum concidit, & in Æthiopum nigredinem mutato vultu, elisoq; gutture expirauit. Repertum est autem postea ouum instar tubercis in altera parte colli, non in gutture, vt par erat. Ita nimirum Christus, nõ Deastrum, sed verum Deum se esse demonstrauit. Sed de his hæc tenus.

Ad hoc argumentum ex miraculis Petrus Martyr breuiter responder in lib. contra Gardinerum, obiecto 158. esse meras prestigias ista, quæ à nobis dicuntur miracula. Id verò probat, quia Irenæus lib. 1. cap. 9. testatur, Marcum Hæresiarcham, & Magum præstigijs quibusdam solitum fuisse in sua Eucharistia efficere, vt in calice cruor appareret.

At quanam est ista consequentia? Marcus Hæreticus & Magus præstigiis cruorem in calice apparere faciebat; ergo Gregorius vir sanctissimus, S. Bernardus, S. Antonius, & alii quos sanctos fuisse etiam hæretici consentunt, non nisi præstigiis miracula circa Eucharistiam fecerunt. Sanè si ita licet argumentari, poterimus etiam hoc modo colligere; Moses Pharaonis per incantationes, conuertebat virgas in dracones, & aquam in sanguinem; ergo & Moses cum limilia faceret, per incantationes faciebat: & breuiter omnia miracula Christi, & Apostolorum calumniari possemus.

Dico SECUNDO, responsonem Petri Martyris vtentis aptari posse ad miracula, quæ fiunt, cum exterius in Eucharistia apparet caro, vel aliquid eiusmodi; at nullo modo aptari posse ad ea miracula, quæ consistunt in interitu hominum, est tertium & septimum à nobis recitatum: illa enim vt mortres fuerunt, non simulata, ac ficta.

Dico POSTREMO, in hoc mysterio maximè locum habere dilemma Augustini lib. 22. de ciuit. Dei, cap. 5. Nam quæ facta sunt miracula ad hoc mysterium confirmandum, aut non sunt facta. Si facta sunt, credamus igitur, quod tot miracula confirmatum est. Si non sunt facta, hoc ipsum est summum miraculum, quod sine miraculis res tam difficilis credi potuerit à tot Philosophis, atq; à toto orbe terrarum. Nam potentia aduersariorum, quæ facillima est, non est mirum absq; vllis miraculis admittatur: nostram autem sententiam quæ non modò cum sensibus, sed etiam cum ratione peragere videtur, quis credat tantæ multitudini, sine multis, magnisque miraculis persuaderi potuisse, nisi vt dixi, hoc ipsum summum miraculum esse dicatur?

CAPVT NONVM.

Soluitur obiectio de prompta ab inutilitate realis presentia.

DVÆ sunt, vt suprâ diximus, obiectioes aduenturiorum. PRIMA est eiusmodi: Deus nihil frustra facere solet. At frustra poneretur in Eucharistia vera corporis Domini presentia, cum satis sit, si eam illic habeamus in signo. PRIMO, quia finis, ac fructus Eucharistiæ est, nutrire animas. Non minus autem nutrit

animas Christus in symbolo existens, quam re ipsa delitescens in pane. Anima enim nutriuntur fide, & charitate: fides autem, & charitas tam bene possunt complecti Christum in caelo, quam in Eucharistia. Calvinus lib. 4. Instit. cap. 17. §. 32. *Fidem, inquit, nos ista, quam enarrauimus, corporis participatione non minus laute, affluenterque, quam qui ipsum Christum à caelo detrahunt.* Similia habet Petrus Martyr lib. contra Gardinerum, obiecto 52. & 60. ubi etiam addit Scripturae testimonium. Nam Ioan. 16. Dominus ait Apostolis: *Expedi vobis, et ego & ad am: Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos.* Non erat igitur utilis Apostolis corporalis Christi praesentia, alioqui expediuisset ipsum manere cum eis, non autem ab eis recedere. At non potest esse vtilior corporalis Christi praesentia in Eucharistia, quam esset illa eadem cum Apostolis manifesta, & visibilis: igitur si illa inutilis erat post certum quoddam tempus, quanto magis ista inutilis erit?

SECUNDO, Baptismus confert gratiam, regenerat animam, ac proinde vitam spiritualem confert, licet non transmutetur aqua in Christum, vel Spiritum sanctum, sed vera & sola aqua maneat, ut antea erat: cur ergo non poterit Eucharistia conferre gratiam, & vitam iam acceptam conseruare, & augere, etiam si non mutetur panis in carnem, sed verus & solus panis maneat, ut antea erat?

TERTIO, ista praesentia Christi inuisibilis est, immò nullo sensu, ac ne ipsa quidem mente perceptibilis, nisi per fidem. At fides non egebat ista praesentia, ut Christum apprehendere posset: nihil igitur confert praesentia ista Christi in Eucharistia.

QUARTO, qui sola fide in symbolo Christum recipiunt, fructu passionis Domini sine dubio consequuntur: qui Christum re ipsa in Eucharistia sine fide percipiunt, nullum fructum consequuntur.

QUINTO, argumentatur Calvinus contra VVestphalum: *Ista praesentia realis plus incommodi, quam commodi adfert: nam facit, ut corpus Christi sit commune piis, & impiis, quod certe incommodum est non leue. Et praeterea breuissimo tempore nobis adest, nimirum quando species illa conseruantur; quod exiguum commodum est: igitur inutilis est ea praesentia.*

RESPONDEO, ista argumenta leuissima sunt. Ad PRIMVM negari potest consequentia, & antecedens. Consequentia enim illa

illa si quid probat, solum probat, non fuisse necessarium solum, ut in Sacramento re ipsa corpus Domini poneretur, non probat non fuisse utile, vel frustra poni. Id enim omnino est, & non frustra fit, per quod nobis aliquid boni confertur licet illud ipsum alia via conferri potuisset. Id verò manifeste colligitur ex multis similibus. Nam eodem modo argumentari possemus in mysterio Incarnationis: Poterat Deus in Incarnatione Filij nos liberare; frustra igitur Deus homo factus est. Item poterat Christus homo, per quodcumque bonum nobis reconciliationem apud Patrem mereri; frustra igitur labores, & dolores sustinuit. Item poterat vna lingua nobis gutta nos redimere; quorsum igitur tot ludibria, verbera, vulnera, & sanguinis totius effusio? Item poterat sine descensu ad Inferos sanctos Patres inde eruere, Demones allegare, aliaque id genus operari solo imperio; quorsum igitur illa descensio? Denique poterant aegroti sola fide in Christum sanari sine contactu manuum, vel simbria eius; quorsum igitur Dominus manus imponebat? quorsum illi tanto studio ad simbram accurrebant? Atque id genus infinita exempla potest adferre. Sic igitur non sequitur frustra corpus Domini re ipsa in Eucharistia exhiberi, etiamsi eundem fructum ex solo verbo solo per fidem recipere possemus.

DEINDE nego eundem fructum recipi ex solo verbo solo per fidem. Nam PRIMUM magis excitatur fides, charitas, devotio, pietas, reuerentia, cum cogitamus re ipsa nobis in ueniri Christum, quam si solum in caelo eum sedere credamus. Et hoc experimentum ipsum abunde testatur: longe enim aliter afficiuntur pii fideles erga venerabile Sacramentum, quam erga imagines Saluatoris, quae sunt mera Chiribola. DEINDE Christus ipse dum nobis re ipsa contingit, multa nobis largitur, quae non largiretur sine ista commotione, etiamsi posset. Quemadmodum omnes, quos contingebant eum, curabat ab omnibus languoribus, quos curare non curasset, nisi eum tetigissent; ut infinitos alios, qui eum non tangebant, non curabat: & tamen quis negat potuisse eum sine illo contactu omnes curare? Saepe etiam Principes in carceres inuisant, multos liberant, quos alioqui non liberassent, tametsi possent solo imperio omnes liberare sine carceris visitatione.

Ad locum Euangelij dantur à Patribus duae expositiones

neutra nobis aduersatur. VNA est Augustini tract. 94. in Ioan. & Bernardi sermon. 3. de ascensione Domini, qui dicunt Apostolos allectos dulcissima Christi consuetudine amasse illum humano quodam amore, dum is in terris degeret: sed oportuisse eos abstrahi, & quasi ab lactari ab humana illa consolatione, vt ad amorem spiritualem Christi prouerentur. Que expositio nostræ sententiæ non aduersatur, quia præsentia Christi in Eucharistia cum sit inuisibilis, non conciliat amorem humanum (nec enim illum videmus, aut audimus, aut cum eo versamur, vt Apostoli faciebant) sed planè diuinum, & spiritualem: quare præsentia ista solùm prodesse, non autem obesse vllò modo potest.

ALTERA expositio est Græcorum, Cyrilli lib. 10. in Ioan. cap. 32. & Theophylacti in cap. 16. Ioan. qui dicunt expediuisse, vt Christus recederet, non quia præsentia eius corporalis vnquam possit esse inutilis, sed quia vtilior erat Apostolis & nobis omnibus, eius recessus per mortem, & ascensionem in cælum, quàm conuersatio illa in terris. Deus enim constituerat non mittere Spiritum sanctum, nisi prius sacrificium crucis perageretur, & nisi dispensatio Christi per eius Ascensionem compleretur. Itaque non impediabat aduentum Spiritus sancti præsentia corporalis Christi, sed impediabat decretum illud Dei, quo statuerat, vt mors, & ascensio Christi præcederent.

AD SECVNDVM argumentum concedo, potuisse Deum, per Sacramentum Eucharistiæ etiam sine reali præsentia corporis Domini conseruare, & augere in nobis vitam spiritualem in Baptismo acquisitam; sed non idèd inutilis est ea præsentia. Nam etiam potuisset Deus sine symbolis aquæ, & panis, id est, sine Sacramentis sensibilibus, Baptismi & Eucharistiæ eandem nobis gratiam conferre, quam per ea symbola confert: & tamen non dicunt aduersarij inutilia esse symbola externa aquæ, & panis.

ADDE, quòd non est eadem ratio Baptismi, & Eucharistiæ. Nam Baptismus nihil est aliud, nisi Sacramentum regenerationis: Eucharistia autem non est solum Sacramentum refectiois, seu mutationis, sed præterea est memoriale omnium miraculorum, & quasi compendium vitæ, passionis, & resurrectionis Domini, iuxta illud Psal. 110. *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, & miserator Dominus, escam dedit*

timentibus se. Quare debuit esse res plena miraculo, non rem simplex aliquod symbolum, vt non esset inferior, scilicet superior Manne Iudæorum, quod similiter fuit memoriale mirabile, quæ in deserto Hebræis contigerunt. De isto testimonium, & quasi pignus amoris Christi ergo sponsam suam Ecclesiam: & idè sicut amor ille est infinitus, & potentia ipsius Christi est infinita, ita debuit hoc pignus superadditum esse mirabile. De qua re multa præclara existant apud Chrysostomum, homil. 24. in priorem ad Corinthios & alios. TERTIO est causa, & quasi semen resurrectionis corporum nostrorum, idque per contactum, & cõiunctionem corporum gloriosi cum corporibus nostris mortalibus, vt supra ex Irenæo, Hilario, Cyrillo, aliisque Patribus demonstratum. DENIQUE est sacrificium religionis Christiane (velint non hæretici) & quia sacrificium Christianorum impletum debuit figurarum veterum, & proinde præstantius sacrificium omnibus Hebræorum, non potuit in solo pane, & vino constitui, quæ sunt longè inferiora vitulis & arietibus, sed necesse fuit ipsum verum Domini corpus in hoc sacrificio contineri, vt eo modo veritas imagini, & exemplar figure, & corpus veræ quàm aptissimè responderet.

Ad TERTIVM nego, corpus Domini in Eucharistia non percipi, nisi fide. Nam etiamsi in propria specie, & immèdiatè non attingitur ab vllò sensu, nec ab ipsa mente, nisi per fidem, tamè in specie aliena, & mediatè attingitur oculis, manibus, lingua, & ipso etiam pectore. Quomodo etiam interdum luberrima pharmaca ita inuoluta dantur ægrotis in variis tegumentis, vt nullo sensu immèdiatè percipiantur, & tamen quia ipsa reuera ad stomachum penetrant, vtilissima sunt.

Ad QVARTVM concedo, sola fide sine reali præsentia corporis Domini apprehensum prodesse; & contra solo corpore per realem præsentiam acceptum nihil prodesse: sed negotium de se sequi, realem præsentiam, & corporalem perceptionem inutilem esse. Nam etiamsi ista sine fide non profunt, & fides sine istis prodest: magis tamen prodest fides cum istis, quam sine istis. Quemadmodum opera bona sine fide non profunt, fides autem sine operibus prodest, cum quis videlicet ab operibus legitimè impeditur. Et tamen plus profunt opera bona cum fide, quam sola fides: & B. Mariæ nihil profuit sine Christo, nisi cum corpore concipere, & parere, nisi etiam mète per fidem.

& charitatem eundē concepisset: & contrā multum profuisset sola mente concipere, licet eundem corpore non concepisset. Et tamen quis dicere auderet, non magis ei profuisse mente & corpore Christum, quā sola mente concipere?

Ad VLTIMVM dico, nullum incommodum, sed maximum commodum consequi ex reali præsentia: nam non læditur corpus Domini ex eo, quod impiis communicatur; & in eo demonstratur summa Dei charitas. Quamuis autem breui tempore intra nos Dominū habeamus, tamen breui illo tempore maxima dona nobis largitur; alioqui etiā breui tempore tangebant simbriam Christi multi agroti, qui tamen ex eo contactu curabantur.

CAPVT DECIMVM.

Soluitur altera obiectio, quæ sumitur ab indignitate rei.

ALTERA, eaq; postrema hæreticorum obiectio ab indignitate rei sumitur. Scribit enim Calvinus lib. 4. Instit. cap. 17. §. 32. absurda oportere reiicere, quæ cœlesti Christi maiestate indigna sunt. Quæ autem illa sunt absurda, ipse eo loco non dicit; sed ab aliis ista ferè enumerari solēt; quod oportebit concedere Christum in terram cadere, dentibus atteri, in ventrem, & in secessum ire, à muribus corrodī, vel etiam deuorari, putrescere, vel acescere, denique etiam cremari. Quæ omnia, & nunc ab hæreticis obijciuntur, & olim à Berengarianis obijciabantur, vt patet ex Guitmundo, lib. 2. & ex Algero, lib. 2. cap. 1.

Sed respondemus, quod ad similia obiecta veteres Patres maiores nostri responderunt. Neque enim solū hoc mysterium, sed omnia ferè alia Iudæi, pagani, hæretici tanquam indigna, & stulta irriserunt: de quibus AVGVSTINVS in epist. 49. ad Deogratias, quæst. 6. *In ipsum, inquit, Christum non crederemus, si fides Christiana cachinnum metueret paganorum.*

Ac PRIMVM apud Iudæos Saducæi ipsi Christo quæstionem ridiculam proponere ausi sunt contra resurrectionem, vt ex absurditate, quæ inde sequebatur, concluderent, nullam futuram esse corporum resurrectionem. Videtur enim sequi, vt si mulier aliqua hic habuerit septem viros per mortem sibi inuicem succedentes, in altera vita, aut pro vxore litigent, aut vna sit vxor septem virorum simul. Eodem modo Marcionistę

apud Tertullianum in libro de resurrect. carn. & Origenem apud Hieronymum in epist. ad Panmachium contra errores Ioannis Hierosolymitan. vt resurrectionem carnis explorarent, argumēta petebant ab absurdis: quia si erunt runc facti distincti, erit etiam procreatio, erunt nutrices, & obstetrices; si venter & palatum, erunt etiam cibi, erunt egestiones erunt latrinæ, &c. **D O M I N U S** autem respondit: *Erratis, scientes Scripturam, & Virtutem Dei: in resurrectione carnis neq; nubent, neq; nubentur*, Matth. 22. **Q U O D** idem nos hereticis dicere possumus; Erratis, ignorantes Scripturam & virtutem Dei. Christus enim verè in Sacramento existit, sed nullo modo lædi potest; proinde non cadit in terram, non teritur, non roditur, non putrescit, non crematur: ista enim in speciebus illis recipiuntur, sed Christum nō afficiunt, licet comestæ sint species illæ cum Christo. Ipsa quoq; Diuinitas nō vbiq; est præsens, & tamen nec sordescit in sordibus, nec crematur in flammis, nec putrescit in putrescentibus rebus.

D I C E S, si verè corpus Domini in Eucharistia est, cadente Eucharistia in terram, non cadit corpus Domini, ergo separatur in illo casu corpus Domini ab Eucharistia, & vnum manet in terra, alterum in altari, vel in manibus eius, cui cecidit Eucharistia.

R E S P O N D E O, Corpus Domini non separatur ab Eucharistia, donec species illæ integræ manent: & ideo, si Eucharistia cadat in terram, corpus Domini in terra erit, sed non dicetur cecidisse; id enim propriè cadit quod corpus est, & corporaliter existit; ac mouetur. Quare cadente homine, corpus cadit, anima non cadit, licet per accidens moueatur: sic etiam corpus Domini, quod indiuisibiliter manet in Eucharistia, locum mutat cadente hostia, sed non propriè cadit.

S E C U N D O, multi Philosophi, ac præsertim Epicuræ, negabant providentiam Dei respectu rerum earum, quæ sunt infra lunam, quòd dicerent, indignum Deo, vt ad res tam viles procurandas se deiciat. **S E D** Christiani ex Scripturis didicerunt, non esse Deo indignum, immò dignissimum, vt ab ipso villo suo labore, & incommodo erga passeres, fœnum, &c. res omnes, quamuis minutissimas benevolentiam suam ostendat. **Q U O D** idem nos hereticis dicere possumus: non enim indignum est, sed dignissimum **C H R I S T O**, sine vlla sui læsione ita se nobis præbere, vt summum erga nos amorem ostendat.

TERTIO, qui negabant Incarnationem, nulla ferè argu-
 menta fortiora sibi videbantur obiiicere, quàm ab indignita-
 te. Hinc Marcionistæ apud Tertullianum in libro de carne
 Christi, obiiiciebāt indignū esse Deo in vtero formiæ inclu-
 di, poni in præsepi, & alia id genus. Et Nestorius apud Theo-
 dorerum, lib. 4. hæret. fabular. & Euagrium lib. i. histor. cap.
 2. nihil fortius adferebat, quàm, indignum esse, si Deus dica-
 tur bimestris, & bicubitus; quæ tamen dici posse videntur, si
 verè infans aliquando fuit Christus, & simul Deus. Porrò Iu-
 dæi & Pagani nihil magis horrebant, & ridebant in Christia-
 na religione, quàm indignitatē illam, quòd dicerentur Chri-
 stiani credere in hominem suspensum, & spem habere in ho-
 mine inter latrones crucifixo, vt videre est apud Iustinum in
 Dialogo cum Triphone, & Minutium Felicem in Octauio.
SED contempsit Ecclesia illorum irrisiones edocta ab Apo-
 stolo, i. Corinth. i. mysterium crucis Iudæis quidem scanda-
 lum, Gentibus autem stultitiam esse, sed ipsis electis, Dei vir-
 tutem, & Dei sapientiam. Neque enim ex omnibus Christi
 passionibus, Diuinitas lædi vlllo modo potuit, & tamen inde
 ingens Deo gloria, & summa hominibus vtilitas nata est.
IDEM nos, & multò maiore ratione Sacramentariis possu-
 mus respondere. Nam maior indignitas videtur, Christum
 Deum, & hominem in propria specie, quàm in specie panis
 lædi potuisse. Et præterea Christus homo in specie panis, ni-
 hil omninò patitur: at in specie propria, verè passus est verbe-
 ra, vulnera, & ipsam mortem, eamq; cum summa ignominia
 in patibulo, atq; inter latrones.

QUARTO, Ariani, vt oppugnarent Christi Diuinitatem,
 semper obiiiciebant, id requirere honorem Dei Patris, vt ex
 Hilario colligitur lib. 12. de Trinit. & in lib. contra Constan-
 tium. Nouatianus quoque (vt Ambrosius refert, lib. i. de Pœ-
 nit. cap. 2.) vt negarent Ecclesiæ potestatem absoluendi pec-
 catores, dicebant, indignum esse, si id hominibus tribuatur,
 quod est proprium Dei, **SED** responderunt Patres, à nullis
 magis Deum Patrem affici contumelia, quàm ab illis, qui nō
 crederent verbis eius: *Hic est Filius meus. Et: Quacumq; solue-
 ritis super terram.* **IDEM** & nos Sacramentariis responde-
 mus: non enim clarius dixit illa Deus, quàm Christus dixerit:
Hoc est corpus meum. Non amat Deus eiusmodi patronos,
 qui nesciant honorem, & dignitatem ipsius tueri, nisi ver-
 ba eius

ba eius corrumpant, & mendacem (quantum in se est) faciant.

DENIQUE, quia nonnulli vix ferre possunt, Christum quocunque modo posse includi in parua pixide, cadere in terram, comburi, rodi à bestia; ab ipsis ego libenter discerem, ut non credant Christum infantulum inclusum verè fuisse possum in angustissimo, & obscuro fœminæ utero, deinde in scissis ac pannis inuolutum? eundem non modò cadere in terram potuisse, sed etiam humi sæpe iacuisse? eundem infantulum remoto miraculo, & comburi, & à bestia morderi potuisse? Si igitur ista pati potuit in propria specie, & cum latrone, cur mirum videri debet, si similia in specie aliena, & sine ulla læsione eidem accidere posse dicamus?

CONTROVERSIÆ

SECUNDA.

De modo existentia corporis Domini
in Eucharistia.

CAPVT XI.

Recensentur varia de hac re sententia.

GRAVISSIMA controuersia de reali presentia Domini corporis expedita, sequitur alia de ratione, & modo, quo corpus Domini in Eucharistia adesse incipit. Et quidem Catholica Ecclesia semper docuit per conuersionem substantiæ panis, & vini in corpus, & sanguinem Domini, quæ conuersio postmodum transubstantiatio appellata est, fieri, ut corpus & sanguis Domini, verè ac realiter in Sacramento Eucharistiæ presentia sint. Sed præter hæc sententiam, quæ sola est antiquissima, & verissima, sepe comminò exstiterunt errantium opiniones.

PRIMA Berengarij, & discipulorum eius fuit, ut ex libro

ix. & 3. Guitmundi colligitur. Illi enim conuicti fidelium argumentis, cum defendere non possent, Eucharistiam nihil esse aliud, nisi signum corporis Domini; ab isto quidem errore recesserunt, sed ad veritatem non peruenerunt: docuerunt enim verum panem & yinum, simul cum vero corpore & sanguine Domini in Eucharistia consistere. Et licet impanationem Christi rem istam Guitmundus appellet, non tamen aperte declarat, an panis hypostaticè à Verbo assumeretur ex illorum sententia, an non; immò ita illos impugnat, ac si solum docuissent, misceri simpliciter Christi corpus pani.

ALTERA sententia aliorum fuit, qui, vt ibidem Guitmundus ait, panem asserunt partim mutari in corpus Domini, partim non mutari: id quod ea de causa asserunt, quia putabatur omninò improbabile, vt verum corpus Domini ab impiis sumeretur. Itaque volebant eam panis partem, quæ à piis sumenda erat, verti per consecrationem in corpus Domini, eam verò, quæ ab impiis erat accipienda, non conuerti. Cuius sententiæ auctores, Guitmundus dicit, Berégarij hostes fuisse, & tamen iisdem ferè argumētis ad suum dogma stabilendum vti consueuisse.

Huc referri possunt duæ aliæ sententiæ isti similes. Nam vt isti docebant, partem integram panis conuerti, & partem non conuerti: ita DURANDVS docuit, partem vnã essentialẽ, id est, formam panis conuerti, partem alteram, id est, materiam non conuerti. Existimat enim Durandus in 4. distinctio. 11. quæst. 3. conuerti panem in corpus Domini per consecrationem, sed ita, vt forma panis recedente, materia panis maneat informata Christi anima, omninò ad eum modum quo cibus conuertitur in carnem nostram per nutritionem.

ALII autem (vt nullus error deesset) è contrario docuerunt, materiam panis mutari in corpus Christi, sed formam panis substantialem remanere eandem. Refert hunc errorem sine nomine auctoris, sanctus Thomas 3. parte, quæst. 75. artic. 6.

QVINTA sententia est Ruperti Abbatis Tuitiensis, qui circiter XL. annis Guitmundo posterior fuit. Rupertus igitur docuit, panem Eucharistiæ hypostaticè assumi à Verbo, eo prorsus modo, quo natura humana ab eodẽ Verbo assumpta est. Id patet ex lib. 6. in Ioan. vbi exponens illa verba: *Panis, quem*

quem ego dabo, caro mea est, dicit Verbum æternum per incarnationem factum hominem non destruendo, vel mutando, sed assumendo personaliter humanitatem, & eodem modo per consecrationem Eucharistiæ, idem Verbum fieri panem non destruendo, vel mutando, sed assumendo personaliter panem. Vbi apertè fatetur, Christum dici, & esse panem facta consecratione, sicut dicitur, & est homo, per incarnationem. Idem auctor in 2. libro de diuinis officiis, cap. 2. fidei id ipsum docet: vbi declarat, ipsum panem fieri corpus Christi, non quia vertatur in carnem Domini, sed quia assumatur à Verbo. Ex quo sequitur panem esse corpus Christi, sed corpus non humanum, neque carneum, sed panaceum; & longe diuersum ab illo, quod de Virgine sumptum est. Ibidem docet, hæc duo corpora posse dici vnum, quia vnum est suppositum vtriusque, siue vnus est Christus, qui vtrumque assumpsit: & disertis verbis dicit, illa corpora, panaceum, & carneum, esse vnum, quia idem Christus sursum, id est, in cælo, est in carne, deorsum, id est, in altari, est in pane. Denique in eodem lib. 2. cap. 9. multa similia docet, & addit impios in Communionem sacra nihil accipere, nisi corpus panaceum; pios autem accipere vtrumque corpus. Nam quia idem Dominus sursum est in carne, deorsum in pane, ideo solum in pane sumitur ore corporali, quod est commune piis, & impiis; in carne autem, quæ est sursum, non sumitur nisi ore spirituali, quocirca impij.

Hunc errorem notauit, & refutauit Algerus, lib. 1. de Sacram. cap. 6. vbi dicit, hanc esse nouam hæresim, & absurdissimam: Algerus enim vixit eodem tempore, quo Rupertus. Si quidem Rupertus viuebat anno M. C. XXIV. teste Tribemio; Algerus autem vixit, & obiit tempore Petri Cluniacensis, vt idem Petrus testatur in epist. ad Alberonem Episcopum Leodiensem: Petrus autem Cluniacensis æqualis sancti Bernardi fuit, qui floruit circa annum M. C. XL. Et notat ibidem Petrus, Algerum refutasse accuratissimè modernorum quorundam errorem de corpore Domini.

Hinc refelli potest communis quidam error, quo hoc tempore plurimi tenentur de auctore huius hæresis. Nam vt testatur Thomas Waldensis, tomo 2. de Sacramen. cap. 47. & 93. exstabat olim quidam liber de diuinis officiis sine nomine auctoris, quo Ioannes VViclefus mirabiliter triumphauit.

bat, & Catholicos vexabat, nunc Ambrosij, nunc Isidori, nunc Fulgentij nomine eum librum venditans. Quare Catholici diu quaesierunt auctorem verum eius libri, & tandem certo deprehenderunt eum auctorem, vixisse tempore sancti Anselmi, & ab ipso Anselmo refutatum; & nescio quibus coniecturis suspicati sunt auctorem illum fuisse VValramum, seu Valeramum, ad quem exstant duo opuscula sancti Anselmi, vnum de azymo, alterum de diuersitate Sacramentorum. Hinc Dominicus à Soto, Claudius Sanctius, Gulielmus Alanus, & alij, qui scribunt de Eucharistia, primum auctorem impanationis faciunt VValeramum. Sed nec ille fuit primus, cum praecesserint Berengariani; nec fuit Valeramus, sed Rupertus Tuitiensis, ex cuius libris eruenda est eius sententia, quam sane perperam exponit Dominicus à Soto in 4. distinct. 9. quest. 2. artic. 2.

Esse autem Rupertum auctorem illorum librorum de officiis diuinis, in quibus isti errores continentur, dubitari nullo modo potest. Nam sententiae omnes, quas citabat VViclefus apud VValdensem, inueniuntur ad verbum in secundo libro Ruperti de officiis, cap. 9. Initium quoque librorum de officiis apud VValdensem est: *Ea, qua per anni circulum*; & id ipsum est initium librorum Ruperti. Denique conueniunt isti errores librorum de officiis diuinis cum aliis eiusdem Ruperti in commentar. in Exodum, & in Ioannem. Vnde non sine causa libri isti Ruperti sine honore, & titulo iacuerunt annis ferme CD. nam aetate nostra primum lucè liberè aspererunt. Neque dubium esse potest, an libri isti de officiis diuinis eiusdem Ruperti sint, cuius sunt omnia alia opera, quae eidem adscribuntur: nam in prologo horum librorum de officiis diuinis enumerat ipse omnia alia sua opera.

SEXTA opinio, seu potius haeresis est cuiusdam Ioannis Parisiensis, qui (vt refert Thomas VValdensis, tomo 2. de Sacramentis, cap. 65.) palàm oppugnauit haesim praecedentem, & aliam excogitauit: docuit enim panem assumi à Verbo, sed mediante corpore parte, id est, mediante corpore Christi, vt corpus accipitur pro parte hominis, nò vt accipitur pro toto homine. Dixit autem mediante parte hominis, non mediante toto, ne admittere cogereetur, Deum esse panem. Quomodo enim Aethiops non dicitur albus absolute, quia non est candor in toto ipsius corpore, sed solum in dentibus: ita existi-

existi-

existimabat Deum non debere dici panem absolute, quod non coniungitur Deo panis, nisi mediante parte humanitatis eius.

SEPTIMA opinio, seu hæresis, Lutheranorum est, quæ quatuor capitibus continetur. Lutherus in libro de captivitate Babylonica, cap. de Eucharistia, duo dicit. PRIMO, non esse articulum fidei, utrum panis maneat, vel non maneat cum corpore Domini in Eucharistia, sed utrumque posse defendi sine periculo hæresis. Et in hoc valde distinguuntur Lutherani à Calvinistis. Calvinistæ enim dicunt, transubstantiationem, sceleratam esse hæresim, & rem prorsus impossibilem: Lutherani dicunt, esse possibilem, & non pugnantem per se cum fide. Unde etiam Brentius in Confessione Wirtemberg. cap. de Eucharistia, & Kemnitius in 2. parte Exam. Concilij Tridentini, sess. 13. cap. 4. magis reprehendunt Catholicos, quod transubstantiationem faciant articulum fidei, quam quod eam defendant. SECUNDO dicit, videri probabilius & conformius Scripturis, & hoc etiam receperunt omnes Lutherani, ut panis maneat. TERTIO, addit eam esse propositionem, Panis est corpus Christi, propter unionem panis cum corpore, sicut est vera; Christus homo est Deus, ubi insinuat impanationem Ruperti, vel Ioan. Parisiensis; tamen non apertius id explicat. Et Martinus Kemnitius in 2. part. Exam. ad cap. 4. sess. 13. Concilij Tridentini. disertis verbis dicit, Lutheranos non ponere unionem personalem Christi cum pane: unde etiam ceteri Lutherani magis adherent primo errori ex citatis, quam quinto vel sexto. QUARTO idem Lutherus in serm. de Sacram. cœnæ Dñi, & in lib. *Quod Verba Christi; Hoc est corpus meum, adhuc firmiter stent.* Et in lib. qui inscribitur: *Confessio Mart. Lutheri, de cœna Domini*, explicat modum seu rationem, quo corpus Domini cum pane coniungitur, ac dicit, corpus Domini per unionem ad Verbum id affectum esse, ut sit ubicunque est Verbum, id est, ubique: quod si ubique est, certè etiam in pane cœnæ Domini erat.

Atque hanc Lutheri sententiam sequuti sunt postea Ioan. Brentius in Apologia pro Confess. Wirtemberg. in tractatu de cœna Dom. & in lib. de duabus naturis Christi, & Ascensione, & sessione à dextris, & in lib. de Maiestate Christi hominis. Matthias Illyricus in lib. de Ascensione Domini. Iacobus Schmidelinus in Thesibus de Maiestate Christi hominis.

Mart-

Martinus Kemnitius in lib. de duabus Christi naturis. Ioan. VVigandus in lib. de communicat. idiom. Ioan. Tilmannus in libro quem vocat Farraginem sententiarum. Denique ferè omnes Lutherani, vt apparet ex libro Concordiæ nuper edito. Itaque Lutherani hoc tempore maxima ex parte sequuntur quartum hoc dictum Lutheri de Vbiquitate. Si qui tamè sunt qui ab eo abhorreant, ij sequuntur tria priora, & proinde primum errorem supra citatum Berengarianorum: & in hoc numero videtur Kemnitius in Exam. fess. 13. cap. 4. vbi dicit, fundamentum præsentia corporis Domini, non esse vbiquitatem; tametsi ipse idem in libro de duabus naturis satis aperte vbiquitatem tueatur.

CAPVT XII.

Refellitur SECUNDVS error Berengarianorum.

NTE QUAM ad sententiam Ecclesiæ confirmandam veniamus, refellendi sunt errores delirantium; idque quàm breuissimè fieri poterit, quod errores illi, excepto primo & postremo, extincti ac sepulti iam sint: postremus autem, qui est de Vbiquitate, à nobis alio loco diligenter fuerit confutatus; primus autem iisdem argumentis confutandus sit, quo sententia vera confirmanda.

Igitur SECUNDVS error (PRIMUM enim differemus in alium locum) facile refutari potest. PRIMO, quia (vt Guilmundus scribit lib. 3.) fundamentum huius erroris erat, negaretur indignis corpus Domini. At hoc fundamentum pugnat cum Apostolo, 1. Corinth. 11. *Qui manducat indigne, iudicium sibi manducat, &c.* quem locum supra lib. 1. exposuimus, vbi etiam ostendimus consensum Patrum in eandem doctrinam, & respondimus testimoniis Augustini, quæ contra à Caluino adferuntur, & olim ab auctoribus huius secundi erroris adferebantur.

SECUNDO, cum Sacerdos solus communicaturus est, vt sæpe accidit, si is fortè indignus sit, vel consecrabitur panis, & conuertetur in carnem Domini ipso impio Sacerdote agente, vel non. Si consecrabitur; ergo impius sumet corpus Domini: si non consecrabitur; ergo pendet consecratio à bonitate, & malitia ministri, quæ est antiqua hæresis Do-

natista.

natistarum, iam dudum explosa à Catholica CHRISTI Ecclesia.

TERTIO, si esset vera ea sententia, nunquam sciremus aliquam hostiam sit verè consecrata; nec posset Sacerdos, nisi merè, dicere; Corpus Domni Iesu Christi; nec liceret vili hostiam venerari. Nam nemo scit, qui sint iusti, qui peccatores, & secundum hanc sententiam non est hostia verè consecrata nisi quam iusti accipiunt.

QUARTO, oporteret nouum, & continuum miraculum Dei in consecratione, & distributione Eucharistiæ adesse, quo fieret, vt Sacerdote consecrante, vel nulla pars consecraretur, si omnes communicaturi essent indigni, vel totum consecraretur, si omnes essent digni; vel partim consecraretur, & partim non consecraretur, si pars communicantium digna esset, pars indigna: & rursus in distributione opus esset nouo miraculo, quo fieret, vt Sacerdos non erraret in distributione, nec ignoraret, quæ sint partes verè consecratæ, & qui sint homines verè digni. At eiusmodi miracula sine vilo fundamento Scripturæ, Conciliorum, Patrum asserere, mera stultitia est. Sed de his satis.

CAPVT XIII.

Refellitur error Durandi.

TERTIVS error eorum, qui volunt solam materiam panis remanere, pugnat **IN PRIMUM** expressè cum Tridentino Concilio, sess. 13. cap. 4. can. 2. vbi legimus, mutationem fieri totius substantiæ panis in corpus Domini: & cum Concilio Constantiensi, sess. 8. vbi reprobatur secundus error VViclefi, qui tenet accidentia non manere sine subiecto. Nam ex sententia Durandi, si materia panis manet, manent etiam accidentia in suo subiecto: subiectum enim accidentium materia est ex sententia meliorum Philosophorum. Immo etiam cum Concilio Lateranensi pugnare videretur hæc Durandi sententia. Neque enim Concilium illud transsubstantiari dicitur, sed panem in carnem, nisi totam panis substantiam mutare significare voluisset: illa autem mutatio, quam Durandus adducit, non transsubstantiatio, sed transformatio dici potest. Itaque sententia Durandi hæretica est, licet ipse non hoc doceret.

condus hæreticus, cùm paratus fuerit Ecclesiæ iudicio acquiescere.

SECVNDO, refellitur hæc sententia. Nam vel informaretur materia panis sola Christi anima, vel tota Christi humanitate. Vtrumque autem est apertissimè falsum. Non enim vlllo pacto dici potest informari materiam illam tota Christi humanitate: nec enim fingi potest, quomodo materia informetur à materia; materia enim potentiam habet ad formam, non ad materiam. Sed neque hoc Durandus dicit, qui vult conuersionem panis similem esse nutritioni. At nec potest dici, materiam panis à sola Christi anima informari: nam illud compositum ex materia panis, & anima Christi, non esset caro, aut certè non esset illa caro, quæ de Virgine sumpta est, & in cruce suspensa. Scriptura verò disertis verbis affirmat, Eucharistiam esse carnem illam, quæ crucifixa est, Ioan. 6. *Panis, quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita.* Et Matth. 26. *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur.*

DICIT aliquis pro Durando; Per concomitantiam erit in Sacramento etiam caro illa, quæ de Virgine sumpta est. SED hoc non sufficit ad Scripturæ veritatem: Scriptura enim testatur id, quod ex vi Sacramenti est in Eucharistia, esse corpus illud, quod pro nobis ad mortem traditum est: debet igitur nõ per concomitantiam, sed ex vi Sacramenti esse in Eucharistia caro illa Domini, quæ de Virgine sumpta est.

TERTIO, vel materia panis accedit reliquo corpori Christi, & in eo manet; vel accedit, sed non manet; vel non accedit. Si accedit, & manet; ergo quotidie augetur, & crescit corpus Domini, & iam in immensam molé excreuit: si accedit, & postea recedit; ergo quotidie crescit, & decrescit, quod sanè quis ferat: si non accedit; ergo tria sunt Christi corpora re ipsa distincta; vnum de Virgine sumptum, alterum cõflatum ex materia panis, & Christi anima; tertium ex materia vini, & forma sanguinis Domini. Ecce qualia signenta Patribus omnibus contraria Durandi temeritas admittere cogitur.

QUARTO, si materia manet, & Christi anima informatur: ergo dimensiones panis, dimensiones Christi erunt; ergo extense, & corporaliter corpus Christi in loco erit; ergo verè, & propriè diuidi, calefieri, corrumpi poterit. DICES; Non poterit: quia gloriosum est, & incorruptibile. AT hoc ipsum

Yy probat

probat argumentum, corpus illud non esse gloriosum, & incorruptibile, aut certè corpus gloriosum & incorruptibile lædi, & corrumpi posse: experimur enim cōsecratum panem, qui per Durandum est materia panis, Christi anima informata, diuidi, alterari, corrumpi.

Sed videamus, quid pro se Durandus adferat. Ille satis positè ad persuadendum probat PRIMO, sententiam cōsecrationis esse impossibilem. SECUNDO, suam esse possibilem. TERTIO, suam re ipsa esse veram.

PRIMUM hoc pacto probat: *Conuersio fieri nequit, nisi manente materia seu subiecto in utroque termino conuersionis. Hoc enim interest inter creationem, annihilationem, & conuersionem; quod in creatione fit, quod non erat; in annihilatione desinit esse id, quod erat; in conuersione transit de quod de vno esse ad aliud: oportet igitur, ut maneat id, quod transit.*

RESPONDEO, hoc argumentum tolerabile esset, si ab ethnico Philosopho fieret. Verè enim naturaliter fieri nequit conuersio, nisi manente materia: nec enim possunt agentia naturalia materiam ipsam producere. At Christiani, qui cetera fide tenent Deum ex nihilo fecisse materiam, & eam in nihilum posse redigere: mirum profectò est, si non credant eodem omnipotente Deo posse mutari materiam, & quodlibet in quodlibet, ex creatis rebus videlicet; nam in Deo nihil veri potest, nec ipse in aliud, siquidem repugnat actui puro omnis potentia passiva. Ad argumentum ergo dico, conuersionem posse fieri totius in totum; distingui autem eam ab annihilatione, & creatione, quia per conuersionem vna & eadem actione ex vno fit aliud, cum per creationem ex nihilo fiat aliquid, per annihilationem ex aliquo nihil.

SECUNDVM probat Durandus hoc modo: *Christus post resurrectionem verè manducauit, Luc. vlt. & proinde uerè nutritus est; ergo potest ueri in corpus eius gloriosum panis per modum nutritionis.*

RESPONDEO, Christum post resurrectionem verè comedisse, quia uero palato, ueris que dentibus, & lingua uerum cibum sumpsit, & ad stomachum traiecit. Sed potuit non inde nutriri, sed eum cibum in aërem conuertere; id quod indistincte videtur Beda in comment. cap. vltimi Lucæ, ubi ponit hanc similem

similitudinem inter manducationem nostram, qui ex indigentia manducamus, & illam Christi, quæ ex potestate facta est: *Sicut, inquit, aliter aquam terra sitiens absorbet, aliter solis radius candens: sic etiam aliter nos manducamus, aliter ille manducavit.* Porro terra verè sibi adiungit aquam, & ea iuuatur; & pinguescit: solis autem radius non sibi adiungit aquam, quam absorbet, sed eam in auram, & vapores dissoluit. Posset etiam dici cum Ioanne à Louanio, in lib. de corpore Domini, Christum verè nutritum eo cibo post resurrectionem, sed sine vlla accessione, vel mutatione sua: potuit enim totum eum cibum vertere in carnem suam præexistentem, ita vt nec materia, nec forma panis remaneret. Sed prior solutio facilior est.

TERTIVM probat Durandus ex Damasceno lib. 4. de fide, cap. 14. cui possumus addere Gregorium Nyssenum in orat. Catechet. cap. 37. & Theophylactum in cap. 6. Ioannis, qui dicunt eo modo mutari nunc panem in carnem Christi per consecrationem, quo mutabatur olim, dum ipse in terris viveret, per nutritionem.

AT Patres illi similitudine nutritionis vtuntur, vt veram, & realem mutationem ostendant, non autem, vt in omnibus similia esse velint consecrationem, & nutritionem; neque exempla, & similitudines id vnquam exigunt, vt in omnibus omninò conueniant.

CAPVT XIV.

Refellitur QVARTVS error.

AM verò QVARTVS error de forma panis, ineptissimus est, nec alio fundamento nititur, nisi imperitiæ. Existimabant enim auctores eius erroris, panem rem esse merè artificiosam, quia manibus, & arte hominum fit, & proinde formam panis nihil esse, nisi figuram illam externam, & accidentariam, quam in Sacramento remanere videmus. AT panis non est res merè artificiosa, nec sola arte humana fieri potest, vt sunt scamna, vestes, ædificia; sed res est naturalis, & actione naturali agentium naturalium ab hominibus applicatorum conficitur. Quæ admodum etiam ranæ, scorpiones, apes, calx, vitrum, & alia nonnulla, humana arte fieri possunt, quæ tamen naturalia sunt,

Yy 2

sunt, & formam substantialem habent, eò quòd ad ea procedenda adhibeantur agentia, seu causæ naturales.

Porro formam substantialem panis, quam esse in parte præter figuram externam, iam ostendimus, in Sacramento Eucharistiæ non remanere, facillè probari potest. Nam cum materia sua maneret, aut sine illa; & si absque illa, aut informaret materiam corporis Domini, aut sine informatione, & separata à materia omni maneret. Si PRIMVM, nulla fieret conuersio, & coincideret hæc sententia cum prima. Si SECUNDVM, tunc nõ panis fieret corpus Domini, sed è contrario corpus Domini fieret panis, & Eucharistia formaliter esset panis, non corpus, & Dominus non dixisset accepto pane: *Hoc est corpus meum*, sed ostenso corpore dixisset: *Hic est panis meus*: a forma enim res vnaquæq; accipit esse nomen. Si TERTIVM, frustra fieret miraculum hæcenus auditum, vt forma essentialis, & tamen corporalis sine materia maneret. Quorsum enim istud miraculum? Nam accidentia quidem externa vtiliter manent in Eucharistia ad relictum corpus Domini; at ista forma inuisibilis sine illa causæ maneret.

CAPVT XV.

Refellitur error Ruperti.

QVINTVS error, quem Ruperti esse diximus, refellitur PRIMO, quia repugnat apertissimis verbis Domini. Dominus enim ait Ioan. 6. *Panis, quem ego dabo, caro mea est.* At panis ille, assumptus verbo, est quidem corpus Christi, sed non caro Christi; enim per assumptionem illam speciem suam mutat: panis autem corpus est, caro non est. Rursus Dominus ait March. 14. *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur.* At corpus illud panaceum non fuit pro nobis traditum; corpus igitur datum Apostolis à Christo manducandum in vltima cæna, non fuit panaceum, sed carneum. Vel si contendas corpus panaceum datum discipulis; oportebit etiam fateri corpus panaceum pro nobis fuisse crucifixum, vt faceret deducit Tertullianus lib. 4. contra Marcionem.

Responderi posset, de corpore panaceo propter vnicam hypostaticam prædicari corpus carneum; ac proinde dicitur: *Hic panis est corpus illud, quod pro vobis tradetur.*

hic panis est caro mea pro mundi vita; sicut dicimus, Hic homo est Deus, & hic Deus est homo.

At non potest ita responderi. Nam prædicatio diuersarum naturarum propter vnionem hypostaticam non valet, nisi in iis, quæ significantur vt tota quædam, & integra supposita. Vnde non dicimus, Corpus est anima, vel homo est anima: neq; dicimus, Hic Deus (Christus) est corpus Christi, vel anima Christi, sed tantum, est homo. Eodem igitur modo posita assumptione hypostatica panis à Verbo, liceret dicere, Hic panis est Deus, vel est Christus, vel est homo; non tamen posset dici, Hic panis est caro Christi, vel hic panis est corpus carneum Christi: caro enim, seu corpus carneum significantur, vt partes naturæ humanæ, non vt integra supposita. Nec potest dici, carnem & corpus Ioan. 6. & Matth. 26. accipi pro supposito, seu pro re totali, saltem per figuram intellectiōnis, quomodo legimus: *Omnis caro corruperat siam suam*, Genes. 6. & *Verbum caro factum est*, Ioan. 1. Nam pronomina addita in vtroque loco cogunt, vt accipiamus carnem & corpus pro parte, non pro toto. Sic enim Dominus ait: *Panis, quem ego dabo, caro mea est. & Hoc est corpus meum, vbi mea, & meum.* non permittunt vt illa accipiantur pro toto, seu supposito.

Posset quis rursus pro Ruperto respondere, corpus Christi carneum per concomitantiam naturalem esse in Eucharistia simul cum corpore Christi panaceo, quandoquidem vnita sunt illa corpora in eodem supposito: & ideo verè dici potuisse de Eucharistia: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur.*

At neque hæc responsio solida est. Nam vnio hypostatica non trahit secum concomitantiam vnius naturæ cum altera; alioqui vbicunq; est Verbum cum sua Diuinitate, ibi etiam esset humanitas CHRISTI per naturalem concomitantiam: quod falsum esse docent omnes Catholici contra Vbiquistas. Adde, quod Rupertus ipse non admittit istam concomitantiam: nam lib. 2. de officiis diuinis, cap. 2. dicit, eundem Christum sursum, id est, in cælo esse in carne; deorsum, id est, in altari, esse in pane.

SECUNDO posset hic error refutari omnibus fermè testimoniis Patrum, quæ suprâ toto lib. 2. adducta sunt: omnes enim vna voce clamant, nobis in Eucharistia dari corpus Christi

Christi carneum de Virgine sumptum, & in ligno crucis extensum, &c.

TERTIO, ratione refelli potest. Nam nulla omnino causa reddi potest, cur panem hypostaticè Christus assumere voluerit: cur enim hominem assumpserit, tota causa fuit, ut hominem liberaret. Idè enim neque Angelum, neque naturam aliam assumpsit, quia res ceteræ aut non egebant liberatione, aut non poterant liberari: solus homo capax, & indigens liberationis erat. Quorsum igitur panem assumeret, quæ nulla liberatione egebat?

ADDE, improbable esse omnino, ut unio hypostatica dum creatura quotidie fiat, & quotidie destruat: nihil enim maius, & mirabilius Deus creaturis donavit, quàm suam ipsius personalitatem, cum Verbum caro factum est. At quis ferret, donum tam singulare quotidie cum pane communicari, iterum paulò post auferri?

ADDE VLTIMO, quòd hæc opinio fidem nostram sine causa facit odiosam, & ridiculam infidelibus, & dat anam cum fundamento blasphemandi. Nam absurda, quæ hæretici falsò colligunt, cum dicunt, Christum in Eucharistia posse cadere in terram, rodi à muribus, ire in secessum, comburi, &c. secundum hanc sententiam verissima essent. Si enim panis materialis per unionem hypostaticam est corpus Christi, & que aded Christus ipse: quomodo negari posset, Christum, siue eius corpus, cadere, rodi, putrescere, ire in secessum, cremari, cum panis ille cadit, roditur, putrescit, in secessum abire, crematur?

SED pro hac sententia adduci posse videntur quædam Patrum testimonia. Nam **CYPRIANVS** in sermone de Cena Domini comparans Eucharistiam cum Incarnatione, sic ait: *Sicut in persona Christi humanitas videbatur, & latebat diuinitas, ita Sacramento visibili diuina sese infudit essentia.* **REMIGIVS** Remensis in cap. 10. prioris ad Corinth. *Caro, inquit, quam Verbum Dei Patris assumpsit in Vtero Virginitatis in Unitate sua persona, & panis, qui consecratur in Ecclesia, Vni corpus sunt. Diuinitatis enim plenitudo, qua sui in illis replet & istum panem.* Similia habent **Haymo** in commentariis eiusdem loci; & **Damascenus** lib. 4. cap. 14. Huc etiã trahi possent testimonia **Theodoret** in 1. & 2. Dialog. & **Gelasij** in lib. de duabus naturis Christi, qui videtur ita velle panem & cor-

pus Domini vniri in Sacramento, quomodo vniuntur in Christo Diuinitas, & humanitas.

SED hæc omnia facillè solui possunt. Nam Cyprianus, Remigius, & Damascenus cum dicunt, panem se infundere Diuinitatem, intelligunt ita se infundere, vt conuertat panem in corpus Domini omnipotentia sua, non autem, vt hypostaticè sibi coniungat. Nam Cyprianus dicit ibidem apertè, panem mutari quoad naturam, & sic fieri carnem omnipotentia Verbi. Remigius quoque (quem Haymo sequutus est) dicit esse idem corpus panem cõsecratum, & corpus ex Virgine, quia panis in corpus vertitur. Sic etiam Damascenus multis verbis conuersionem panis in carnem docet, & probat. Porro Theodoretus, & Gelasius comparant Eucharistiam cum Incarnatione propter quandam similitudinem, non quod in omnibus paria sint: similitudo autem in eo sita est, quòd sicut in Eucharistia sunt species panis, & etiam est caro Christi, & non confunduntur ista, nec permiscentur, ita in Christo sunt duæ naturæ inconfusæ, & impermixtæ. Quod autem attinet ad substantiam panis, mutari illam non negant. Nam etiam ipsi ibidem (vt supra docuimus) apertè meminerunt mutationis terreni panis in rem cœlestem, id est, carnem Christi gloriosam. At Rupertus contraria via ingreditur, quippe qui in cap. 6. Ioannis apertissimè docet, à Christo panem fieri corpus non murando, vel destruendo panem, sed assumendo ad personam suam.

CAPVT XVI.

Refellitur error Ioannis Parisiensis.

SEXTUS error Ioannis Parisiensis iisdem argumentis refellitur, quibus error præcedens Ruperti: & præterea habet aliud maius incommodum, quod vult panem immediatè assumi à corpore Domini. Multi enim non sine causa dubitant an possit fieri, vt creatura creaturam hypostaticè assumat. Et præterea corpus Domini in Christo caret propria personalitate; quomodo igitur poterit aliis communicare, quod in se non habet?

SED nec obtinet iste error, quod cupit, nimirum, vt possit dici verè, Panis est corpus, & non cogamur admittere, panem esse Deum. Nam adhuc posita illa assumptione panis à Verbo, Yy 4 mediante

mediante corpore Christi, non est vera propositio, Panis est corpus: siquidem corpus, ut hic sumitur, est pars quaedam naturæ humanæ, & proinde non potest prædicari, vel de toto, vel de altera parte coassumpta. Sicut enim non dicimus, Deus est corpus Christi, nec Diuinitas est corpus Christi, sed solum Deus est homo: ita non posset dici, Panis est corpus Christi: si essentia panis est corpus Christi; licet in eodem supposito subsisterent. Quomodo etiam non dicimus, Digitus est manus, & annulus est digitus; licet digitus mediante manu in corpore subsistat, & annulus mediante digito sit in manu. Et præterea posita illa assumptione, poterit omnino verè dici, panis est Deus, & Deus est panis; quod est alterum incommodum, quod Ioannes ille vitare cupiebat. Nam licet panis à verbo assumatur mediante solo corpore Christi: tamen quia Verbum invisibile est, à toto Verbo assumitur, & in toto Verbo subsistit, ille panis, perinde planè, ac si mediante tota humanitate Christi assumeretur; quare verè dicetur Deus Verbum esse panem. Nec similitudo æthiopsis repugnat: nam si candor, qui est in dentibus æthiopsis, mediantibus dentibus in toto corpore existeret, totus æthiops diceretur, candidus. Vide plura apud Durandum in 4. distinct. 10. quæst. 1.

CAPVT XVII.

Refellitur error Vbiquistarum.

DE ERRORE Vbiquistarum fusè tractauimus in libris de Christo, ad quæ locum lectorem retinendum putauimus. Hic autem contenti erimus breuissimè demonstrare, per figmentum Vbiquitatis, non modò non explicari vel confirmari, sed planè obscurari, & everti Sacramentum Cœnæ Domini.

PRIMO igitur ex Vbiquitate sequitur, Eucharistiam non esse Sacramentum. Sacramenta enim noui Testamenti à Christi institutione pendent, & à ritu, & verbis, quæ ille præcepit. At præcipuum quod est in Eucharistia, ab institutione, ritu, & verbis Christi non pendet, si vera est Vbiquistarum doctrina; non igitur Eucharistia Sacramentum Christi est. Propositio conceditur ab omnibus, & supra à nobis in lib. de Sacramentis in genere probata est, nullo ex aduersariis dissentiente. Assumptio autem est ipsius Lutheri in lib. quod verba Do-

mini, Hoc est corpus Domini, adhuc firmiter stent Ibi enim affirmat ex eo, quod Christus sedet ad dexteram Dei, euidenter sequi vt eius corpus sit in pane, etiam si illa verba, *Hoc est corpus meum*, neq; à Christo dicta fuissent, neq; scripta essent. Et quanquam id Lutherus non diceret, tamen apertè sequeretur ex eius sententia. Si enim ex vnione hypostatica Christi corpus est vbique, certè fuit in pane ante Sacramenti institutionem, neque ab ea vlllo modo pendet præsentia ista Christi in cœna.

DICENT fortasse, Sacramentum Cœnæ pendere ab institutione, & verbis Christi quantum ad symbola panis, & vini, quæ non essent symbola, nisi à Domino ad hoc instituta fuissent. SED hoc est incidere in sententiam Sacramentariorum, ob quam cauendâ, inuenta erat Vbiquitas. Nam Sacramenta & eorum efficacia & veritas integrè pendent ab institutione & verbis Christi. Si ergo ab institutione & verbis Cœnæ non pendent, nisi symbola illa, & eorum significatio; ergo Sacramentum Cœnæ nihil omninò est, nisi symbolum externum significans corpus Christi: & proinde illa verba; *Hoc est corpus meum*, quibus hoc Sacramentum conficitur, exponenda erunt, vt Sacramentarij faciunt, per illa, Hic panis significat corpus meum, vel est signum corporis mei.

SECUNDO, ex Vbiquitate sequitur, Christi corpus non posse verè manducari ore corporali, sed solum ore spiritali per fidem & gratiam, seu energiam & effectum; & consequenter non posse manducari, nisi à piis. At hæc est ipsissima hæresis Sacramentariorum, ob quam destruendâ Vbiquitas in mundo apparuit. Quod id sequatur, sic ostendo. Quod est vbique, non potest moueri, nec transire de loco ad locum; ergo licet corpus Christi sit in pane, tamen non manducatur, cum panis manducatur, quia non mouetur, nec transit cum pane à manu ad os, & ab ore ad stomachum: nam etiam antea erat in ore & in stomacho, priusquam panis eò veniret. Et explicatur exemplo Dei. Deus vbique est, & quia vbique, non mouetur cum rebus, in quibus est; nec per se, nec per accidens; & idè licet sit in pane, non tamen manducatur cum pane; & licet sit in aère, non tamen attrahitur cum aère intra pectus, neq; eiicitur cum respiramus. Et confirmatur. Nam si corpus Domini, quia est in pane, cum pane māducatur; ergo quia in terra, cum terra calcatur; & quia est in ligno, cum ligno com-
 Y J S buritur;

buritur, & quia est in saliuā, cum saliuā expuitur. At hæc similia, falsa esse constat. Quod si Christi corpus re ipsa & corporali non sumitur, sequitur aut esse inanem Cœnam Domini, aut saltem spiritualiter sumi per energiam, & per fidem, & solum à piis, qui habent fidem, & hoc est quod volunt Calvinistæ.

TERTIO, etiam si posset sumi corpus Christi ore corporali, cogentur nihilominus fateri, nullum esse fructum Cœnæ Domini, nisi energiam quandam, ut dicunt Calvinistæ. Nam si Christi corpus est ubique, non egemus Cœnæ Domini, & Christi corpus habeamus, neque opus est ad Ecclesiam ire, & parare se ad Communionem, aut institutionem audire, sed possumus domi nostræ in pane, & vino, & in quolibet cibo immò & in aëre quem inspiramus, Christi corpus habere. Quorsum igitur Cœna Domini? quid illa nobis prodest?

Lutherus hoc argumentum sibi ipse obiecit, in libro quod verba Domini firmiter stent: ac respondit, Christi corpus esse ubique, sed non posse ubique capi, sed solum in ea re, quam ipse ad hoc instituit. Et ponit exemplum de radiis solaribus, qui licet undique nos circudent & impleant, cum in Sole consistimus, tamen non possumus ex eis vitam implere, & nobis cum deferre. Similia dicit in sermone de Eucharistia, ubi docet Christi corpus esse ubique, sed non debere quæri, vel accipi citra verbum eius: verbum autem non dicit Christi corpus debere quæri, vel accipi, nisi in pane Cœnæ Domini. Nam etiam in laqueo (istis enim exemplis novus Propheta ministrus delectatur) est, & tamen non debeo collum in laqueum immergere, & longam literam facere; quia verbum Dei hoc non docet.

At hæc omnia frustra dicuntur. Nam aut vult Lutherus corpus Domini, quod ubique est, non ubique posse vtiliter haberi, aut simpliciter non posse ubique haberi. Hoc autem, quod postea dixi, nulla ratione defendi potest. Nam quod ubique est, impossibile est non ubique haberi; implicat enim contradictionem, ut habeam panem, & non habeam in illo corpus Domini, si ubique est corpus Domini. Neque exemplum de radiis solaribus ad rem facit: radij enim illi non sunt ubique. Neque valet quidquam illa ratio de verbo Dei. Nam aut verbum Dei docet, Christi corpus esse ubique, vel non: si non illud docet, ergo temerè Lutherani docent ubi-quitatem: si verò illud docet,

docet, ergo non citra verbum, sed planè duce verbo vbique Christum habemus, & sumimus. Sed verisimile est Lutherum id intellexisse, quod primo loco posuimus, nimirum, non vbique, sed solùm in Cœna, Christi corpus haberi vtiliter, & efficaciter: nam ita exponit Brentius in lib. de duabus naturis, & ascensione Christi. Dicit enim corpus Domini esse vbique personaliter, sed in Cœna esse etiam definitiuè, id est, ex definitione, & decreto Dei, qui modus essendi addit solùm efficaciam, nam in Cœna Domini sumitur efficaciter, & nusquam alibi. At quid est hoc aliud, nisi Calvinismum inducere, dum oppugnare conaris? Nam hoc modo nihil habemus in Cœna, quod non habeamus extra Cœnam, nisi efficaciam quandam; & proinde vi Cœnæ non sumi corpus, sed energiam eius, quæ est Caluini sententia.

QUARTO, dogma est à Lutheranis omnibus receptum, corpus Domini non esse in Eucharistia extra vsum, id est, non esse nisi dum sumitur: & ea de causa non seruant species consecratas, neq; deferunt ad ægrotos. At Vbiquitas destruit istud dogma: si enim corpus Domini vbique est, erit etiam ante vsum in pane.

Ridicula autem responsio Smidelini est in libro aduersus Albertum Sperlingum, vbi dicit: *Quod aiunt Lutherani, corpus Domini non esse in Eucharistia extra vsum, non intelligi de presentia, sed de distributione, quia nimirum non distribuitur extra vsum.* At vel Smidelinus loquitur de quocunque vsum in genere, vel de vsum Cœnæ Domini, id est, de ritu illo, quo vtimur in consecratione, & distributione Eucharistiæ. Si de quocunque vsum, idem est dicere non distribui extra vsum; & non distribui, nisi cùm distribuitur; quod est certum, sed nunquam fuit in controuersia. Si de vsum, & ritu Cœnæ Domini, falsum est non distribui corpus Domini extra illū vsum. Nam quidquid porrigimus, seu distribuimus in quocunque loco, in eo distribuimus corpus Domini, si corpus Domini ita est vbique, vt tamen distribui possit. Nam (vt supra demonstraui) quod est vbique, non potest distribui, cùm necessariò sit immobile.

QUINTO, accedat confessio ipsorum Vbiquistarum, qui etsi valde vrgeant Vbiquitatem, tamen satis apertè indicant, se coactos inopia rationum ad eam confugisse. Nam Brentius in lib. qui inscribitur, *Recognitio Brentij*; apertè fatetur,
 non

non posse Lutheranos euadere, quin cogatur admittere consecrationem Papistarum, nisi ponatur ista Vbiquitas. Itaque videmus, Vbiquitatem non per se placere, sed solum quia non habent quod dicant, quando ab eis petitur, unde fiat, ut corpus Domini sit in Eucharistia, si reicitur consecratio.

Illyricus autem in lib. de mystica, Sacramentali, & externa presentia corporis Domini in Cœna, dicit oportere admittere Christi presentiam in Ecclesia, etiam hic in terris secundum humanam naturam, quia alioqui Ecclesia careret capite, & cogeretur admittere eius Vicarium, id est, Papam. Quare Vbiquitas ista, non ideo placuit Illyrico, quia sit in se valde speciosa, sed quia videtur conferre aliquid contra Papam.

Kemnitius quoque in 2. par. Examinis, cap. 4. sels. 13. & lib. Concordiæ in præfatione, monent, fundamentum presentie corporis Domini in Eucharistia non esse ponendum in Vbiquitate, sed in verbis Domini: *Hoc est corpus meum*; & tamen postea, cum ad rem venit, quia non possunt reddere ullam rationem illius presentie, cum reiecerint consecrationem, ad Vbiquitatem confugiunt, eamque totis viribus tuentur. Sed de his satis.

CAPVT XVIII.

Explicatur sententia Ecclesiæ.

RRORIBVS confutatis, explicanda, & confirmanda est veritas. Ecclesiæ igitur sententia est, rationem proximam, & propriam cur sit in Eucharistia verum Domini corpus, non esse assumptionem panis ad personam Verbi, neque Vbiquitatem, neque simplicem, & quasi localem unionem panis cum corpore, neque mutationem partialem panis in corpus, sed totalem conuersionem substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Domini. Et quamuis in hoc Theologi conueniant ob Conuersionem, & Ecclesiæ auctoritatem, tamen in modo explicandi non nihil discrepant. Sequar autem in hoc mysterio explicandam communiorem, & tutiorem viam S. Thomæ, atque aliorum grauiorum Theologorum.

Igitur tria sunt obseruanda. PRIMVM est, ad veram conuersionem quatuor conditiones requiri. PRIMA, ut aliquid desinat esse: non enim est intelligibile, ut vnum conuertatur in aliud, nisi id quod conuertitur, desinat esse, quod antea erat.

Hic

Hinc Augustinus lib. 18. de ciuit. Dei, cap. 18. docet, non fuisse veras conuersiones illas, quas Gentiles iactabant factas à suis Magis, vel Diis, vt Arcadum in lupos, fociorum Diomedis in aues, fociorum Vlyssis in varias bestias, Iphigeniæ in ceruam, & alias similes. nam cum Iphigenia inuenta esset alibi viua, post conuersionem in ceruam, intelligi potuit non eam verè conuersam fuisse, sed Dæmonis arte subito inde adductam, & in eius locum ceruam substitutam.

Si **O B I E C T A S**, in conuersione vxoris Loth in statuam salis, nulla pars substantiæ illius fœminæ periit, sed tantum translata est anima in alium locum, & in materia eius introducta est forma salis: & tamen ea verissima conuersio fuit. **R E S P O N D E O**; Conuersio non requirit vt desinat esse, nisi id, q̄ conuertitur. Quare si id q̄ conuertitur, sit aliquod compositum, satis est si desinat esse ipsum compositum; etiamsi fortè pars aliqua, vel etiam omnes, post dissolutionem compositi maneat. Ita igitur vera conuersio fuit vxoris Loth, quia illud compositum, id est, illud corpus carneum, & illud animal rationale, verè desit esse: quomodo etiam Philosophi verè dicunt, conuerti aquam in aërem, licet materia remaneat; quia quod conuertitur est aqua, non materia, & verè post conuersionem non remanet aliquid, quod sit aqua, vel quod fuerit aqua. At si id quod conuertitur, non solum sit compositum, sed etiam partes eius, tunc etiam partes debet simpliciter desinere esse; & hoc fit in Eucharistia. Nam idè Concilium Tridentinum dixit, conuersionem fieri totius substantiæ panis, id est, tam formæ, quàm materiæ.

S E C V N D A conditio est, vt aliquid succedat in locum eius, quod desinit esse; alioqui non esset conuersio, sed corruptio, vel annihilatio, si terminus illius actionis esset non esse rei. Atque hoc significamus cum dicimus, vnum conuerti in alterum, siue quod fuit vnum, nunc esse alterum: indicamus enim his sententiis vnum alteri successisse.

Hinc intelligimus inanem, & superuacaneam fuisse Caietani subtilitatem, in comment. sancti Thomæ 3. part. quæst. 75. art. 4. vbi concedit quidem nullam partem substantiæ panis remanere post consecrationem, & tamen docet remanere id quod fuit panis, nimirum vt verè dici possit; Quod fuit panis, nunc est corpus Christi. Sed non erat opus ista speculatione: verè enim dici potest; Quod fuit panis, est corpus Christi; licet nihil omnino maneat, quod prius fuerit panis. Nam ille senten-

senten-

sententiæ ex communi modo loquendi, significant solum, id quod conuertitur, non desinere in nihil, sed in aliquid, quod ei succedit. Hoc enim modo sine vlllo mysterio, dicunt de naturalibus mutationibus Philosophi; Quod fuit lignum, nunc est ignis, & quod fuit aqua, nunc est aër: & tamen nihil manet, quod prius fuerit lignum, vel aqua; materia enim quæ manet, nunquam fuit lignum, vel aqua.

TERTIA conditio est, vt sit connexio quædam, & dependentia inter desitionem vnius, & successionem alterius, ita vt vnum desinat, vt alterum succedat, & vt desitionis fiat successio. Nam si ista non essent connexa, non esset vna actio, quam dici posset conuersio, sed essent duæ actiones per accidentia concomitantes, quarum vna annihilatio, altera creatio diceretur. Vt exempli gratia; Si Deus annihilasset vxorem Loth, & deinde vbi illa fuerat, creasset statuam salis, nulla esset conuersio. At conuersio fuit; quia illa ipsa actio, per quam desinit esse vxor Loth, introduxit in eius locum statuam salis.

Atque hinc intelligi potest, cur panis in Eucharistia reuera non annihilatur, licet nihil eius remaneat post consecrationem, quia nimirum actio per quam panis desinit esse, non terminatur ad nihil, sed ad aliquid, nimirum ad corpus Domini; annihilatio autem est actio, quæ terminatur ad nihil. Id quod etiam cernimus in naturali transmutatione. Nam cum aqua vertitur in aërem, nihil prorsus remanet formæ aquæ; tamen ea forma non annihilatur; quia actio, qua illa destruitur, non terminatur ad non esse illius formæ, sed ad esse formæ aëris: nam ab eodem agente, eadem actione, & iisdem dispositionibus, vna pellitur, & alia introducitur, immò vna pellitur, vt alia introducatur. Quod enim quidam dicunt, non annihilari formam aquæ, quia remanet in potentia materiæ, inane est. Siquidem in potentia materiæ quidem forma aquæ in vniuersum, sed non illa singularis forma, quæ tunc corrumpitur, cum generatur aër: illa enim nusquam manet, nisi in potentia Dei obiectiua. Sed hoc non impedit annihilationem, alioqui nihil annihilari posset.

QUARTA conditio est, vt tam terminus à quo, quam terminus ad quem, sit verè positiuus. In hoc enim distinguitur perfecta conuersio, non solum à creatione, & annihilatione, sed etiam à naturali conuersione, licet ex vno fiat aliud, vt aqua aër, & pròinde sit aliquando vterq; terminus positiuus

tamen

tamen quia non introducitur forma aëris in materia aquæ, nisi prius ea disposita sit per certas qualitates; inde est quod præcedit priuatio formæ aëris in materia aquæ, ipsam introductionem formæ aëris: tunc enim materia dicitur priuata, cum habet dispositionem ad formam. Itaque terminus à quo in tali conuersione, non tam est aqua, quam priuatio aëris, & proinde terminus à quo non est positivus, sed priuatiuus propriè loquendo. At in conuersionibus supernaturalibus, qualis fuit vxoris Loth in statuam salis, & aquæ in vinum in Cana Galilææ, & virgæ in draconem tempore Mosis, vterq; terminus propriè positivus erat. Non enim Deus disposuit materiam vxoris Loth, ad formam salis recipiendam, aut aquæ materiam ad formam vini, aut virgæ ad formam draconis, sed in momento effecit, vt vnum desineret in ordine ad alterius successione: atque ita non fuit facta statua illa, aut vinum, aut draco ex materia habente priuationem, sed ex materia habente formam contrariam.

Ex quo intelligimus conuersionem panis in corpus Domini esse perfectissimam conuersionem, & distinguì ab omnibus aliis mutationibus, sed similiorem tamen esse conuersionibus supernaturalibus iam dictis, quam vllis aliis: solùm enim in duobus ab his distinguitur. PRIMO, quod in illis conuersionibus probabile est materiam primam mansisse sub vtroque termino, in hac autem certum est non manere. SECUNDO, quod in illis accidentia, aut omnia, aut aliqua mutata sunt cum forma substantiali, in hac autem omnia accidentia remanent, quæ prius erant, sola substantiali mutata. Hæc igitur dicta sint de conditionibus, & natura conuersionis.

SECUNDO notandum est. Ad veram conuersionem non requiri, vt id, in quod aliquid conuertitur, de nouo producat, sed satis esse si vnum alteri succedat (vt diximus) siue id tunc producat, siue aliundè adducatur, siue alio modo id fiat. Tribus enim modis fieri potest conuersio. NAM si terminus ad quem non existat, vt conuersionis, necessariò producat, & inde vocatur à quibusdam ea conuersio productiua; qualis fuit conuersio aquæ in vinum in Cana Galilææ, & aliæ permulte. SI verò terminus ad quem existat, sed non in eo loco, vbi est terminus à quo, tunc vt conuersionis adducetur ad eum locum, & inde vocatur ea conuersio adductiua: talis ferè est conuersio cibi in hominem per nutritionem; nam anima non produ-

producitur, sed tantum per nutritionem fit, ut incipiat esse ea materia, ubi antea erat forma cibi. Si denique terminus quem existat, & in ipso loco eodem, ubi est terminus a quo, verbi gratia, si duo corpora æqualia se penetrant, & vnum in uina virtute totaliter vertatur in aliud, tunc ut conuersio non producat, neque adducatur terminus ad quem, sed solum conseruabitur, & inde dicitur ea conuersio conseruatiua: nam cum non possint naturaliter duo corpora simul esse, si Deus vnum interimeret, ut alterum naturaliter ibi seruaret, diceretur vnum in alterum conuerti, ex eo quod vnum diceretur esse, ut alterum permaneret in esse.

Ex his colligimus conuersionem panis in corpus Domini non esse productiuam, nec conseruatiuam, sed adductiuam. Nam corpus Domini præexistit ante conuersionem, sed non sub speciebus panis: conuersio igitur non facit, ut corpus Christi simpliciter esse incipiat, sed ut incipiat esse sub speciebus panis. Porro adductiuam vocamus istam conuersionem, quia corpus Christi per hanc adductionem deserat suum locum in cælo, vel quia per motum localem huc de cælo adducatur, sed solum quia per eam fit, ut corpus Christi, quod antea solum erat in cælo, iam etiam sit sub speciebus panis, non solum sub illis sit per simplicem præsentiam, siue coexistentiam, sed etiam per unionem quandam, qualis erat in substantia panis, & accidentia panis, excepta tamen inhaerentia: de qua replura infra dicemus.

SED obiiciet aliquis. Si per conuersionem istam non producat corpus Christi, sed tantum sit præsens; ergo terminus ad quem, non est substantia, sed accidens; ergo conuersio ista non substantialis, sed accidentalis est.

Respondeo PRIMO, in conuersione attenditur præcipuus terminus à quo, sicut in corruptione, & annihilatione: id enim conuertitur, quod desinit esse. Cum ergo panis substantialiter mutetur, hæc conuersio substantialis, non accidentalis dicenda est. SECUNDO etiam terminus ad quem, est substantia. Non enim per conuersionem istam fit præsentia, sed relationes enim non fiunt, sed consequuntur, sed fit, ut corpus Christi succedat pani: proinde substantia in substantiam transmutatur, & substantia substantiæ succedit non enim panis conuertitur in præsentiam corporis Domini, sed in ipsum corpus Domini.

TERTIO notandum est. Subiectum in quo recipitur actio diuina huius conuersionis, partim esse panem, partim corpus Christi. Nam illa actio, vt conuersio, in pane recipitur; panis enim est, qui conuertitur, proinde panis solus mutatur substantialiter. At illa eadem actio, vt adductiua corporis Christi, in ipso Christi corpore recipitur: illud enim est, quod adducitur, id est, acquirit esse sub speciebus panis, quod antea non habebat.

Quod autem S. Thomas, & alij dicunt, corpus Christi incipere esse in Sacramento, non per mutationem sui, sed per mutationem panis in ipsum, verum est, sed intelligi debet de mutatione deperditiuâ; nō autem de omni mutatione. NAM verè corpus Christi quod est in cœlo, non mutat, nec substantiam, nec vlla accidentia, nec ipsum etiam locum; tamen acquirit aliquid quod non habebat, nimirū esse Sacramentale, quod sine aliqua mutatione intelligi nequit. Nam si absque conuersione vlla in ipsum, idem corpus Domini in cœlo manens, poneretur à Deo etiam in terra, quod fieri posse nos supra docuimus; immò & factum esse probauimus ex apparitionibus Domini post ascensionem: certè negari non possit, quin actio Dei, qua illud corpus in terra poneretur, in ipso corpore, tanquam in subiecto reciperetur, & proinde ipsum corpus aliquo modo mutaretur. Eodē igitur modo, cum per conuersionē panis, idem corpus in sacra hostia ponitur, actio illa in corpore Domini recipitur, non quidē vt conuersio, sed vt adductio est. PRAETEREA corpus Domini per illam conuersionem acquirit nouam, & realem relationem praesentia, ad species panis, & ad altare: requiritur igitur aliquod fundamentum illius relationis, quod sanè aliud fingi non potest praeter mutationem aliquam. DENIQUE conuersio, quatenus panem destruit, non tam est actio, quam negatio actionis: Deus enim destruit panem, dum desinit eum conseruare. At per negationem nihil positiuè, & realiter fieri potest; ergo positio corporis Domini sub illis speciebus, quæ est quid positiuum, non fit ab illa conuersione, vt ea est in pane, sed vt est, & recipitur in corpore Christi.

DICES; Si panis destruitur per negationem actionis, & corpus Domini ponitur in Eucharistia per actionem positiuam; ergo transubstantiatio non est vna actio, sed continet duo quadam, nimirum negationem actionis, & actionem.

ZZ

RESPON-

RESPONDEO; Transubstantiatio est vna actio, quia est eadem voluntas, seu volitio Dei, qua ipse vult non conferri panem, vt in eius locum ponatur corpus Domini.

CAPVT XIX.

Probatnr ex verbo Dei transubstantiatio.

NUNC tandem confirmanda est sententia Catholice Ecclesie, que docet, panem conuerti in corpus Domini, & eam conuersionem esse propriam mutationem presentie corporis Domini in Eucharistia: ex quo simul confutabitur prima sententia Berengarianorum, quam etiam Lutherani sequuntur, de simplici coniunctione panis cum corpore Domini in hoc Sacramentum.

PRIMUM autem argumentum ducitur ex illis Domini verbis: *Accipite, & manducate, hoc est enim corpus meum.* Mat. 26. Hæc enim verba necessariò inferunt, aut veram mutationem panis, vt volunt Catholici, aut mutationem metaphoricam, vt volunt Calviniste, nullo autem modo sententiam Lutheranorum admittunt: nam Dominus accepit in manus panem, eumque benedixit, & dedit discipulis, & de eo dixit: *Hoc est corpus meum.* Itaque panem accepit, panem benedixit, panem dedit, & de pane dixit: *Hoc est corpus meum.* Vel igitur benedicendo mutauit in corpus re ipsa verè, & propriè, vel mutauit impropriè, & figuratè, addendo significationem, quam non habebat: vel nullo modo mutauit. Si mutauit re ipsa verè, & propriè, ergo panem mutatum dedit, & de pane mutatum verissimè dixit: *Hoc est corpus meum,* id est, quod specie panis continetur, non est amplius panis, sed corpus, & hoc est quod dicunt Catholici. Si verò quis dicat, panem mutatum esse figuratè, tamen datus erit Apostolis panis, qui figuratè erit corpus Domini, & illa verba: *Hoc est corpus meum,* hunc sensum habebunt, Hic panis est figura corporis mei. Hæc autem sententia Sacramentarium, quam & nos, & Lutherani communi consensu reiicimus. Si quis denique dicat nullam fieri mutationem, is cogetur dicere, panem non mutatum datum esse Apostolis, & de illo esse dictum: *Hoc est corpus meum,* id est, Hic panis verus ac triticeus, verè, & propriè est corpus meum. At qui hoc nullo modo admitti potest, siue agamus de re ipsa, siue de propositione: nec enim vllò modo fieri potest, vt

res non mutetur, & tamen fiat alia; esset enim ipsa, & non esset ipsa. In propositione autem affirmatiua, necesse est, vt pro eodem supponant subiectum, & predicatum; alioqui esset falsa predicatio. Nō igitur potest fieri, vt vera sit propositio, in qua subiectum supponit pro pane, predicatum autem pro corpore Christi: panis enim & corpus Domini res diuersissime sunt.

Ad hoc argumentum respondit Lutherus in lib. de Babyl. capti. cap. de Eucharistia, non oportere Aristotelem iudicem facere rerum tam sublimium. **DE INDE** addit, si propter istam regulam Philosophicam, oportet panem transubstantiari, oportebit etiam propter eandem transaccidentari; alioqui dicemus, Hoc album, & hoc rotundum est corpus Christi. **DE NIQUE** ponit exemplum, in quo apparet posse predicari diuersum de diuerso sine transubstantiatione: dicimus enim in Christo, Hic homo est Deus, & Hic Deus est homo; & tamen nulla sit transubstantiatio hominis in Deum, vel contra. Ex his ita concludit: *Ego sanè, si non possum consequi, quomodo panis sit corpus Christi, captiuabo tamen intellectum meum in obsequium Christi, & verbis eius simpliciter inhaerens, credo firmiter, non modo corpus Christi esse in pane, sed panem esse corpus Christi.*

SED hæc nullo negotio refelluntur. Nam quod ad **PRIMUM** attinet, si Aristotelem iudicem vocaremus in questione Dialectica, seu Philosophica, qualis est hæc de natura enunciationis affirmatiue, nō deberet Lutherus id tantoperè ægrè ferre. Sed non hic opus habemus Aristotele, cum sensus communis sufficiat. Nam si liceat affirmare disparata de disparatis, licebit eodem iure affirmare de nihilo aliquid, de aliquo nihil, de luce tenebras, de tenebris lucem, de Christo Belial, & de Belial Christum: neq; fides nostra ad id nos obligat, vt ea defendamus, quæ euidenter implicant contradictionem. Adde, quod nusquam Dominus disertis verbis dixit; Hic panis est corpus meū; vt opus sit in ea re ita captiuare intellectum, vt non obstante euidentia contradictionis, cogamur credere panem triticeum esse corpus Christi.

Quod verò Lutherus **SECUNDO** loco adfert de transaccidentatione, leuissimum est. Non enim admittimus illas propositiones; Hoc album, vel hoc rotundum est corpus Christi; neque cogimur eas admittere, licet fateamur panis accidentia in Eucharistia remanere. Nam illud: *Hoc est corpus meum,*

non significat, Hoc album est corpus meum; pronome enim *Hoc*, non supponit pro accidente, sed pro substantia. Itaque non cogimur dicere, Hoc album est corpus meum, sed hoc possumus admittere. Nam Hoc album, ante consecrationem supponit pro pane; post consecrationem non supponit pro pane, quia panis ibi non est; nec pro corpore Christi, quia corpus Christi non est subiectum illorum accidentium, sed supponit pro quantitate remanente, quæ est subiectum accidentium reliquorum: porro quantitas illa alba, & rotunda est corpus Christi, ut patet.

Vide de ista quæstione, An hoc album sit corpus Christi, miras fraudes VViclefi apud Thomam VValdensem, c. 52. Ille enim iubebat vno verbo responderi, an hoc album rotundum (demonstrata sacra hostia) sit corpus Christi. Si concederetur, inferebat; Ergo corpus Christi est album, & rotundum, &c. Si negaretur, turbabantur simplices fideles, qui putabant negari veritatem corporis Domini in Eucharistia. Respondendum fuit; Hoc album non est corpus Christi, sed quantitas quædam rotundæ figuræ, & albi coloris; tamen hoc albo & rotundo, verè & realiter corpus Christi latet.

DEINQUE illud exemplum de Incarnatione non est rem. Nam in Christo propter vnionem hypostaticam veritatem sunt illæ propositiones: Hic Deus est homo, & hic homo est Deus; quia in vtraque tam subiectum, quam prædicatum pro eadem persona supponit. At in ista propositione, Hic panis est corpus Domini, pro diuersis supponunt subiectum, & prædicatum, ut supra dictum est.

Porro Martinus Kemnitius in 2. p. Examinis, sels. 13. cap. ad idem nostrum argumentum respondere conatur. Ac Petrus MVM respondet, panem in Eucharistia mutari, quia ut dicit Irenæus, ex pane communi fit Eucharistia, duabus rebus constans, vna terrena, altera cœlesti. Atque hoc dicit sufficere, ut rectè & verè dicamus, Panis est corpus Christi; licet panis non conuertatur in corpus, sed simul cum illo maneat.

DEINDE paulò infrà repetitis Lutheri nugis de Philosophia Aristotelis, dicit secundum morem Scripturæ sanctæ illa non potest prædicari, quæ diuina ordinatione peculiari modo vnuntur, licet in eiusmodi propositiones non quadret regula Aristotelis. Ad veritatem autem harum propositionum dici non queri tantum, ut significetur vnio, & præsentia vnus rebus altera.

Exempla verò hæc adfert. PRIMVM de Christo, in quo rectè dicimus; Hic homo est Deus; tamen ad regulas prædicabilium non congruat ea propositio. Vbi tamen monet se non ponere vnionem personalem inter panem, & corpus Christi, sed tantum vti similitudine Incarnationis, vt ea vti sunt nonnulli veterum in eadem causa. SECVDVM exemplum. Ioan. 20. Dominus insufflauit, & dixit: *Accipite Spiritum sanctum*, vbi ipsum corporis flatum, Spiritum sanctum vocauit, vt significaret cum eo flatu dari Spiritum sanctum. TERTIVM exemplum Matth. 3. Columba vocatur Spiritus sanctus, cum dicitur Ioannes Spiritum vidisse, qui tamen non viderat, nisi columbam. QVARTVM exemplum dicit esse posse illas visibiles species, in quibus Angeli, vel Deus olim ostendebantur: nemo enim ausus fuit articulum inde facere, quòd species ille fuerint accidentia sine subiecto. QVINTVM exemplum; Progreddiente arca dicebat Moses: *Exurgat Dominus*, nec tamen opus fuit transubstantiari lignum, vel aurum arcæ. SEXTVM exemplum in vulgari loquutione. Nam de dolio & vino, dicimus, Hoc est vinum; de marsupio & pecuniis dicimus, Hæc sunt pecuniæ; de fasciis & infante dicimus, Hic est infans vteri mei. His exemplis iactat Kemaitius gladio Spiritus se feliciter dissoluisse vel præcidisse telam nostri argumenti.

SED profectò nos non egemus gladio, vt telam solutionis eius destruamus: est enim ea tela araneorum simillima, quæ leui flatu dissipari queat; nam multa dicit, sed nihil ad rem. Ad illud igitur de mutatione ex pane communi in Eucharistiam duabus rebus constantem, dico illam mutationem secundum veram Irenæi sententiam (vt nos li. 2. cap. 6. ostendimus) substantialem mutationem esse panis in carnem Christi, manentibus accidentibus, & proinde rem terrenam esse accidentia panis sensibilia, rem cœlestem, carnem Christi gloriosam: & hoc modo verè prædicari corpus Christi de pane Eucharistia, quia panis ille non est panis communis, id est, triticeus, sed panis cœlestis. At secundum Lutheranos, qui per rem terrenam exponunt panē, per rem cœlestem intelligunt corpus Christi, nulla est ibi vera mutatio panis, sed sola adiunctio corporis Domini ad panem, quæ non est satis, vt possit verè dici, Panis est corpus Christi: alioqui etiam verè dicere possemus in homine, Anima est corpus; & in Christo, Humanitas est Diuinitas; & in ferro ignito (quod est exemplum

Lutheri loco supra citato ad illustrandam coniunctionem panis cum corpore Christi in Eucharistia) Ferrum est ignis, vel ignis est ferrum; quæ tamen nemo concederet.

Ad illud quod subiungit Kemnitius de more, & vso Scripturæ, dico falsum esse in Scripturis vllas tales propositiones inueniri, quales ipse fingit. Ac in PRIMO quidem exemplis peccat Kemnitius. PRIMO, quia dicit illam propositionem, Hic homo est Deus, non esse veram secundum regulam Aristotelis: in quo satis ostendit, se non legisse, vel quod credibilis, non intellexisse regulas Aristotelis. Posita enim assumptione humanæ naturæ ad personam Verbi, illa propositio verissima est secundum omnes regulas Philosophie, quæ pro eodẽ supposito supponant tam *hic homo*, quam *hic Deus*. Nisi fortè Kemnitius non agnoscat in Christo veram, & hypostaticam vnionem duarum naturarum; quod sanè infirmat, cum ait eiusmodi propositiones tantum significare vnionem, & presentiam vnus rei cum altera. Sed si hoc velit, aperte se Nestorianis fauere significat: illi enim volebant inter hominem & Deum in Christo, esse tantum vnionem, & presentiam quandam mutuam.

SECUNDO, quia dicit inter panem, & corpus Domini esse personalem vnionem; & tamen contendit, ita esse veram istam, Hic panis est corpus Christi, vt est illa, Hic homo est Deus. Nam aut vult non esse etiam personalem vnionem inter Deum & hominem in Christo, quod est aperte Nestorianum; aut certè nescit quid loquatur, cum similitudinem ponat, & interim tollat fundamentum similitudinis. Tota enim ratio, cur illa sit vera, Hic homo est Deus, est vnitas personalis. Cum igitur hæc vnitas ponatur in Christo, & non ponatur in Sacramento Eucharistiæ, nullo modo fieri potest, vt sint æquæ veræ, illa, Hic homo est Deus, & illa, Hic panis est corpus Christi.

SECUNDVM exemplum non est ad rem. Non enim Dominus dixit, Hæc insufflatio est Spiritus sanctus; sed insufflando dixit: *Accipite Spiritum sanctum*. vbi solum ostendit, se signo exteriori representare id, quod interna, & inuisibili operatione faciebat. Vnde illa verba; *Accipite Spiritum sanctum*, non faciunt hunc sensum; Accipite hanc insufflationem, quæ est Spiritus sanctus, sed hunc; Accipite in hac insufflatione,

seu per hanc insufflationem, vt per signum & causam instrumentalem, donum Spiritus sancti.

TERTIVM exemplum simile est superiori. Nusquam enim expressè legimus, Columba est Spiritus sanctus; sed solùm legimus, visum à Ioanne Spiritum sanctum descendentem sicut columbam: nam omnes Euangelistę, Matth. cap. 3. Marc. cap. 1. Luc. cap. 3. Ioan. cap. 1. addiderunt particulam similitudinis, vel tanquam, vel sicut, vel quasi. Ex quo intelligimus, columbam signum duntaxat Spiritus sancti fuisse, & Spiritum sanctum in columba, vt in signo visum.

QUARTVM exemplum, est merum parergum. Nec enim disputamus nunc, an accidentia panis maneant sine subiecto, sed an sit vera propositio in proprio sensu, Hic panis est corpus Christi: nusquam autem inueniet Kemnitijs hanc propositionem in totis Bibliis, Corpus ab Angelo assumptum est ipse Angelus.

QUINTVM exemplum simile est secundo. Cùm enim eleuabatur arca, dicebat Moses: *Exurgat Dominus*, non quòd arcam appellaret Dominum, sed quia simul cum arca Dominus procedebat cum filiis Israël, & viam demonstrabat.

SEXTVM exemplum indicat sapientiam Kemnitij. Nam antea dixerat cum Luthero, eiusmodi propositiones nõ conuenire cum regulis Philosophiæ, & esse Scripturarũ proprias, & oportere intellectum captiuare, si eæ credendæ sint; nunc autem vult esse adedò vulgares, tritas & faciles, vt in communi sermone quotidie vsurpentur. Istud nimirũ est sapere. Sed nec in istis vulgaribus exemplis aliquid simile nostre propositioni inuenire potuit. Nam etsi dolium vino plenum, & marsupium plenum pecuniis, & infantem fasciis circumligatum, simpliciter vinum, pecunias, & infantem nominamus: tamen nemo diceret, Dolium est vinum, marsupium est pecunia, fascia est infantulus; vt ipsi verè dici volunt, Panis est corpus Christi.

Sed licet aduersarij euidentissimè conuincantur ex eo, quod volunt illud pronomen, *Hoc*, significare Hic panis; posset tamen aliquis dicere, in Eucharistia manere quidem panem cum corpore Domini, sed illa verba: *Hoc est corpus meum*, dicta esse solùm de corpore Domini, ita vt pronomen, *Hoc*, supponat in confuso pro eo, quod continetur sub speciebus (vt nos suprà diximus) & tamen virtute prædicati determinetur ad corpus Domini, & nulla mentio fiat sub-

stantiæ panis, licet ibi maneat. Nam abstrahentium non mendacium: & exempla esse possunt illa, quæ attulit Kenotius. Nam de dolio vini, rectè dicimus, Hoc est vinum, cum tamen sint ibi duæ substantiæ, vna vini, altera dolij: & similiter de marsupio, & pecuniis dici potest, Hæ sunt pecuniæ.

RESPONDEO; Absolutè ex verbis Domini, colligi transubstantiationem. Nam in propositionibus de re contenta, pronomen, *Hoc*, potest quidem demonstrare aliquid, id est, tam rem continentem, quam rem contentam, rectè enim dicimus de dolio vini, Hoc est dolium, & etiam Hoc est vinum. At cum demonstratur res contenta, demonstratur vna res tantùm, & excluduntur omnes aliæ, quæ contineri possent, & proinde ex modo communi loquendi, falsa est demonstratio si plura contineantur. Verbi gratia, si quis de dolio, vbi sit vinum & oleum, dicat, Hoc est vinum, fraudator censetur: Illud enim, (Hoc est vinum) ex modo communi loquendi significat, In hoc dolio nihil est, nisi vinum. Pari ratione, si quis de marsupio pleno partim auro, partim argento, dicat, Hoc est aurum; vel de sacco pleno partim tritico, partim arenâ, diceret, Accipe & vtere, hoc enim est triticum; deceptor iure haberetur. Eodem igitur modo illa verba, *Hoc est corpus meum*, ex modo communi loquendi, quod quæ sit de Metaphysicis subtilitatibus, significant sub illis speciebus non fuisse aliud, quam corpus Domini; si enim fuisse etiam panis, debuisset Dominus dicere, Hic, id est, in hoc pane est corpus meum, aut certè, hoc non tantùm est panis, sed etiam corpus meum.

SED dicet aliquis; Totus panis est res continens respectu corporis Domini; ergo, &c. sicut de dolio vini dicimus, Hoc est vinum; licet dolium sit substantia, & sicut de Angelo appa- rente in forma humana, dici posset, Hic est Angelus Raphael, licet illa forma corporalis esset etiam substantia.

RESPONDEO; In Eucharistia sola accidentia locum habent rei continentis; substantia autem panis, aut ibi non est (vt Catholici credunt) aut si ibi est, vt volunt Lutherani, est res contenta simul cum corpore Christi, & proinde falsa est propositio, Hoc est corpus, si ibi sint duæ substantiæ. Quod autem sola accidentia sint res continens, ex eo patet, quod corpus Christi non est in pane, vt in vase, aut in loco, sed est substantia sub accidentibus. Nam inde est, quod ex natura rei

posita consecratione, ad motum illorum accidentium mouetur corpus Christi, & ad illorum eleuationem eleuatur, ad illorum depressionem deprimitur, & ad illorum corruptionem desinit ibi esse corpus Christi, quomodo desineret substantia panis, si ibi fuisset. Quod non videmus in exemplis allatis de vino, & Angelo, quia illa non manent vt substantiæ sub accidentibus, sed vt res in vase, vel in loco: non enim ad motum corporis assumpti, mouetur Angelus necessariò, & ex natura rei, sed posset non moueri, & quando mouetur, voluntariè mouetur, immò ipse est, qui mouet illud corpus; & quando dissoluitur illud corpus, non necessariò Angelus desinit esse in eo loco, sed potest manere, si velit.

A D D E, quod licet in verbis Domini esset aliqua obscuritas, vel ambiguitas, ea tamen sublata est, per multa Concilia Catholicæ Ecclesiæ, & Patrum consensum.

C A P V T X X.

Transubstantiatio probatur testimoniis Patrum.

HA M testimoniis veterum Patrum res eadem est demonstranda, id quod necessariò faciendum est: siquidem aduersarij iactant, transubstantiationem, non fuisse cognitam ante annum Domini, M. C. C. id est, vsque ad Concilium Lateranense sub Innocentio III.

Lutherus in lib. de captiuit. Babyl. cap. i. non semel affirmat, transubstantiationem esse inuentum sancti Thomæ, & opinionem Thomistarum, & ibidem indicat eam opinionem probatam fuisse à Papa, in cap. Firmiter, quod caput de promptum est ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. vbi Lutherus turpiter labitur in historia: siquidè S. Thomas, nondum natus erat, cum ederetur cap. Firmiter, & Concilium illud celebraretur. Constat enim Concilium celebratum anno M. C. C. XV. sanctum verò Thomam natum postea anno M. C. C. XXI V. Petrus Martyr in libro contra Stephanum Gardinerum obiecto 128. Innocentium III. cum Concilio Lateranensi facit auctorem primum transubstantiationis, tum quoad nomen, tum etiam quoad rem. Ioan. Caluinus

Zz 5 lib.

lib. 4. Institut. cap. 17. §. 15. eodem respexit, cum ait, tempore S. Bernardi nondum ignotuisse orbi transubstantiationem. Idem quoque significat Martinus Kemniti in 2. part. Exam. Concil. Trident. sess. 13. cap. 4. vbi dicit, tempore Petri Lombardi nihil certi de hac re fuisse in Ecclesia.

Igitur ad hoc mendacium refellendum, adducenda erant testimonia Patrum ab Apostolorum tempore, vsque ad tempora Innocentij III. siue ad annum Domini M. CC. P. M. A. ætate post Apostolos ab anno Domini C. ad C. C. floruerunt Iustinus, & Irenæus. IUSTINVS in Apologia 2. prope extrema, dicit, eum cibum ex quo carnes nostræ aluntur, id est, panem prece verbi Dei sanctificatum, esse carnem Domini. IRENÆVS lib. 4. cap. 34. *Quomodo, inquit, consistat eam panem, in quo gratia acta sunt, esse corpus Domini sui, etc.* Vterque igitur vult hanc propositionem esse veram, Panem consecratus est corpus Domini. Atqui hæc vera esse non potest, sine mutatione panis in corpus Domini: neque enim panis manens panis, esse potest corpus Domini, vt supra ostendimus; igitur mutatio fit, & eo modo panis mutatus, verè est corpus Domini.

Ab anno CC. ad CCC. floruerunt Tertullianus, & Cyprianus. TERTULLIANVS lib. 4. in Marcionem: *Acceptum panem, inquit, corpus suum facit, dicendo: Hoc est corpus meum.* At quomodo potuit panis fieri corpus sine sui mutatione? CYPRIANVS in sermone de cœna Domini: *Panis iste, quem Dominus discipulis porrigebat, non effigie, sed natura mutatus omnipotentia Verbi factus est caro.* Hic planè vides, panem mutari quoad naturam seu substantiam, & tamen effigiem id est, accidentia remanere: & hoc est, quod vocamus transubstantiationem.

Ab anno CCC. ad CD. floruerunt, Cyrillus Hierosolymitanus, Ambrosius, Gregorius Nyssenus, & Gaudencius. CYRILLVS Catechesi 4. mystagogica: *Aquam, inquit, aliquando mutauit in Vinum, & non erit dignus, cui credamus, quod Vinum in sanguinem transmutarit?* En realem mutationem. Paulò infra: *Sub specie panis datur tibi corpus, & sub specie Vini datur tibi sanguis.* En accidentia panis, quæ remanent. Et infra: *Hoc sciens, & pro certissimo habens panem hoc, qui videtur à nobis, non esse panem, etiamsi gustus panem effigiem*

tiat. En absentiam substantiæ panis, manente colore, & sapore, & proinde integram transubstantiationem.

AMBROSIVS libro de iis, qui initiantur mysteriis, cap. 9. *Quantis virmur exemplis, et probemus, nō hoc esse, quod natura formavit, sed quod benedictio consecravit? maioremq; vim esse benedictionis, quam natura, quia benedictione etiam natura ipsa mutatur?* Ecce non manet panis, quem natura formavit, & tamen accidentia manent, vt experimento constat; ergo substantia mutata est, accidentibus non mutatis.

GREGORIUS NYSSENVS in orat. magna catechetica, cap. 37. *Recte Dei verbo sanctificatū panem in Dei Verbi corpus credimus immutari.* Et infra: *Hæc autem tribuit virtute benedictionis in illud (corpus Domini) rerum quæ videntur (panis, & vini) naturam mutans.* Et hic vides naturam panis mutari, manente specie exteriori: nam ideò dicit mutari naturam rerum, quæ videntur.

GAUDENTIVS tract. 2. de Exodo: *Ipsè naturarum creator, et Dominus, qui producit de terra panem, de pane rursus, quia & potest, & promisit, efficit proprium corpus; & qui de aqua vinum fecit, de vino sanguinem suum facit.*

Ab anno CD. ad D. floruerunt Chrysostrmus, Augustinus, Cyrillus Alexandrinus, & Eusebius Emiffenus. IOAN. CHRYSOSTOMVS homil. 83. in Matth. *Non sunt humana virtutis opera proposita: nos ministrorum locum tenemus; qui Verò sanctificat ea, & immutat, ipse est.* & homilia de Eucharistia in Enceniis: *Num vides panem? num vinum? num sicut reliqui cibi in secessum vadunt? absit: ne sic cogites. Sicut enim sicera igni adhibita, illi assimilatur, nihil substantia remanet, nihil superfluit: sic & hic put a mysteria consumi corporis substantia.* Hic etiam videmus totam substantiam mysteriorum, id est, panis consecrati, consumi ab adueniente substantia corporis Domini, vt ceram ab igne: & tamen manere exteriorem speciem panis, vt sensus ipsi testantur.

AVGVSTINVS in sermone, quem citat Beda in cap. 10. prioris ad Corinth. *Non omnis panis, sed accipiens benedictionem Christi, fit corpus Christi.* Aduerte, non dixisse Augustinū, Panis est corpus Christi, vt Lutherani loq̄ solēt, sed, *Fit corpus Christi.* Quæ verba mutationē significant panis in corpus: vt quidē Zvingliani vt cumq; respondere possent, mutatione significationis ex pane fieri corp⁹; at Lutherani quod respondere possint,

possint, nescio. Nam ipsi volunt realiter corpus Domini esse in Cœna: Augustinus autem dicit, panem fieri corpus, proinde fateri debent ex Augustini sententia, panem reipso conuerti in corpus. Item serm. 28. de verbis Domini: *Dixi uobis quod ante uerba Christi, quod offertur, panis dicatur, sed post uerba Christi, quod offertur, panis non dicitur, sed corpus appellatur. Quare ergo in oratione Dominica ait: Panem nostrum? panem quidem dixit, sed ἐπιπέτοι, hoc est, per substantialem: non iste panis, qui uadit in corpus, sed iste panis uita eterna, qui anima nostra substantiam fuleit.* Thomas Waldensis tomo 2. cap. 83. citat alium locum ex lib. Augustini de corpore Domini, quem dicit se transcripsisse exactissimo libro, antiqua valde manu descripto: *Nec credendum est, inquit, quod substantia panis, uel uini remaneat, sed panis in corpus Christi, & uinum in sanguinem uertitur, solummodo qualitatibus remanentibus.* Suspicio eum librum non Augustini, sed Alcuini esse; nobis tamen satis est antiqui auctoris fuisse.

CYRILLVS ALEXANDRINVS in epist. ad Calosyrinam: *Ne horreremus carnem & sanguinem, apposita sacris altaribus, condescendens Deus nostris fragilitatibus, in seuit oblatum uim uita, conuertens ea in ueritatem propriae carnis, ut corpus uita quasi quoddam semen inueniatur in nobis.*

EVSEBIVS Emissenus, seu quicumque fuit auctor serm. de corpore Domini: *Quando benedicendo uerbis celestibus creaturae sacris altaribus imponuntur, antequam inuocatione summi Numinis consecrentur, substantia illic est panis & uini, post uerba autem Christi, corpus & sanguis est Christi. Quod mirum est autem, si ea quae uerbo creare potuit, possit etiam conuertere?*

Ab anno D. ad DC. floruit S. REMIGIUS Remensis, qui in cap. 10. prioris ad Corinth. sic loquitur: *Caro, quam uerbum Dei Patris assumpsit in utero uirginali, in unitate sua personae, & panis, qui consecratur in altari, unum corpus Christi sunt: sicut enim illa caro corpus Christi est, ita iste panis transit in corpus Christi, nec sunt duo corpora, sed unum corpus.*

Post annum Domini DC. GREGORIUS Papa I. teste Petrolia Diacono in eius uita, ita coram populo loquutus est: *Proscius conditor nostrae infirmitatis, ea potestate, qua cuncta fecit ex nihilo, panem & uinum aqua mistum manente propria*

specie, in carnem & sanguinem suum spiritus sui sanctificatione conuertit.

Post annum Domini DCC. BEDA in serm. de Epiphania: *Panis, & vini creatura in Sacramentum carnis & sanguinis eius, infallibili Spiritus sanctificatione transfertur.* NOTA, per Sacramentum intelligi ipsum corpus sub specie panis existens: nam alioqui non opus esset ineffabili Spiritus sanctificatione, si sola significatione panis mutaretur. Præterea idem Beda in libro de mysteriis Missæ, quem citat Thomas VValdenſis tom. 2. cap. 82. *Ibi, inquit, forma panis videtur, & ibi substantia panis non est, nec est ibi panis alius, quàm panis, qui de celo descendit.*

IOAN. DAMASCENVS in 4. lib. de fide, cap. 14. *Panis, & vinum, & aqua per inuocationem & aduentum Spiritus sancti, supernaturaliter transmutatur in corpus, & sanguinem Christi, & non sunt duo, sed vnum & idem.*

Post annum Domini DCCC. multi scripserunt. THEOPHYLACTVS in cap. 6. Ioannis: *Transformatur arcanis verbis panis ille per mysticam benedictionem, & accessionem S. Spiritus in carnem Domini.*

STRABVS auctor Glossæ ordinariæ in Glossa capitis II. prioris ad Corinth. *Nos, inquit, incerta relinquentes, quod ex auctoritatibus certum est, profiteamur, scilicet substantiam panis & vini, in substantiam corporis & sanguinis Domini conuerti: modum vero conuersionis nos ignorare non erubescimus fateri. Quæ autem remanent de prioris substantia accidentia, scilicet color, sapor, forma, pondus, nec ipsum corpus Christi efficiunt, nec in eo fundantur.*

ALCVINVS, qui floruit circa annum Domini DCCC. in lib. de diuinis officiis, cap. de Missa, exponens illa verba Canonis: *Ratam, rationabilem, &c. Panis, inquit, per se irrationalis est, sed orat sacerdos, ut ab omnipotente Deo consecratus, rationalis fiat transcendo in corpus Filij sui.* Et infra: *Conſulens Deus infirmitati nostræ, qui non solemus carnes crudas manducare, & sanguinem bibere, facit ut in pristina remaneant forma duo illa munera, & est in veritate corpus Christi & sanguis.*

REMIGIVS Antisiodorensis in Psalm. 21. *Panis & vinum à Christiana veritate dicuntur, non quòd naturam panis & vini post consecrationem in se retineant, nisi quantum ad speciem*

ciem & saporem & odorem: illi namq; qui carnē in Vtero Virginis assumptam Verbo suo personaliter & ineffabiliter unius potuit, qui etiam mortalia corpora nostra imperij sui potentia faciet immortalia, panis et Vini materiam in sui corporis & sanguinis naturam transferre possibile est.

A M A L A R I V S Treuirensis lib. 3. de Ecclesiast. officii cap. 24. Hic credimus naturam simplicem panis & Vini mutari in naturam rationabilem, scilicet corporis & sanguinis Christi.

P A S C H A S I V S Corbeiensis in lib. de corpore & sanguine Dñi, cap. 1. Licet figura panis et Vini hic sit, omnino nihil aliud quam caro Christi & sanguis post consecrationem credendum sunt. Si nihil aliud; non igitur substantia panis & vini.

S E D omittenda non est elegantissima & acutissima responsio Kemnitij ad hunc locum. Nam in fine disputationis de transubstantiatione, in 2. part. Exam. Concil. Trident. sess. 13. cap. 4. volens exemplo quodam ostendere, quid sit respondendum ad loca Patrum, obiecit sibi hunc locum tanquam Ambrosij (cū tamen non Ambrosij, sed Paschalis sit) ac responderet, nihil aliud credendum esse in Eucharistia, quam carnē & sanguinem Domini; non quòd panis ibi non sit, sed quia panis non creditur, sed videtur; corpus autem Domini solū apprehenditur. A T si id voluit dicere Paschasius; ergo ante consecrationem panis non videbatur, sed credebatur: ipse cū dicit, post consecrationem non credi, nisi corpus. Et cur, obsecro, idem auctor præmisit Deum omnia posse conuertere & mutare pro arbitrio?

Post annum Dñi CM. floruit S. F V L B E R T V S Carnotensis, qui in epistola ad Adeodatum: *Dubitari*, inquit, *nefas est, ut ad cuius nutum cuncta subito ex nihilo substituerent, si patientia in spiritualibus Sacramentis terrena materies materia & meritum generis sui transcendens, in Christi substantiam conuertetur, cum ipse dicat; Hoc est corpus meum, et paulo post; Hic est sanguis meus. Si Deum omnia posse credis, & hoc conuenitur et credas; nec humanis disputationibus discernere curiosius insistas, si creaturas quas de nihilo potuit creare, has ipsas multo magis valeat in excelsioris nature dignitatem conuertere, & in sui corporis substantiam transfundere.*

Atq; hæcenus de Patribus, qui floruerunt primis mille annis, antequam hæresis Berengarij oriretur: nunc subiiciemus eadem

eadem breuitate eorum testimonia, qui scripserunt duobus posterioribus seculis, qui omnes vt manifestam hæresim re-
fellerunt, remanentiã panis & vini in Eucharistia. Igitur ab an-
no M. ad MC. hii scripserunt. LANTFRANCVS in lib. de corpore
& sanguine Dñi: *Ecclesia Christi, inquit, panẽ in carnem, vi-
num conuerti credit in sanguinem.* Et infra: *Constitetur Eccle-
siatoto terrarum orbe diffusa, panem & Vinum ad sacrandum
proponi in altari, sed inter sacrandum incomprehensibiliter, et
ineffabiliter in substantiam carnis & sanguinis commutari.*

ADELMANNVS in epist. ad Berengarium: *Qui dixit in prin-
cipio: Fiat lux, & facta est lux de nihilo: non potuit dicendo de
pane; Hoc est corpus meũ, ita fieri efficere? Et qui tacita vir-
tute aquam conuertit in vinum: non efficacius poterat (si quid
tamen efficacius de Deo dici debet) sonante velociter eadem
virtute, vinum ipsum in sanguinem suum transferre?*

HVGO LINGONENSIS in epistol. ad Berengarium: *Si-
cut non capis, quomodo Verbum caro factum est: sic non potes
iterum capere, quomodo panis iste mutetur in carnem, & vi-
num in sanguinem transformetur, nisi te docuerit omnipoten-
tia fides.*

GVITMVNDVS Auerfanus lib. 3. contra Berengarium:
*Nunc, inquit, contra illos habenda est ratio, qui Ecclesia ra-
tionibus expugnati, iam quidem negare nequeunt, substan-
tiam corporis Christi cibo inesse Dominico; panem tamen &
vinum per Verba Saluatoris in carnem eius, & sanguinẽ ver-
ti nequaquam credentes, sed Christum pani & vino commi-
scentes, tanquam subtiliori ratione hæresim alteram condide-
runt. Videline hæresim appellari eam sententiam, quam nũc
Lutherani defendunt? & tamen nondum notus erat Inno-
centius III.*

ANSELMVS Cantuariensis in lib. de corpore Domini a-
pud Ioannem Garetiũ (nec enim librum ipsum Anselmi ad-
huc videre potui) *Contra omnem secularis Philosophia ratio-
nem et intellectum mutata panis substantia in aliam substan-
tiam, ad quoddam mysterij obsequium quedam accidentia,
qua illi inhaerebant, sic transtulit non mutata, et corpus Do-
mini (licet adsit albedo) non faciat album, nec rotunditas ro-
tundum.*

Ab anno Domini M. C. ad M. CC. sequẽtes auctores florue-
runt. ALGERVS lib. I. de corpore Domini, cap. 7. sic in titulo
posuit:

posuit: Quod remanentibus qualitatibus suis substantia panis, & vini in verum corpus Christi mutetur. Et ibidem, cap. 8. fuse docet, cur Deus noluerit substantiam panis manere, & cur voluerit accidentia manere. Petrus CLUNIAENSIS in lib. de sacrificio, & transubstantiatione contra Henricum, & Petrum Bruis: Hoc sacrum, & salutare Sacramentum aliud esse videtur, & aliud est; per virtutem Verbi divini substantia (Si iam saepe dictum est) mutata, specie reservata. Vnde etiam fuse docet, omnino esse credendum, per consecrationem mutari substantiam panis, & accidentia remanere, et exemplis plurimis in medium adductis, quibus probat id non esse impossibile. HUGO VICTORINVS lib. 2. de Sacram. parte 8. cap. 7. Videtur, inquit, species panis, & vini, & substantia panis & vini non creditur: creditur autem substantia corporis, & sanguinis Christi, et tamen species non cernitur. Ex cap. Per verba sanctificationis vera panis, & vera vini substantia, in verum corpus, & sanguinem Christi convertitur: specie panis & vini remanente, & substantia in substantiam transeunte. Conversio autem ipsa non secundum conversionem (NOTA contra Lutheranos) sed secundum transpositionem credenda est. PETRVS LOMBARDVS lib. 4. sentent. distinct. lit. D. Post consecrationem, inquit, non est substantia panis, & vini, licet species remaneant. EUTHYMIVS Zigabenus cap. 26. Marth. Panem, inquit, & vinum ineffabiliter convertit in ipsum corpus, & sanguinem suum.

Contra Lutheranos

32.

Habemus triginta duos probatissimos testes, quorum potestatem quinquaginta tempore S. Bernardi, omnes autem antecessores Innocentium III. floruerunt. Ex quibus colligimus, Primum, verissimum esse, quod ait Concilium Trident. sess. 13. cap. 1. Ecclesie Catholice semper fuisse persuasum, ita transubstantiationem panem in corpus Domini, ut substantia panis recedente, non maneret Christi caro sub accidentibus panis. Secundum, mendaciam esse impudentissimam Lutheri, cum Lutherianorum, qui hanc mutationem excogitaram esse volunt, testatur ab Innocentio III. vel à S. Thoma. TERTIO, mentem Concilii in hunc modum loquitur: Verustatis patrocino, quod evidenti Verbo saepe opponere audent, in confirmando isto dogmate constitui palam est. Nec enim ita pridem excogitatum fuit, ignoratum quidem non melioribus illis seculis modo, quibus panem

adhuc vigeat religionis doctrina; sed cum iam admodum inquinata esset illa puritas. Nemo est veterum, qui sacra Cœna symbola non fateatur diseritis verbis panem, & Vinum esse, et si (ut dictum est) variis epithetis illa interdum insigniunt ad commendandam mysterij dignitatem. Hæc ille: cui satis fuit dixisse; nam probare quod dicebat; & vel vnum ex Patribus testem adducere, indignum erat grauitate tanti hæresiarchæ.

CAPVT XXI.

Probatur idem ex definitione, & consensu Ecclesie ab annis quingentis.

Nunc probanda est eadem veritas ex definitione sub anathemate, & consensu totius Ecclesie saltem ab annis quingentis. Quæ probatio duabus de caussis adhibenda est. **PRIMO**, quia aduersarij, et si fateantur à tempore Innocentij III. inuectam esse opinionem transubstantiationis in Ecclesiam, tamen Kemnitius loco citato contendit, non fuisse definitam sub anathemate, nisi hoc nostro seculo à Concilio Trident. idq; probat, quia Græci in Concilio Florentino noluerunt huic dogmati assentiri, & Latini cum eis non obstante ea discordia, recõciliati sunt. Petrus etiam Martyr in lib. contra Gardin. obiecto 84. dicit, Græcos semper à transubstantiatione abhorruisse, & ex eodem Concilio Florentino id probat. Nos igitur Deo volente, facillimè demonstrabimus in sex Conciliis ante hoc nostrum seculum fuisse sub anathemate definitam veritatem transubstantiationis, quorum duo ante annos quingentos celebrata sunt. Ex quo sequitur, saltem ab annis quingentis, id est, à tempore hæresis Berengarianæ dogma transubstantiationis sub anathemate stabilitum, & ipsos etiam Græcos cum Latinis in hac re semper mirificè consensisse.

SECUNDO, adhibenda est hæc probatio, quia hoc fundamento posito, duæ rationes colligi poterunt, cur de hac veritate dubitari non debeat. **PRIMUM** enim fieri nequit, vt Ecclesia vniuersa tot seculis in grauissimo errore versata sit. **DEINDE** hoc ipso tempore, quo hæc veritas tanquam certissimum dogma, atque aded vt fidei articulus colebatur, flourerunt in Ecclesia plurimi sanctissimi viri, vitæ innocentia, miraculis, aliisque diuinis donis clarissimi, quos nulla ratio

A 2 a admittit

admittit, vt & Deo amicissimi fuerint, & simul in fide gra-
ter errauerint.

PRIMUM igitur generale Concilium ROMANVM, sub
Nicolao II. quod celebratum est circa annum Dñi M. LXX.
Berengarium abiurasse coëgit illis verbis: *Ego Berengarius
anathematizo eam hæresim, de qua hactenus infamatus sum,
quæ astruere conatur, panem & Vinum, quæ in altari ponun-
tur, post consecrationem solummodo Sacramentum, & non
verum corpus, & sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse.*
Abiuratio, & anathematizatio apertissimè significat rem
Concilio definitam sub anathemate fuisse: nec enim cogi-
tur vlli abiurare, & anathematizare sententias dubias, sed
tantum, quæ damnantur ab Ecclesia, tãquam hæreses expo-
rata. Quod autem Concilium hoc generale, cum iussu
di panem post consecrationem esse corpus Domini, intel-
lexerit nõ esse corpus, manendo panem, sed desinendo esse
panem per mutationem in corpus; ac proinde definiere
substantiari panem in corpus, testantur tres optimi viri,
illis temporibus vixerunt, Lantfrancus, Guimundus, Ansel-
mus, quorum vnus ipsi Concilio interfuit & fortasse etiam
duo interfuerunt.

LANTFRANCVS igitur, qui Concilio interfuit, in libro
corp. Dom. sic alloquitur Berengarium: *Nicolaus Papa
periens te docere, panem Vinumq; altaris post consecrationem
sine materiali mutatione in pristinis essentis remanere, &
tibi respondendi licentia, cum nõ auderes pro tua parte de
fensione aliquid respondere, pietate motus ad preces tuas præcep-
tradi scripturam tibi. Eius principium est; Ego Berengarius
&c.* Itaque voluit Concilium (vt Lantfrancus affirmat) illam
confessione destruere hæresim, quæ asserit, panem non mu-
tatum in Sacramento remanere.

GVITMUNDVS, qui eidem Concilio videtur interfuisse
sic de eodem Concilio loquitur lib. 3. de corp. Dom. *Panem
Vinum a altaris Domini in corpus & sanguinem Christi sub-
stantialiter conuerti, non sicut delirat Berengarius, corpus
sanguinis Domini figuras tantum esse, & umbras, aut vana
latentem Christum tegere, & inuersalis Ecclesia consensum
roboratum est.* Et ibidem vitur hoc argumento, Si quod uni-
uersa Ecclesia tenet, Apostolicum censendum est, etiam si
illis sit munitum Conciliis: quantò magis illud Apostolicum
censa-

consensendum erit, quod vniuersa Ecclesia tenet, & Conciliis roboratum est?

Deniq; S. ANSELMVS, qui etiam eodem tempore vixit, in epist. de corp. Domini, sic ait: *Panis substantiam post Domini corporis consecrationem in altari superesse semper abhorruit pietas Christiana, nuperq; damnauit in Berengario Turonensi, eiusq; sequacibus.* Vides igitur ab Ecclesia aperte definitum ipso tempore Berengarij, id est, ante annos quingentos, non remanere substantiam panis in Eucharistia, ac proinde definitam transubstantiationem, vt Catholicam veritatem.

SECUNDVM Concilium fuit ROMANVM, sub Gregorio VII. celebratum anno Dñi M. LXXIX. mense Februarii, vt refert Thomas VValdensis, tomo 2. de Sacram. cap. 43. in quo alia fidei professio clarior edita est ppter fraudes varias, quibus Berengariani priorem illam professionem editam sub Nicolao II. deprauare solebant. Sic igitur habet posterior fidei confessio: *Ego Berengarius, corde credo, & ore cōfiteor, panem & vinum, quæ ponuntur in altari, per mysterium sacra orationis, & verba nostri Redemptoris substantialiter conuerti in veram, ac propriam, & viuificatricem carnem, & sanguinem Domini nostri Iesu Christi, &c.* Nihil igitur noui, si de re ipsa agatur, statuit Concilium Lateranense, & multò minus Tridentinum.

TERTIVM est Concilium generale LATERANENSE, sub Innocentio III. celebratum anno Domini M. CC. XV. in quo non negant aduersarij hoc nostrum dogma, etiã sub nomine transubstantiationis confirmatũ: sed negant aliqui eorum, vt Kemnitius, & quidam alij, definitum sub anathemate, atque vt decretum de fide, à quo non liceat dissentire sine periculo hæreseos. At hoc nullo negotio demonstrari potest. Nam initiũ capitis i. eius Concilij sic incipit: *Firmiter credimus, et simpliciter confitemur.* Ac deinde subnectitur integra confessio fidei de Trinitate, de creatione mundi, de Incarnatione Verbi, de Ecclesia & Sacramētis; & deinde ca. 3. de prædicta confessione sic loquitur idem Concilium: *Excōmunicamus, & anathematizamus oẽm hæresim extollẽtem se, aduersus hanc sanctã, Orthodoxam, Catholicã fidem, quam superius exposuimus.* Ecce igitur anathema, quod Kemnitius requirebat. Quid quod Lutherus ipse in lib. de captiuit. Babyl. cap. i. agnoscit in cap. Firmiter, quod ex hoc Cōcilio sumptum est,

transubstantiationem, ut articulum fidei definitam? Quod cum ita sint, Kemnitij mendacium, & temeritas non modo cum ipso nostro Concilio, sed etiam cum suo Propheta, & apostolo pugnat.

QUARTVM Cōcilium est ROMANVM generale, celebratum anno Domini M. CD. XIII. in quo damnati sunt tam heretici articuli Ioan. VViclefi, quorum PRIMVS est: *Substantia panis materialis, & similiter substantia vini materialis manet in Sacramento altaris.* SECUNDVS est: *Accidentia panis non manent sine subiecto in eodem Sacramento.* Hanc Concilij meminit, & decretum ipsum recitat Ioan. Cochlearius lib. I. hist. Hussitarum.

QUINTVM Concilium est CONSTANTIENSE generale, celebratum anno Domini M. CD. XIV. in cuius sessione confirmatur sententia Romani Concilij, & rursus nominatur sub anathemate damnatur articulus Ioan. VViclefi, & damnatio ipsa in fine Concilij iterum approbatur à Martino V. vero, ac legitimo summo Pontifice.

SEXTVM denique Concilium est FLORENTINVM generale, in cuius sessione ult. celebrata anno Domini M. CD. XXXIX. consentiente vniuerso Concilio Latinorum, & Græcorum, data est instructio Armenis de fide, & Sacramentis: in ea instructione sic habemus de Eucharistia: *Substantia panis in corpus Christi, & substantia vini in sanguinem conuertuntur.* Ex his ergo euidenter apparet, quam aperte & impudenter Kemnitius mentiatur.

Quod autem Petrus Martyr, & idem Kemnitius obicit de Græcis, aliud est mendacium, & impostura plane digna iis hominibus, qui auctorem illum sequuntur, qui patet mendacij ab ipsa veritate nominatur. Nam ut ex ipsius Concilij actis cognosci potest, nunquam fuit quæstio inter Latinos, & Græcos, an panis verè, & substantialiter mutaretur in corpus Domini, sed quæstio fuit, & adhuc est de verbis, quibus fit illa ineffabilis mutatio. Latini enim sentiebant, ut etiam semper sentient, solis Christi verbis fieri illam mutationem: Græci contra sentire videbantur, non solis Christi verbis, sed quibusdam aliis precibus ab hominibus cōpositis mutationem illam fieri. Hanc autem solam fuisse quæstionem patet tum ex ipso Concilio prope finem, tum ex auctoribus Græcis, qui de hac ipsa quæstione illo tempore scripserunt, qui sunt Bellarm.

Bessarion Cardin. Nicenus, Nicolaus Cabasilas, Marcus Ephesius.

Quod autem Græci nunquam abhorruerint à transubstantiatione (vt Pseudomartyr audacter mētitur) colligitur PRIMO ex antiquis auctoribus supra citatis, Cyrillo Hierosolymit. Gregor. Nysseno, Ioan. Chrysostomo, Cyrillo Alexandrino, Ioan. Damasceno, Theophylacto, & Euthymio.

SECUNDO, ex auctoribus recentioribus, Nicolao Methonenfi, Samona Gazensfi, Nicolao Cabasila, Marco Ephesio, & Bessarione, quorum opuscula exstant nuper impressa, qui omnes apertissimè confitentur mutationem istam, de qua loquimur.

TERTIO, ex Concilio Lateranensi, sub Innocentio III. supra citato: siquidem interfuerunt Græcorum etiam Patriarchæ, & cap. 4. eius Concilij indicat Innocentius eo tempore Græcos ad obedientiam Romanæ Ecclesiæ rediisse.

QUARTO, ex Concilio Florentino. Nam in instructione Armenorum disertis verbis ponitur hæc mutatio substantiæ panis in corpus Christi. Consensisse autem in eam instructionem etiam Græcos, patet ex initio, & fine illius instructionis; initio enim dicitur facta sacro approbante Concilio, & in fine dicitur data in publica Synodali sessione.

QUINTO, patet ex eo, quod cum Græci tēpore Leonis IX. & deinceps multa obiecerint Latinis, ob quæ ab illis dissentire se dicerent: nunquam tamen hoc obiecerunt de mutatione panis in corpus Christi, quam ab Ecclesia Latina doceri, vt dogma fidei, ignorare non poterant.

SEXTO, denique patet ex censura Orientalium ad Augustanam Confessionem: diuina enim prouidentia factum est, vt Lutherani ad suam ipsorum sempiternam cōfusionem, iudices facerent controuersiarum, quas nobiscum habent, inimicos nostros. Itaq; miserunt Augustanam Confessionem ad Patriarchā Constantinopolitanum, qui cēsuram remisit pro approbatione, & cum in aliis articulis eos reprehendit, tum potissimum in artic. 10. qui est de cœna Domini. Sic em̄ habetur in ea censura, cap. 10. *Multa in hac parte de vobis (Lutheranis Confessionistis) referuntur; qua nobis nullo pacto probari possunt. Ecclesia igitur sancta illud iudicium est. In sacra Cœna post cōsecrationem, & benedictionem, panem in illud ipsum corpus Iesu Christi, vinum autem in illum sanguinem virtute*

Spiritus sancti transire, ac immutari. Et paulò infra dicitur Corpus Christi non descēdere de cœlo, vt in Eucharistia præsens adsit, sed fieri præsens per transmutationem, & transmutationem panis in corpus. Et paulò pòst dicunt; Sub speciebus panis, verum corpus Domini contineri. Desinat igitur Plerumque martyr dicere, Græcos semper à transubstantiatione abhorruisse: desinat etiam Kemnitijs mentiri, Græcos in Concilio Florentino admittere noluisse mutationem istam panis in corpus Domini. Ecce enim inimici nostri sunt iudices, sunt, qui & Calvinistas reprehendunt, quòd solum figuram corporis Domini in Eucharistia agnoscant, & simul Concilii Florentini arguunt, quòd verum corpus Domini, sed sine transmutatione in eodem Sacramento confiteantur.

CAPVT XXII.

Probatnr eadem veritas ex convenientia rationis.

NUNC VLTIMO probanda est eadem veritas congruentia secundum rationem. Nam patet, quòd Deus voluerit, Corpus Christi, verè ac simpliciter communicari fidelibus manducandum, Lutheram (cum quibus nunc disputamus) concedunt: et profectò indicat omninò conueniens fuisse, vt non solum pane & vino, qui est cibus & potus communissimus & optatissimus, id fieret, sed etiam vt substantia panis recederet, & accidentia remanerent.

AC PRIMVM congruum fuisse, vt substantia panis ab eodem probatur his rationibus. PRIMÀ ratio est, quia corpus Christi, vt supra diximus, manet sub accidentibus panis, non in vase, aut in loco, sed planè ad eum modum, quo substantia panis manet sub accidentibus suis, excepta informatione: quòd idè ex natura rei mouetur ad motum accidentium, & desinat esse Sacramentaliter ad accidentia illorum desinere. Quod si cum corpore Domini maneret substantia panis, & accidentia substantiæ haberent ordinem ad eadem accidentia, & desinat esse Sacramentaliter ad accidentia illorum desinere. Et quia substantia panis informaretur illis accidentibus, non autem corpus Christi; primarius ordo ad illa accidentia esset substantiæ panis, secundarius autem corporis Christi, &

consequenter ipsa accidentia per se primò demonstrarent, & significarent panem, secundariò autem corpus Christi: quod sanè absurdum esset. Nam si quis peteret, quid sit quod est in altari, oporteret respondere; Est panis triticeus, & etiam corpus Christi: & si quis quæreret, quid significant illa accidentia, respondendum esset, substantiam panis illic esse, & simul corpus Christi: & si alius interrogaret; Quid frangit Sacerdos, & communicantibus tanta religione distribuit? diceremus, panem triticeum, & simul corpus Christi. Profectò igitur multò còvenientius fuit ut solum Christi corpus ad illa accidentia ordinem haberet, & illa soli Christi corpori deseruirent.

SECUNDA ratio est ob venerationem Sacramenti. Nam si vnà cum corpore Domini substantia panis sub iisdem accidentibus contineretur, periculum esset, ne simpliciores adorarent panem: illi enim nò distinguunt, sed simpliciter adorant, quod sub illis speciebus continetur.

TERTIA ratio est ob dignitatem; quia nò videtur rationi consentaneum, ut simul maneant cibus ventris, & cibus mentis, panis terrenus, & panis cœlestis.

QUARTA ratio est, quia si panis substantia adesset, non posset corpus Domini sumi, quin solue retur ieiuniù: ex quo sequeretur, ut nemo posset eodem die sœpius communicare; siquidem ex decreto Apostolorum, teste Augustino in epist. 118. cap. 6. non nisi à ieiunis corpus Domini ritè sumi potest. Et tamen constat ante M. annos fuisse in Ecclesia morem, ut Sacerdotes ter sacra celebrarent in die Natalis Dñi, ut patet ex Gregorio, homil. 8. in Euâgelia, & præterea extra eum diem certis de causis permittunt canones, ut vnus presbyter sœpius eodem die sacrum faciat & corpus Domini sumat.

IAM verò congruum fuisse, immò etiam necessarium, ut panis accidentia maneat, multis rationibus probari potest; quæ notandæ sunt, quoniam & Lutherus, & Petrus Martyr, & Kemnitius, & alij mirantur, cur sicut dicimus, panem transubstantiari, non etiam dicamus transfaccidentari.

PRIMA igitur ratio est, quia si etiam accidentia abessent, nullum esset in Eucharistia signum sensibile; proinde nullum esset Sacramentum. SECUNDA, quia non posset vllò modo vera esse Domini sententia: *Hoc est corpus meum*, si ita mutaretur totum in totum, ut nihil in vtroq; termino commune remaneret. TERTIA, quia hoc modo maius est meritù fidei.

QUARTA, quia horror esset humanam carnem in propria specie manducare.

Quam rationem oppugnandam sumpsit Petrus Martyr in lib. contra Gardinerum multis in locis, sed maximè par. PRIMO, quoniam etsi Christi caro velatur speciebus panis, tamen nõ propterea assatur, sed adhuc remanet cruda, ac hoc non tollit horror. SECUNDO, quia maior est horro- mentis, quàm oculorum: horret enim qui scit se occidenda, etiamsi oculis non videat gladium. Et certè magis horret quis, si deberet comedere artocream, quàm sciret ex carne hu- mana confectam, etiamsi non videret, nisi panaceum illius tegmen; quàm si iuberetur comedere verum panem, sed humani corporis similitudinem conformatum. TERTIO, quia Deus non solet parcere sensibus, quando aliquid nobis utile est: vnde proponit fidelibus suis calicè passionis, & m- tis, horroris plenum. Sed hæc facillè solui possunt.

Ad PRIMVM respondeo, per illas species panis Christi car- nem non assari, neque vlllo modo coqui; tamen magis tollit horrorem, quàm si assaretur. Nam causa horro- ris in carne humana comedenda est læsio ipsius carnis: horret enim naturaliter homo vesci, & nutrirî carne humana, quia hæc lacerare, & destruere carnem suæ speciei. At si quis posset cum suum totum, & integrum sine vlla eius læsione intrare in corpus suum recipere, libentissimè faceret. Nam ex vehementi amore hoc desiderari, testantur amplexus arctissimi eorum, qui se valde diligunt: & in hoc modo comedendi magis horret animus assam carnem, quàm crudam, & viuam recipere, siquidem nouit sine læsione assari non posse. Iam igitur, quia in specie panis sumitur Christus integer, & viuus, & sine eius læsione, & nostra summa cum vtilitate, inde fit, ut animus non horreat.

Ad SECUNDVM dico, maiorem esse horrorem mentis quàm sensuum; sed per species panis, & doctrinam fidei, tollit vtrumq; horrorem in Eucharistia sumenda.

Ad TERTIVM dico, Deum non parcere sensibus, quando agitur de sola pœna; parcere autem quando horror sensuum cum scelere cõiungeretur: scelus autem esset, Christi carnem in propria specie sumere, quia deberet necessariò lacerari, & destitui. Deinde in hoc Sacramento Deus consolari suos de-

piebat, non affligere: vnde debuit in hac re tollere horrorem, etiam si in aliis rebus aliquando non tollat.

ADDE, quod hæc ratio sumpta ab horrore, non est solius S. Thomæ, & Scholasticorum, sed multorum veterum Patrum; Ambrosij lib. 4. de Sacramentis, cap. 4. & lib. 6. cap. 1. Cyrilli in epistol. ad Calosyrium; Gregorij apud Paulum Diaconum in eius vita; Damasceni li. 4. cap. 14. Theophylacti in cap. 6. Ioan. & Augustini apud Gratianum, de consecr. dist. 2. can. Vtrum.

CAPVT XXIII.

Refelluntur Kemnitij obiectiones.

SVPEREST, vt ad ea respondeamus, quæ aduersarij contra transubstantiationem obiiciunt. AC PRIMVM soluam argumenta Kemnitij: ipse enim omnia collegit, quæ Lutherus in lib. de captiuit. Babylon. cap. 1. & Calvinus in lib. 4. Instit. cap. 17. §. 13. 14. & 15. contra transubstantiationem scripserunt. DEINDE soluam argumenta Petri Martyris, qui multa noua addidit ad superiora.

Igitur Kemnitius Lutherum & Calvinum sequutus, PRIMO loco proponit argumentum à nomine transubstantiationis. Sed obiiciunt Lutherus, Calvinus, Petrus Martyr, Kemnitius, & alij, quod nomen peregrinum & barbarum transubstantiationis, Concilium hoc inuenerit, quod signum est nouæ, peregrinæ, & barbaræ sententiæ.

Respondeo PRIMO, stultum esse, cum de re constet, litigare de nomine: de re autem ita constat, vt nõ possit magis constare. Nam Patres, vt supra vidimus, dixerunt panem substantialiter conuerti in carnem Christi, manentibus tamen accidentibus panis: & Hugo dixit, substantiam in substantiam ire; & Guitmundus, Algerus, Petrus Cluniacensis ante hoc Concilium ex professo disputarunt, mutari substantiam panis, accidentibus non mutatis, quæ actio non potest vno verbo significari, nisi dicamus transubstantiari.

SECUNDO, licuit Concilio Nicæno in ipso Symbolo ponere nomen $\delta\mu\omicron\varsigma\ \sigma\iota\varsigma$, & Concilio Ephesino nomen $\theta\epsilon\omicron\tau\omicron$; maiori igitur ratione licuit Concilio Lateranensi in confessione fidei nomen transubstantiationis ponere. Nam in Concilio Nicæno C C C. X V I I I. Episcopi fuerunt, in

Ephefino C.C. at in Lateranensi Episcopi supra C.D. & Patres in vniuersum plusquam M. DEINDE ante Nicænum, & Ephefinum Concilium pauca testimonia veterum exstabant de re ipsa: at ante Lateranense innumerabilia. Næque obstat, quod nomen ὁμοούσιος, non fuerit primò inuentum in Concilio Nicæno, vt nos ostendimus in 2. libro de Christo, cap. 1. nam satis est, quod in eodem Concilio fuerit publicè ab Ecclesia receptum, & stabilitum, vt Augustinus affirmat libro contra Maximinum, cap. 14. PRAETEREA, ante Nicænum Concilium non exstabat vnum aliquod nomen æquiualens nomini ὁμοούσιος: at ante Concilium Lateranense exstabant multa nomina æquiualentia nomini transubstantiationis. Nam Patres passim vocant conuersionem, & transmutationem, & Theophylactus in cap. 14. Mar. vocat transelementationem, quæ certè vox nihil minus significat, quàm transubstantiatio: nam transelementatio significat mutationem totius rei vsque ad prima elementa, id est, vsque ad ipsam materiam, quæ ab Aristotele elementum vocatur. DENIQUE, si mutatio solius formæ rectè dicitur à Græcis μεταμορφωσις & à Latinis transformatio, & mutatio externæ figuræ dicitur transfiguratio etiam in Euangelio, cur mutatio substantiæ non poterit rectè dici transubstantiatio?

DEINDE proponit argumentum negatiuum huiusmodi: *Verissimum est illud axioma: nihil pro articulo fidei Ecclesie proponendum esse, quod non ex manifestis, certis, & firmis Scripturae testimoniis apertè ostendi, & probari potest. Sed transubstantiatio ab Andradio (vno videlicet ex Catholicis Doctoribus) collocatur inter illas res, quæ nullis Scripturae sacrae testimoniis apertè definita, & explicata sunt: Scotus item, Cameracensis, & alij disertè fatentur, nec verbis Scripturae, nec symbolis fidei, nec veterum sententiis cogi nos ad dogmatra transubstantiationis.*

RESPONDEO ad singulas partes argumèti. Axioma Kenonitij falsissimum est: Nam si nihil pro articulo fidei proponendum est, quod non ex manifestis Scripturis probari potest; certè pro articulo fidei proponi non poterit, quod libris Euangelistarum, & epistolæ Pauli sint Scripturae diuinæ: id enim ex nulla Scriptura, sed ex traditione sola probari potest. Remoto autem ab articulis fidei, quod libri illi sint Scripturae diuinæ.

diuinæ, simul concident omnes alij articuli, qui ex Scripturis illis probantur: axioma igitur Kemnitij vniuersam fidem destruit.

Quod autē ex Andradio, & Scoto, atq; Cameracensi Kemnitius refert, mala fide, vt ei solenne est, refert. Nam ANDRADIVS in lib. de Cœna Domini, non dicit absolutè transubstantiationem in his rebus numerari, quæ ex Scripturis probari nequeunt; sed ex hypothese loquitur, ac dicit: *Etiamsi transubstantiatio ex manifestis Scripturis, vt tu, inquit, arbitraris, probari non posset, tamen furor esset, in iis rebus, quæ ex certis locis Scripturarum, nec probari, nec refelli possent, velle suo iudicio potius, quàm toti Ecclesie credere.* Itaque Kemnitius ex hypothetica Andradij sententia, absolutam fecit, vt calumniandi occasionem haberet: qua ratione posset etiam dicere, Christum esse mendacem, idq; probare ex ipsius Christi testimonio, qui dixit, Ioan. 8. *Si dixero, quia non noui eum, ero similis vobis mendax.*

Vbi etiam obiter NOTANDA est alia impostura Kemnitij contra eundem Andradium. Sic enim Kemnitius loquitur loco citato: *Andradius meus texit tale argumentum; Scriptura affirmat non esse apud Deum impossibile omne verbum: ergo credenda est transubstantiatio, et si natura vires, ac modum superet.* ac deinde argumentum ineptum facilè eludit. SED nunquam Andradio venit in mentem, vt tale argumentum faceret: nec enim ex omnipotentia probat transubstantiationem fieri, sed non esse impossibilem. Legatur locus Andradij, & per se mendacium cadet.

Non dissimili arte in Scoto, & Cameracensi Kemnitius iudicat: Scotus enim in 4. dist. II. q. 3. quem sequitur Cameracensis, tria dicit. PRIMO, potuisse Deū efficere, vt in Sacramento verè adesset corpus Christi cum pane; & si hoc fecisset, mysterium futurum fuisse facilius, & minus miraculorum in se continēs. Quod quidem aliqui negant, alij concedunt: sed res ad fidem non pertinet, neq; de eo est nobis cum hereticis controuersia.

SECUNDO dicit, non exstare locum vllum Scripturæ tam expressum, vt sine Ecclesiæ declaratione euidenter cogat transubstantiationem admittere. Atque id non est omninò improbabile. Nam etiamsi Scriptura, quam nos supra adduximus, videatur nobis tam clara, vt possit cogere hominem non proteruum: tamen an ita sit, meritò dubitari potest, cum
homi-

homines doctissimi, & acutissimi, qualis in primis Scotus fuit, contrarium sentiant.

TERTIO addit, quia Ecclesia Catholica in generali Concilio Scripturam declaravit, ex Scriptura sic declarata manifestè probari transubstantiationem. Non enim potest non esse verus Scripturæ sensus, quem is tradit, qui Scripturam condidit: idem autem Spiritus sanctus est, qui & Scripturam dictavit Apostolis, & Prophetis, & qui eam per Ecclesiam declaravit. Utinam modum istum loquendi Scoti Kemnitius, & ceteri Lutherani imitarentur; nulla enim controuersia remaneret.

VNUM tamen addit Scotus, quod minimè probandum est, ante Lateranense Concilium non fuisse dogma fidei transubstantiationem: id enim ille dixit, quia non legerat Concilium Romanum sub Gregorio VII. neque consensum illum Patrum, quem nos supra adduximus.

Ad argumentum igitur Kemnitij RESPONDEO, dogma transubstantiationis ad fidem Catholicam pertinere, quia colligitur ex Scriptura diuina, secundum applicationem communem Patrum, & iuxta declarationem Ecclesiæ in Conciliis generalibus.

TERTIUM argumentum sumit Kemnitius ex illis Scripturis, quæ Eucharistiam panem appellant: si quidem ante benedictionem vocatur panis, Matth. 26. *Accipit panem.* & de ipso quod accepit, ait: *Hoc est corpus meum.* Et ne dubium esse posset, an particula demonstratiua denotaret id, quod accepit Dominus: Lucas & Paulus id expresserunt in altera specie: quidem dicunt: *Accipit poculum, benedixit, dedit illis, & ait, Hoc poculum, &c.* ergo simplex historia cogit, ut dicamus panem esse corpus Domini, & poculum vini esse poculum sanguinis. At quomodo potest panis esse corpus, si nullus sit ibi panis? & vinum esse sanguis, si nullum sit ibi vinum? Deinde post benedictionem in ipso vsu Paulus Eucharistiam 1. Cor. 10. & 11. quinque panem appellat: *Panis quem frangimus. De uno pane participamus. Quoties manducabitis panem hunc. Qui manducauerit hunc panem indignè. Probet se ipsum hunc. Et sic de pane illo edat.* Ergo verus panis est in Eucharistia, non autem spectrum panis, id est, accidentia sine substantia: *Hæc argumenta,* inquit Kemnitius, *sunt perspicua, firma & validissima Argumenta.*

RESPONDEO, quòd pronomen, *Hoc*, non demonstrat panem materialem, satis apertè demonstrauius in i. lib. cap. 10. & ii. neq; opus est illa repetere, quia quod pronomen, *Hoc*, demonstrat panem materialem, vtile est Calvinistis, contra quos tunc disseruimus, Lutheranis autem non modò nihil prodest, sed vehementer obest. Quare valde miror Lutheri, Kemnitij, & aliorum imprudentiam, qui tantoperè vrgent, panem demonstrari pronomine illo: quantò enim fortius id probant, tantò seiplos fortius ligant, & impediunt. Nam (vt supra deduxi) si Dominus ait; Hic panis est corpus meum, necessariò sequitur, vt aut falsa sit Domini sententia, si nimirum propriè panis materialis dicatur esse corpus Domini, quod apertè implicat contradictionem: aut panis sit corpus non propriè, sed figuratè, quod volunt Calvinistæ: aut denique panis non manens panis, sed benedictione mutatus sit in corpus Domini, quæ est sententia Ecclesiæ Catholicæ, & verissima.

Ad illas ergo argutias: *Si panis est corpus Domini; ergo panis manet*, RESPONDEO, falsum esse, panem esse corpus Domini, nisi addas, aut certè subintelligas, mutatum. Panis enim mutatus verè est corpus Domini: sed tunc non sequitur, debere manere panem; nam panis mutatus non est, sed fuit panis. Simile est, si dicas; Homo occisus est cadauer: neque enim inde colligi potest; ergo homo manet, sed potius colligitur non manere, quia homo occisus non est homo.

Quod attinet ad alteram partem argumenti de nomine panis post benedictionem, respondi etiam lib. i. cap. vlt. siquidem ea loca à Calvinistis obieciabantur: nunc breuiter RESPONDEO, apud Paulum panem vocari post consecrationem non spectrum, nec accidentia sine subiecto, sed verum cibum supersubstantialem, qui panis dicitur, vel quia ex pane factus est, vel quia figuram externam panis retinet, vel quia habet effectus, & proprietates panis, vel quia more Hebraico omnibus dicitur panis: siquidem Manna vocatur panis in Scriptura frequentissimè, Exod. 16. Sapient. 16. Psal. 77. & Ioan. 6.

SED solutio ista Kemnitio non satisfacit: dicit enim esse valde absurdum in Scripturis ita ludere, vt in eodem capitulo modò panis accipiatur propriè, modò metaphoricè. Cùm ergo i. Corint. ii. panis omnium consensu accipiatur propriè pro pane triticeo, quando Paulus ait: *Accipit panem, & gra-*

tiat

tias agens, &c. oportet etiam paulò infra propriè accipere, quando idem ait: *Quotiescunque manducabitis panem hunc, &c.*

RESPONDEO, non est ita absurdum, vt Kemnitius putat, in eodem capitulo variè accipere aliquam vocem, quando analogia aliqua, & similitudo inter eas res inuenitur. Nam Exod. 7. Virga Aaron vocatur virga, antequàm verteretur in colubrum; & rursùm in eodem capitulo vocatur virga, cum esset coluber, non virga: *Denorauit*, inquit Scriptura, *Virga Aaron Virgas Magorum.*

At instat Kemnitius; nam Exod. 7. apertè declarata est conuersio virgarum in colubros: ea autem declaratione facta, non est absurdum idem nomen tribui rei ante & post conuersionem. Paulus verò non declarauit transubstantiationem, & Corinth. 11. quare sine fundamento asseritur, panis nomen accipi variis modis apud Paulum.

RESPONDEO, aliud exemplum ex ipso Paulo adduci potest, vbi nulla notatur conuersio, & tamen idem nomen variè accipitur, 1. Corinth. 10. cum dicitur: *Panis quem frangimus de pane triticeo* Paulus loquitur secundum Kemnitium, & de pane cœlesti, id est, de corpore Christi naturali secundum Catholicos; & tamen ibidem Paulus ait: *Vnus panis multis frangimus* vbi non de pane triticeo, nec de corpore Christi naturali, sed de Ecclesia loquitur. ADDE, quòd Apostolus 1. Corinth. 10. satis apertè declarauit variam panis significationem, ex oratione facta in pane. Nam ante consecrationem absolute nominauit panem, dicens: *Accipit panem*, post consecrationem autem, semper addidit pronomen, quo indicaretur sermonem esse de pane consecrato, & mutato; ait enim: *Quotiescunque manducabitis panem hunc*, id est, panem sic benedictum, & consecratum, & proinde mutatum in aliam substantiam. ADDE, quòd de pane non mutato falsum esset, quòd Paulus dicit: *Qui manducat indigne, iudicium sibi manducaturus, & reus erit corporis, & non diiudicans corpus Domini.*

QUARTVM argumentum Kemnitius sumit à ratione Sacramenti. Nam secundum Scripturas Eucharistia Sacramentum est sicut Baptismus. At si desit substantia panis, tollitur ratio Sacramenti; ergo non est Scripturis conformis ista transubstantiatio. Assumptio probatur. PRIMÒ, in Sacramento requiritur, vt sint duæ res, materia, & forma; restit-

rena, & cœlestis: verbum enim accedens ad elementum, non annihilat elementum, sed facit Sacramentum. At transubstantiatio tollit materiam, & rem terrenam, & annihilat elementum.

SECUNDO, Sacramenta sunt instituta ad confirmandam fidem rerum inuisibilium per signa visibilia: idè enim ablui-mur in Baptismo, vt credamus nos ita verè, & certò interius lauari per gratiam, vt exterius lauamur per aquam, & eodem modo panem manducamus in Eucharistia, vt credamus nos ita verè, & certò accipere corpus Domini, vt accipimus panem externum. Sed si ille non est panis, sed spectrum panis, & ludificamur, ac decipimur in simbolo externo; quomodo fides rerum cœlestium confirmabitur?

TERTIO, debet esse analogia inter Sacramenta, & rem cuius Sacramenta sunt, iuxta Augustinum in epist. 23. Duplex autem analogia est in Sacramento Eucharistia. **VNA**, quòd sicut panis materialis alit, & sustentat corpus animale; ita corpus Christi est cibus nutriens, & sustentans nouum, & internum hominem. **ALTERA**, quòd sicut panis triticeus est quaedam substantia ex multis granis coacta; ita vnum corpus efficiuntur, qui de vno illo pane Eucharistia participant. Quæ significationes omnes intercidunt, si substantia panis tollitur.

RESPONDEO; Substantia panis non pertinet vllò modo ad rationem Sacramenti Eucharistia, sed sola accidentia externa, vt supra ostendimus lib. 2. cap. 9. Sacramentum enim est signum sensibile, cui per accidens est, vt habeat substantiam annexam, vel non habeat.

ADPRIMAM probationem dico, rem terrenam in Eucharistia esse species illas sensibiles, quæ terrenis sensibus percipiuntur, materiam autem, ex qua Sacramentum conficitur, dico esse verum panem triticeum; qui in Sacramèto iam confecto remanet, quatenus opus est, id est, remanet quantum ad id, quo Sacramentum, id est, signum sensibile est. Porro verbum ad elementum accedens, non annihilat elementum, sed tamen mutat eo modo, quo opus est, vt fiat hoc magnum, & mirabile Sacramentum. Quod autem nulla sit in hac mutatione annihilatio, & supra breuiter docuimus, & infra iterum docebimus in solutione argumentorum Petri Martyris.

Ad

Ad SECUNDAM probationem dico, ad fidem confirmandam rerum inuisibilium, satis esse si externum signum percipiatur, etiam si non sequatur effectus eius signi, ut est naturalis. Explico: in Baptismo aspergimur aqua, ad significandam internam lotionem anime, & tamen non est opus, ut ipsa sordes corporis aqua illa purgentur, sed satis est si later ab illa aqua contingamur. Non enim aspergimur, ut lauemus corpus, sed solum gratia significationis; & ideo satis est, si ab aqua attingamur, ut est signum internæ ablutionis. Igitur in Eucharistia, quia non sumimus cibum corporalem, ut caro inde nutriatur, & pinguescat, sed solum gratia significationis internæ refectiois, ideo satis est, si verè corporalem sumamus panem, quatenus significare potest. Significationem panis ratione accidentium, quæ sola sunt signa sensibilia; itaque satis est, si panis sumatur, quoad accidentia. Non est hic vlla ludificatio, quia nõrunt fideles, se non sumere panem illum, nisi causa signi; signum autem verissimum, & verissimè sumunt. ADDE, quod etiam aduersarij id fatentur. Nam si fortè detur alicui ab ipsis tam exigua portio panis consecrati, ut non sufficiat ad hominem alendum corporaliter; vel detur magna quidem portio, sed homo recipit, & virium debilitare, & graui morbo nutrire nequeat non propterea negabunt verum Sacramentum ab illo fructu acceptum; non igitur est opus ut cibis ille nutriat, sed tantum ut sit nutritionis signum. Adde VLTIMO, quod etiam species Sacramenti nutrirent, si in magna copia sumerentur: factum enim diuino miraculo manent sine subiecto, ita etiam nutriunt, ut Theologi docent.

Ad TERTIAM probationem; analogiam inter panem, & Christum non requirere, ut panis verè nutriat, & ex multis granis constet, sed satis esse, si naturaliter repræsentetur, quæ verè nutrit, & ex multis granis constat. Nam Spiritus sanctus apparuit in specie columbæ ob analogiam inter columbam, & Spiritum sanctum; & tamen non fuit opus, ut illa columba esset vera columba, quoad substantiam, sed tantum, ut speciem exteriorum columbæ haberet. Et serpens æneus Christum repræsentauit ob analogiam inter serpentem, & Christum; & tamen non fuit ille verus serpens, quoad substantiam.

VLTIMO ex Patribus multa collegit Kemnitius commentariis.

transubstantiationem, sed ea omnia explicata sunt à nobis in 2. libro: nam illa eadem adferebatur etiam à Calvinistis contra veritatem corporis Domini in Eucharistia. Vide quæ diximus de testimoniis Irenæi, Ambrosij, Theodoret, Gelasij, & Isidij. Horum enim duntaxat testimonia adducit, & cum nihil noui adferat, frustra in eorum confutatione immoremur.

CAPVT XXIV.

Refelluntur obiectiones Petri Martyris.

PETRVS Martyrin lib. contra Stephanum Gardinerum multa argumenta, vel proponit, vel ab aliis antea proposita confirmat contra transubstantiationem: sed ex iis multa, quæ ex verbo Dei, vel ex Patribus sumuntur, supra à nobis refutata sunt. Nunc iis omissis, reliqua persequemur.

PRIMUM argumentum habetur obiectione 13. cui argumento ad marginem libri hoc elogium adscriptum: *NOTA Vitale argumentum.* Sic igitur argumentatur: *Sicut Dominus Ioan. 6. de se dixit, Ego sum panis; ita Matth. 26. de pane dixit, Hoc est corpus meum. Sed cum ait, Ego sum panis; non se mutauit in panem: ergo cum ait, Hoc est corpus meum; non mutauit panem in corpus suum.*

RESPONDEO; Non sunt omninò similes illæ duæ sententiæ. Nam cum Dominus ait: *Ego sum panis*, non loquebatur de pane triticeo, sed de pane cœlesti; nunquam enim dixit absolute: *Ego sum panis*, sed, *Ego sum panis viuus*, aut *panis vitæ*, aut aliquid huiusmodi. Quare non fuit opus vlla mutatione, vt illæ sententiæ veræ essent, cum pro eodem Christo supponerent, tam pronomen, *ego*, quam nomen *panis*. At cum idem Dominus ait: *Hoc est corpus meum*; ex aduersariorum sententia, illud, *Hoc*, demonstrabat panem triticeum; ex sententia autem Catholicorum demonstrabat id, quod continebatur sub triticeo panis speciebus. Itaque ex sententia aduersariorum, sensus erat, Hic panis triticeus est corpus meum; quæ sententia non potest esse vera, nisi panis mutetur in corpus Domini, vt supra ostendimus. Ex sententia etiam Catholicorum non potest esse verum illud Domini pronunciatum, nisi fiat mutatio panis in corpus; non enim ante mutationem, id quod sub speciebus illis continetur, est corpus Domini, sed panis

Bbb triticeo

ritricei substantia. Quare in illo utili argumento maior propositio est falsa, si illud *sicut*, dicat similitudinem propositionum: si autem ita accipiatur illud, *sicut*, ut solum significet eiusdem Christi esse utramque sententiam; tunc maior propositio est vera, sed consequentia est mala, quia in alio sensu Dominus unum dixit, & in alio sensu aliud.

SECUNDUM argumentum in obiectione 14. *Transsubstantiatio aperit fenestram Marcioni, Valentino, Eutycheti, & aliis hæreticis, qui Christi corpus phantasticum esse dicebant; non si substantia corporis eius inuisibiliter soluitur per innumerabilia loca, & modo hic incipit esse, modo illic, quis non suspicet phantasma?*

TERTIUM argumentum est ibidem: *Non potest panis taliter desinere esse, quin annihilatur. At quod annihilatum non potest conuerti, vel transire in aliam substantiam, & inde nec transubstantiari, nisi vocabulis abuti velimus; ergo est impossibilis transubstantiatio, qualis à Catholicis ponitur.* Probat PRIMAM propositionem: nam panis erat aliquid, iam est nihil; ergo est annihilatum. Quod autem sit nihil, probat, quia nusquam est, nullus est, nulla pars eius remanet. Nec potest responderi non annihilari, quia succedit ei res nobilior; nam quando cibus in stomacho vertitur in carnem humanam, succedit ei res nobilior, & tamen dicitur simpliciter corrumpi. Probat autem SECUNDAM propositionem, quia conuerti, vel transire unum in aliud, significat, si proproloquendum sit, unum & idem manere sub utroque termino; alioqui non transit, sed resilit, vel recedit unum ab alio, si transueniente alterum cedit. Et quia hoc argumentum videtur retro Martyri insolubile, ita loquitur nobiscum: *Si ageretur canibus, non deberetis audere tam ἀκούσατα. & monstra loqui. Gratia sit Deo, qui tam manifeste perdit sapientiam sapientium, & intelligentiam intelligentium reicit. Ipse non cogitationes hominum quoniam sana sunt. Hoc quoque, tempore ad nostram institutionem non dedignatur comprehendere sapientes in astutia ipsorum.* Hæc ille.

Calvinus quoque lib. 4. Institut. cap. 17. §. 14. contendit Catholicos non ponere veram conuersionem, sed annihilationem panis. Quod idem asserit Kemnitius loco notato: & teste eos Ioannes VViclefus apud Thomam VValdensem, tom. 2. cap. 68. vbi etiam deducebat Christum esse Deum malum

Manichæorum, si vera sit transubstantiatio, quia annihilabit res bonas à Deo creatas.

RESPONDEO; Argumentum de phantasmate Marcionistarū, verum phantasma mihi esse videtur: habet enim faciem quandam argumenti, sed verum argumentum non est, cum nihil concludat pro aduersario. Nam phantasmata, seu phantastica corpora, quale esse putabant Christi corpus Marcioniste, Manichæi, Eutychiani, videntur esse vera corpora, si externis oculis considerentur, & tamen re ipsa non sunt vera. At corpus Christi in Eucharistia ex Catholicorum sententia non videtur oculis externis esse verum corpus, & tamen re ipsa est. Itaque habet corpus Christi in Eucharistia contrarias conditiones iis, quæ conueniunt corpori phantastico. Quare argumentum aduersarij concludit contrarium eius, quod ipse volebat.

Ad ALTERVM ex iis, quæ suprâ diximus cap. 18. patet solutio: sed ne Martyr nimium gloriatur, respondebo ad singulas partes argumenti ipsius. Nego igitur panem annihilari, atque assero verissimè conuerri. Ad illam probationem: *Panis aliquid erat, & nunc nihil est, nullus est, nusquam est, &c.* RESPONDEO, nō propterea esse annihilatum. Nam etiamsi panis nihil sit, tamen id in quod ipse conuersus est, non est nihil, nec nullum, nec nusquā. Non enim dicitur annihilari quod manet nihil in se, sed quod terminatur in nihil, ita vt terminus actionis, qua ipsum desinit esse, nihil sit: alioqui aqua, quæ à Domino versa est in vinum, annihilata fuisset; nam post conuersionem nihil fuit, nulla fuit, & nusquam fuit. Neque obstat quod fortè materia manserit: nam materia non est aqua: & præterea saltem forma substantialis aquæ, & multa eius accidentia annihilata fuissent, quia nihil omnino eorum mansit.

Ad exemplum de cibo, qui in stomacho corrumpi dicitur, etiamsi succedat ei res alia nobilior, RESPONDEO proprie loquendo, cum succedit res nobilior, tota illa actio generatio dicitur, non corruptio, sicut è contrario, cum succedit res ignobilior, corruptio dicitur, non generatio. Quia tamen reuera vbicunque est generatio vnius, ibi est corruptio alterius, admitto cibum verè corrumpi, vt caro humana generetur, & eodem modo admitto panem per consecrationem interire, vt ei succedat corpus Christi: sed aliud est corrumpi, & interire, aliud annihilari. Corripitur enim, siue interit,

quidquid desinit esse: at non annihilatur, nisi quod ita desinit esse, ut nihil ei succedat, ita ut eius desinitio terminetur ad nihil. Itaque; cibus corrumpitur quidem, quia desinit esse, sed non annihilatur, quia non desinit in nihil, sed in carnem humanam.

Quantum autem ad ALTERAM propositionem argumenti Petri Martyris. RESPONDEO, aliud esse transire de vno in aliud, aliud transire vnum in aliud. Cum enim dicimus transiisse aliquid de vno ad aliud, tunc significamus permanentiam eiusdem rei in vtroque termino: & hoc modo quando vnum sic cedit alteri venienti, ut migret ad aliud, dicitur recessus, seu recedere, & transire ab illo, cui cedit, non autem in aliud transire. At verò, cum dicimus, vnum transire in aliud, tunc non significamus permanentiam eiusdem rei in vtroque termino, sed significamus desinitioem vnius rei, & inchoationem alterius. Sic dicimus vsitatissimè noctem conuerti, seu transire in diem per ortum solis, & diem in noctem per huiusmodi occasum; ligna in ignem per combustionem; cibum in hominem per nutritionem; & elementa in inuicem per mutuum conflictum; atque hoc modo dicimus panem conuerti, seu transire in corpus Christi, non autem aliquid tertium de panis transire ad corpus Christi. Hinc igitur patet, quam inepta & frigida fuerit Pseudomartyris gloriatio.

QUARTVM argumentum habetur obiectione 59. vbi est confessio Berengarij, quæ habetur can. Ego Berengarius de consecrat. dist. 2. argumentum sumit. Nam in ea confessione, quæ à Concilio Romano approbata fuit, habetur, panem & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem esse non solum Sacramentum, sed etiam verum corpus, & sanguinem Domini, & sensualiter, & in veritate sacerdotum manibus tractari, & frangi, & fidelium dentibus atteri. Ex qua confessione aperte colligitur, panem verum esse in Eucharistia, & eum sensualiter tractari, frangi, atteri: neque enim ista de Christi carne dici possunt sine ingenti blasphemia.

Idem argumentum antea fecerat Ioannes VViclefius apud Thomam VValdensem, tomo 2. cap. 42. & 43. obieciat eam VViclefius, Ecclesiam tempore Innocentij III. defecisse ab Ecclesia, quæ fuit tempore Nicolai II. quod illa negauerit substantiam panis manere in Eucharistia, cuius contrarium posuerat ista in abiuratione Berengarij. Calvinus etiam libro 4. Instit. cap. 17. §. 12. & alij tum Lutherani, tum Calvinistæ istam

confessionem Berengarij aut contra nos obiiciunt, aut eam vt monstrosam irrident. Et deniq; primus omnium Berengarius (teste Lantfranco in libro de corpore Domini) post illam abiurationem periurus cœpit obiicere fidelibus, ex illa confessione colligi posse verum panem esse in Eucharistia: *Sicut enim qui dicit, Christus est lapis angularis, Christum non tollit, sed ponit; ita etiam (dicebat ipse) qui ait, Panis est corpus Christi; panem non tollit, sed ponit.*

RESPONDEO, confessio illa Romani Concilij, quod ad verba attinet, tota desumpta est ex antiquis sanctis Patribus, & idè non potest reiici, vel irrideri, quin simul veteres sancti Patres reiiciantur, & irrideantur. Quod autem attinet ad rem ipsam, nihil continet falsum, aut contrarium fidei, quam & antea, & postea Catholica Christi Ecclesia tenuit.

Quatuor sunt partes eius confessionis. PRIM A est, panem post consecrationem esse Sacramentum: & hoc nullus negat aduersariorum, & habetur expressè apud Augustinum lib. 20. contra Faustum, cap. 13. vbi dicit, panem & calicem certa consecratione fieri mysticum, alioqui esse alimentum refectio- nis; non Sacramentum religionis.

SECUNDA pars est, eundem panem post consecrationem esse verum, & naturale Christi corpus: quod intelligitur de pane mutato substantialiter virtute consecrationis, vt supra cap. 21. probauimus ex Lantfranco, Guitmundo, & Anselmo. Itaque panis consecratus, quoad species externas, est Sacramentum; quoad internam substantiam, est verum, & naturale Christi corpus. Et hoc non solùm est verum quoad sensum, sed etiam conforme sententiis Patrum supra citatis, cap. 20. ac præsertim S. AVGVSTINI in hom. ad infantes, apud Bedam incom- men. 1. Cor. 10. vbi dicit: *Panis est corpus, & Vinum est sanguis.*

Ad argumentum autem Berengarij, Viclefi, Petri Martyris, & aliorum, qui dicunt; Si post consecrationem panis est corpus Domini; ergo post consecrationem manet panis: respondit optimè Lantfrancus, omninò manere panem post consecrationem, sed panem cœlestem, non triticeum; panis enim post consecrationem est panis mutatus substantialiter in carnem Domini, vt sæpe diximus.

TERTIA pars est, corpus Domini sensualiter manibus tra- ctari, frangi, & atteri dentibus; qui modus loquendi inueni- tur apertissimè in Patribus. CHRYSOSTOMVS homil. 83. in

Matth. *Ipsum*, inquit, *vides, ipsum tangis, ipsum comedis.* 2. homil. 45. in Ioan. *Non se tantum videri permittit de sidero tibus, sed & tangi, & manducari, & dentes carni sua infigi.* 2. homil. 24. in priorem ad Corinthios: *Quod in cruce passum non est, id in oblatione patitur, & propter te frangi sustinetur, omnes satiet.* Hæc ille. Itaque Chryostomus asserit, corpus Domini in Eucharistia, videri, tangi, frangi, & dentes in illa infigi: qualia etiam leguntur apud Cyrillum lib. 12. in Ioa. cap. 58. & alios Patres. Sensus autem horum verborum est, Christi corpus videri, tangi, frangi, & teri mediante speciebus panis, quæ solæ formaliter videntur, tanguntur, franguntur, terentur. Quomodo Luc. 8. dicebat Dominus: *Quomodo tetigit?* Et rursus: *Tetigit me aliquis.* Et tamē nemo ipsum, siue eius corpus immediatē tetigerat, sed solū mediante simbria vestis: & nos vilitatē dicimus; Pluuia me totum madefecit, & humectauit; etiam si fortē solum pallium aspersum fuerit aqua. Denique in Scripturis frequentissimē dicebatur Angeli videri, & tangi, cum in corporibus assumpsis videntur, & tangerentur.

QUARTA pars est, contactum istum sensualem carnis Christi non esse tantū in Sacramento, id est, in symbolo, sed etiam in rei veritate: quæ particula addita est ob fraudes hereticorum. Nam duobus modis potest Christi caro sensualem videri, & tangi, mediante speciebus panis. Vno modo mediante speciebus, vt signis quibusdam, quomodo qui imaginem Christi depictam, vel sculptam videt, & tangit; dicere potest se sensualem vidisse, & tetigisse Christum mediante illo signo: & hoc modo tantū Christum videri & tangi in Eucharistia, negat confessio illa Romani Concilij. Alio modo mediante illis speciebus, vt re ipsa regentibus presentem Christi carnem; & hoc vult illa confessio, & ad hoc faciunt exempla allata de tactu Christi mediante veste; & de tactu Angelorum mediante corpore assumpto: atq; hunc modum loquendi habet etiam CHRYSOSTOMVS homil. 37. in Matth. vbi sic ait: *O, quot modo dicunt, Vellem speciem eius, & formam videre.* Et subdit: *Ipsum igitur vides, ipsum tangis, etc.* Vbi opponit presentiam Christi in Eucharistia, presentiam eius in imagine, & forma ad viuum expressa; quod certe non faceret, si in Eucharistia non haberemus Christum, nisi in signo.

QVINTVM argumentum habetur obiectione 63. 64. 121. 122. 123. 129. Sensus falli non possunt circa sensibilem substantiam: at illi iudicant in Eucharistia esse panem. Item Patres probant, Christum fuisse verum hominem, contra Marcionem, Manichæum, & similes hæreticos, quia manducabat, bibebat, dormiebat, fatigabatur; ergo eodem modo probare possumus in Eucharistia esse verum panem, quia ibi est color, sapor, odor, figura veri panis. Vel si hîc sensus falluntur, & licet nobis dicere; Non est panis, licet videatur omnibus sensibus, cur non licebit Marcionitis dicere, Christus non fuit homo, licet omnibus sensibus videretur esse homo? ergo ista transubstantiatio præiudicat fidei, & fauet hæreticis, &c. Hęc est summa illarum obiectionum. Similia habet etiam Ioannes VViclefus apud Thomam VValdensem, tomo 2. cap. 45. & 46. vbi argumentatur, in Eucharistia esse verum panem, quia ita iudicant mures.

Potest addi argumentum paulò grauius ex Scoto, qui & proponit, & soluit. Est autem huiusmodi: *In Sacramento Veritatis nihil decet esse falsum. At si substantia panis desit, eris falsitas in accidentibus: accidentia enim externa, sunt naturalia signa interne substantie, Unde etiam per ea à posteriori indagatur à Philosophis substantia.*

RESPONDEO ad PRIMVM; Illa sententia Philosophorum, sensum nõ falli circa suum obiectum, vera est, sed eget multis limitationibus, quæ notandæ sunt, vt videamus, quam debile fundamentum habeant aduersarij. PRIMO, vera est de obiecto per se, id est, de accidentibus, non de substantia, quæ est obiectum sensuum per accidens. Videmus enim circa substantias etiam sensibiles, homines falli frequentissimè, cum ex sola apprehensione sensuum iudicant, vt patet in glacie, quæ videtur crystallum, in aurichalco, quod non discernitur ab auro, & sic de aliis: & hoc sufficeret ad argumentum soluendum. Fatemur enim sensus non falli in accidentibus panis, quæ sunt obiecta per se, sed in substantia tantùm, quæ est obiectum per accidens. Allatum est anno M. D. LXXXV. à quibusdam ex Syria, fragmen ligni conuersum in lapidem, manentibus accidentibus quibusdam ligni, vt figura, colore, asperitate, &c. quod quidem ita verum lignum videbatur iudicio oculorum, vt sanè qui rem non nossent, iuraturus fuisset illud esse lignum, cum tamen non lignum, sed verissimus lapis esset.

SECUNDO, vera est ea sententia de obiecto proprio, non de obiecto communi. Vnde videmus homines passim decipi iudicanda magnitudine stellarum, in figura baculi in aere existentis, in motu & quiete cum nauigamus: putamus enim littora recedere, & nauim quiescere.

TERTIO, vera est de obiecto proprio, si sint organum & medium bene disposita: nam alioqui etiam circa propria obiectum falli possumus; saepe enim per viridia perspicillata colorem album putamus esse viridem, & gustus infectus dulcedinem iudicat esse amara.

QUARTO, vera est de obiecto proprio in generali, nam in particulari videtur posse contingere error, etiam organo & medio rectè dispositis. Vera est (inquam) de obiecto in genere, quia sensus videndi non errat vnquam in eo, quod apprehendit colorem, vel lumen: nullo enim modo fieri potest, ut apprehendat saporem, & odorem, aut aliquid aliud, excepto colore, & lumine. Quomodo etiam intellectus non errat in eo, quod apprehendit ens in genere: at in particulari videtur posse contingere error, nimirum, ut apprehendat vnum pro alio. Nam in iride iudicant oculi verissimos esse colores, qui tamen non sunt, nisi lumen reflexum. Cum igitur hæc ita fuerint, merito Patres reprehendunt eos, qui ex apprehensione sensuum, de hoc Sacramento, & aliis rebus fidei iudicare volunt. Vide Cyrillum catechesi 4. mystagogica. Chryostomum homil. 83. in Matthæum, & Augustinum serm. 33. de verbis Domini.

Ad SECUNDVM respondeo, contra Marcionem, Marcionem, & similes probari à Patribus, Christi corpus verum & solidum, non autem phantasticum fuisse, experimento sensuum: idque rectissimè propter duas causas, quarum vna prædeest argumento aduersariorum circa panem Eucharisticum. PRIMA causa est, quia disputabatur cum illis hæreticis de obiecto proprio sensuum, id est, de soliditate corporis; phantasma enim tangi nequit. Vnde etiam Dominus Luc. 24. probauit se non esse spiritum seu phantasma, sed corpus solidum, ex tactu: *Palpate, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere.* Nos autem cum Lutherani disputamus de substantia panis, quæ non est obiectum sensuum, nec proprium, nec commune, nisi per accidens, quo saepe erratur.

SECUNDA causa est, quia Scriptura nusquam dicit, Christum non habere verum corpus, immò contrarium affirmat, & similiter Ecclesia in Conciliis idem semper docuit. Posito autem hoc fundamento fidei ex verbo Dei per Ecclesiam explicato, rectè adhibentur omnia argumenta alia, quæ idem confirmare possunt; licet alioqui non possint certitudinem fidei Catholicæ efficere. At in causa Lutheranorum, verbum Dei per Ecclesiam Catholicam in multis Conciliis declaratum affirmat, in Eucharistia non esse panem: proinde argumenta ex experimento sensuum, quæ (vt ostendi) in se fallacia sunt, in hac re fallacissima iudicanda sunt.

Ad argumentum Scoti, dico nihil esse falsi in signo sensibili Eucharistiæ; quia accidentia illa significant naturaliter sub illa specie latere substantiam panis, & idèd, nisi præter cursum, ordinemque naturæ Deus aliquid faciat, per illa accidentia venit in cognitionem substantiæ. In Eucharistia autem non naturaliter, sed supra ordinem naturæ fit, vt sub illis accidentibus desit substantia panis. Itaque in ipsis signis nulla est falsitas, cum id solùm significet, naturaliter sub illa specie latere substantiam panis. Quòd si imaginatio hominum fallitur in hac re, id nascitur ex ipsorum vitio: nam vel sunt fideles, vel infideles. Si fideles, non falluntur, quia sciunt testimonio Dei & Ecclesiæ, ibi esse accidentia sine substantia. Si infideles, falluntur, vel quia credere nolunt Deo, & Ecclesiæ, vel si fortè non audierunt quidquam de hoc mysterio, falluntur simpliciter ex ignorantia mysterij, non ex falsitate, quæ sit in re. Et hoc nullum est absurdum: nam hoc modo fallebantur etiam sancti viri, Abraham, Loth, Tobias, Manue, Geleon, & alij, qui Angelos in specie humana sibi apparentes, veros homines esse credebant, & vt homines tractabant: & duo discipuli fallebantur, qui Dominum peregrinum aliquè esse existimabant; & Magdalena, quæ eundem hortulanum esse putabat.

Argumentum SEXTVM est apud eundem obiectione 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. *Panis Eucharistia mutationes varias recipit, quæ nullo modo fieri possunt sine substantia panis, quæ sit subiectum illarum mutationum; ergo substantia panis, & non sola accidentia in Eucharistia reperiuntur. Antecedens probatur, quia panis Eucharistia potest alterari, vt caleferi, immò etiam veneno insici: constat enim Victorem III. Papam,*

Et Henricum VII. Imperatorem Veneno perisse, quod in Eucharistia positum fuerat. Item panis Eucharistia aliquando corrumpitur, Et inde aliud generatur: nam ex eo homines nati constat, Et Vermes inde procreari, Et illum etiam posse comedere, Et Vinum Eucharistia Veri aliquando in acerum.

RESPONDEO; Tractantur hæc omnia accurate à Scholasticis: sed quod attinet ad argumenta aduersariorum, facile solui possunt. Nam vel mutatio in pane Eucharistia est solus alteratio, vel est corruptio. Si sola alteratio, vt calefactio, condensatio, &c. tum non requiritur materia, seu substantia; nam accidentia omnia pro subiecto habet quantitatem, quæ in Sacramento manet. Vnde hostia consecrata dicitur alba, sapida, rotunda, parua, &c. hæc enim omnia denotant quantitatem, alioqui non posset fieri ista denominatio non enim accidentia de se ipsis dicuntur in concreto, sed solum de subiecto, excepta quantitate, quæ & dicitur quantitas, & quanta. Et sicut fieri potest, vt maneant qualitates a quantitate separata à materia, sic etiam potest fieri, vt introducantur nouæ qualitates in eandem quantitatem à materia separatam. Si verò sit corruptio specierum, vt in mutatione humana, combustione, &c. tum requiritur quidem materia, sed ea substituitur à Deo in illo ipso instanti, quo definit esse illæ species, & in quo aliud generatur; & hoc sine miraculo. Vt enim cum disposita est materia corporis humani, sufficit, Deus animam creat, & infundit, & hoc non dicitur miraculum, quia hoc exigit ordo rerum à Deo institutus: ita etiam quando per alterationem specierum panis ed venit, vt ab sint dispositiones requisitæ ad aliquam formam introduendam, exigente ordine rerum, Deus materiam substituit, & in illo ipso instanti ab agente naturali, mediantibus dispositionibus præmissis, introducit formam substantialem. Atque hæc est simplicissima, & tutissima explicatio huius rei; sic enim omnia cohæret. Nam nec dicimus, fieri generationem, & corruptionem sine materia, nec multiplicamus miracula, nec dicimus ab agente naturali fieri materiam, aut certe nihil ab eo fieri, sed totum à solo Deo: & simul ostendimus nihil materia mundo deperire ex tot panum consecratione.

SED obiicit Petrus Martyr obiectione 67. argumentum suo iudicio insolubile, re autem vera profusum ineptum, & indignum vel mediocri Philosopho: Nam si disponuntur, inquit

iple, illa species ad materiam recipiendam, vel id fit manente Christi corpore in Eucharistia, vel post eius abscissum. Manente Christi corpore id fieri nequit, quia nunquam simul esse debent materia panis, & corpus Christi; essent autem simul si dispositio fieret manente Christi corpore: nam simul est & ultima dispositio, & introductio eius, ad quod fiebat dispositio. Abscedente autem corpore Christi, species pereunt, nec &quam sunt, ut omnes Theologi docent, qui volunt corpus Christi manere, donec species manent. At quod perit, non potest disponi; igitur fictitia est illa dispositio.

RESPONDEO, Dispositiones non sunt ad materiam recipiendam, ut imperitè Martyr dicit, sed ad formam: sed quia forma introduci non posset, nisi adesset materia, idè (ut dixi) materiam Deus substituit. Porro dispositiones illæ inchoantur manente Christi corpore: vltima autem dispositio, cum qua simul, & materia substituitur à Deo, & forma ab agente naturali introducitur, fit in illo instanti, quod est primum non esse corporis Domini in Eucharistia, & primum esse rei genitæ.

SED, inquit Martyr, tunc species non sunt. RESPONDEO, Non sunt in sua natura, sed sunt tamè in natura aliarum qualitarum introductarum: neque est hoc nouum, aut singulare, sed commune, & ordinarium in omni generatione, & corruptione.

Ad illud autem de veneno in Eucharistia propinato, RESPONDEO, quidquid sit de veritate historiarum (neque enim desunt, qui eas historias falsas esse contendant) vel venenum consistebat in sola qualitate aspersa vino Eucharistiæ, vel in substantia aliqua admista illi vino ante vel post consecrationem. Si in sola qualitate, tum nullū sequitur absurdum, si dicamus in ipsa specie consecrata posse manere, vel introduci istam qualitatem, ut possunt aliæ, quæ se compatiuntur cum accidentibus panis, & vini. Si verò sit aliqua substantia venenata, ut aliquis liquor, in illo corpus Domini non erit, licet in eodem calice sit ille liquor cum vino consecrato; nihil enim verti potest in corpus, & sanguinem Domini, nisi quod ipse Dominus instituit, id est, panis & vinum.

Argumentum SEPTIMUM est in obiectione 106. De accidentium ratione, & essentia est, ut inhereant in subiecto. Sed in pane Eucharistia accidentia panis inveniuntur; ergo & subie-

subiectum eorum, quod est substantia. Probat maiorem propositionem. PRIMO, quia accidentis esse est ineffabile, ut colligitur ex libro 5. Metaphys. tex. 35. Vnde accidens non tantum dicitur ens, quam entis, id est, aliquid entis, siue aliquid in eo existens.

SECUNDO, Aristoteles Platonem reprehendit, quod posuerit Ideas à materia separatas. Quod si formæ substantiales quales Ideæ sunt, à materia separari nequeunt, quando minus poterunt separari formæ accidentales?

TERTIO, sicut accidenti conuenit inhærere in alio, in substantiâ non inhærere. Sed nullo modo fieri potest, ut substantia inhæreat in alio; ergo neque ut accidentia non inhæreant.

QUARTO, ista accidentia vel sunt in se, vel in alio. Si in se; ergo subsistunt per se, & proinde substantiæ sunt, non accidentia. Si in alio; ergo inhærent; ergo non manent in subiecto.

QUINTO, AVGVSTINVS in epist. 57. ad Dardanum: *Tolle, inquit, ipsa corpora a qualitatibus corporum, nõ erit, sed sunt. Et ideo necesse est, ut non sint.* Alium locum huic similem afferebat Ioannes VViclefus ex lib. 2. Soliloquiorum, cap. 12. sic loquitur Augustinus: *Cui fieri posse videatur, ut id, quod in subiecto est, maneat ipso intereunte subiecto?*

RESPONDEO, falsum esse ad accidentis essentiam pertinere inhærentiam in subiecto: id enim negant non solum veteres Patres, & omnes Theologi, ac Philosophi Christiani, sed etiam multi ex Ethnicis. Ex Patribus Basilius, non solum credit, accidens sine subiecto esse posse, sed etiã re ipsa fuisse in initio creationis rerum. Nam homil. 2. de opere sex dierum & clarius homil. 6. docet lucem solis creatã fuisse prima die & mansisse absque sede, & vehiculo tribus diebus, & tandem die quarta creatum fuisse corpus solare, & in eo, ut in subiecto positam fuisse lucem illam, quæ fuerat prima die creata. Et ne quis dicat, per lucem non intelligi à Basilio veram, sed solum qualitatem, sed substantiam aliquam lucidam, ipse clarissimè explicat. Dicit enim, aliud esse albedinem, aliud esse corpus, quod per eam fit album; & eodem modo aliud esse lucem, aliud corpus lucidum: & quamuis nos separate non possimus vnum ab alio, nisi sola cogitatione, tamen possit Deo re ipsa separari, quæ nos mente, & cogitatione separ-

mus. Nec potest etiam dici Basilium fortè confundere lucem cum lumine, & solùm velle dicere primis illis tribus diebus fuisse lumen in mundo sine sole, ita tamen, vt non defuerit subiectum (lumen enim in aëre, & aqua, vt in subiecto erat) sed defuerit causa secunda efficiens, id est, corpus lucidum, a quo illuminatio illa fieret. Hoc, inquam, dici non potest. Nam homil. 2. distinguit Basilium lucem primigeniam, quam postea in corpore solari collocatam dicit, à lumine quod per aquam, & aërem diffundebatur: ait enim lucem illam per emissionem radorum, & rursus per eorundem cōtractionem effecisse diem, & noctem; dum enim lux illa emitteret radios, omnia corpora diaphana illustrabantur, dum radios contraheret, eadem corpora obscurabantur. Similia habet Ioannes Damascenus Basilium sequutus lib. 2. de fide Orthodoxa, cap. 7.

Porro Thomas VValdensis, tomo 2. cap. 76. profert multa testimonia veterum Philosophorum, qui docebant posse accidentia existere sine subiecto. Aristoteles autem id quidem non concedit, quia non potest naturaliter fieri: tamen aperte docet non esse inhærentiam de essentia accidentis; quod nobis hoc loco sufficit ad refutandam Petri Martyris vanitatem. Nam Aristoteles lib. 3. de anima, tex. 9. dicit: *Aliud est magnitudo, aliud magnitudinis esse.* Quod si ipsum esse, id est, existentia accidentis, distinguitur ab eius essentia, certè multò magis inhærentia distinguetur, quæ est modus quidam existentia. Rursus lib. 4. Phys. tex. 58. quærit Aristoteles, an spatium censendum esset vacuum, vbi solus esset color, aut sonus: quæ sanè quæstio inanis esset omninò, si inhærentia esset de essentia; qui enim diceret colorem, necessariò includeret etiam subiectum, & proinde corpus.

Ad PRIMAM igitur probationem dico, illam sententiam Accidentis esse est inesse; & Accidens non ens, sed entis: nihil significare aliud, nisi accidentis naturam esse imperfectam, & habere ordinem quendam ad substantiam, ob cuius gratiam existit.

SCIENDVM enim est, accidentia habere propriam essentiam, vt patet: nam accidētia habent sua genera, & species distinctas planè à substantiæ generibus, & speciebus; sunt enim diuersa prædicamenta. Rursus negari non potest, quin habeant accidētia propriam existentiam distinctam ab existen-

tia subiecti, seu substantiæ, vt patet, quia terminant adiectiua reales; nam alteratio propriè qualitatè producit, & augmentatio quantitatem: tamen habent accidentia triplicem ordinem ad substantiam. **P R I M V S** est essentialis, quia, vt dixi, essentia essentialiter imperfecta, & idè essentialiter respicit substantiam. Hic autem ordo non est relatio propriè dicta, sed est ipsa natura imperfecta; & ratione huius dicitur esse non tam ens, quàm entis, & eius esse dicitur inesse, quia ordinatur ad inhærendum in subiecto. **S E C V N D V S** ordo est quædam potentia, seu aptitudo ad inhærendum: & hic ordo non est de essentia, sed est proprietas quædam accidentis, quæ oritur ex natura illa imperfecta, vt diximus. **T E R T I V S** ordo est actualis inhærentia, qui est quasi actus quidam, & obiectum accidentis, & proinde quid posterius ipso accidente. Non enim accidens, verbi gratia, candor talis est, quia facit parietem candidum, sed contrà, idè facit parietem candidum, quia ipse in se est candor. Nulla igitur repugnantia admittitur, si diuina potentia separaretur accidens ab eo, quod nec est de essentia eius, & a quo ipsum non pendet, cum sit prius.

Ad **S E C V N D A M** probationem dico, meritò reprehendi ab Aristotele eos, qui ponebant formas substantiales separatas: illi enim existimabant, hanc esse naturam rerum, vt forme separatae sint. Sed hæc reprehensio ad nos non pertinet, qui scilicet naturaliter non solum non existere, sed etiam non posse existere formas separatas.

Ad **T E R T I A M** respondeo, fallaciam latere in argumentum, nam cum dicit Petrus Martyr; Sicut accidenti conuenit inhære, ita substantiæ non inhære: comparat actum accidentis, non cum actu substantiæ, vt debuit, si rectè comparasset hoc modo; Sicut accidenti conuenit inhære, ita substantiæ conuenit subsistere: vel negatiuè; Sicut accidenti conuenit non subsistere, ita substantiæ non inhære; videlicet argumentum suum nihil valere, immodò pro nobis esse. Nam sicut substantiæ conuenit naturaliter subsistere, & tamen supernaturaliter potest separari à sua substantia, vt patet in mysterio Incarnationis, vbi natura humana est substantia, & Verbum non subsistit, id est, non per se existit, sed à Verbo substantatur: ita accidenti conuenit naturaliter inhære, & tamen fieri

fieri potest diuinitus, vt non inhæreat. Sic etiam, sicut substantia nullo modo potest inhære, ita accidens nullo modo potest subsistere per se: nam in Sacramento licet non sint accidentia in subiecto, tamen non per se subsistunt more substantiæ, sed à Deo sustentantur modo supernaturali. Ratio autem cur non possit substantia inhære, vel accidens per se existere, in promptu est; quia non potest effectus formalis separari à causa sua, à qua intrinsecè pendet, licet è contrario possit causa separari ab effectu, quia prius non pendet à posteriori. Porro inhære, est effectus formalis accidentis, sicut subsistere, substantiæ; inde ergo non potest vlllo modo illa res inhære, quæ non est accidens, neque illa subsistere, quæ non est substantia.

Ad **QVARTVM**, quod erat eiusmodi: *Accidentia ista, vel sunt in se, vel in alio. Si in se, ergo subsistunt: si in alio, ergo inhærent.* **RESPONDEO**, esse in se, & non subsistere, quia sunt in se negatiuè, non positiuè. Nam idè dicuntur esse in se, quia non sunt in aliquo supposito, & tamen reuera non subsistunt per actum positiuum, qualis manat ex naturis substantialibus; sic etiam dico esse in alio, & non inhære, quia sunt in alio, vt in consuante, non vt in subiecto.

Ad **QVINTAM** probationè ex Augustino, **RESPONDEO**, cum loqui de eo, quod potest fieri naturaliter.

Argumentum **OCTAVVM** habetur in obiectione 125. & 126. *Transubstantiatio, vel fit ante verba consecrationis, vel post, vel simul. Si ante, ergo non fit virtute verborum illorum: si post, ergo verba illa sunt falsa, Hoc est corpus meum: si simul, ergo transubstantiatio fit successiuè, non autem in instanti, & omnes Theologi docent.*

RESPONDEO, fit simul: & ad argumentum in cõtrarium, dico fieri non toto tempore quo durat pronuntiatio, sed in vltimo instanti terminatio illius prolationis. Etsi enim non detur vltima pars illius motus, quo proferuntur verba, neque etiam temporis ei respondentis: datur tamen vltimum mutatum esse terminatiuum illius motus, & vltimum instans terminatiuum illius temporis.

Quod autem Petrus Martyr obiicit, sequi ex hac solutione totam vim consecrationis consistere in illo vltimo (vM) quod videtur esse ridiculum; leue est. Nam illud (vM) non operatur virtute sua sola, quippe quod per se nihil significat, sed virtute

virtute totius sententiæ, quæ tunc habet esse completum cum finitur tota prolatio.

SED posset aliquis obiicere; Sicut corpus Domini incipit esse in Sacramento in instanti, sic etiam panis desinit esse in instanti: non enim corrumpitur paulatim per dispositiones prævias, sed per simplicem actionem diuinam desinit esse in instanti, quæ desinunt in instanti, desinunt per vltimum sui esse, sicut ea quæ incipiunt in instanti, incipiunt per primum sui esse; ergo dandum est instans affirmatiuum tam desitionis panis quam successione corporis Domini. Rursus, aut est idem instans desitionis, & successione; aut diuersum. Si idem, ergo simul erunt sub illis speciebus; panis, & corpus Domini: si diuersum; ergo in tempore intermedio (nec enim dantur instantia immediata) erunt species illæ sine substantia panis & sine corpore Domini.

RESPONDEO; Licet panis desinat in instanti, tamen illud instans non potest assignari, vel notari, nisi negatiue, vt sit primum non esse panis, non autem vltimum esse panis. Cuius ratio est, quia panis desinit ad desitionem verborum in quorum virtute fit illa conuersio: verba autem non habent vltimum esse, sed primum non esse. Itaque illud instans terminatiuum prolationis verborum, est primum non esse verborum, & consequenter substantiæ panis: & simul est primum esse corporis Domini sub illis speciebus. Quod idem evenit in naturali transmutatione. Nam substantia quæ corrumpitur, in instanti desinit esse: non enim sunt gradus in substantia, sicut in qualitatibus; & tamen, quia desinit ad desitionem dispositionum, non habet vltimum esse, sed primum non esse: dispositiones enim per motum successiuum desinunt.

Argumentum NONVM habetur obiectione 108. & sequentibus vsque ad 116. Posita transsubstantiatione: sequitur ex parte fieri corpus Christi: at hoc multis nominibus est absurdum: igitur transsubstantiatio admittenda non est. Probatur ademptio. PRIMO, si ex pane fit corpus Christi; ergo generatur corpus Christi: mutatio enim ad substantiam nulla est, nisi generatio. At absurdum est quotidie Christum generari. SECUNDO, in Eucharistia est Christus Deus & homo; ergo, si quod dicitur in Eucharistia, fit à sacerdote per consecrationem; ergo Deus & homo fit à sacerdote. TERTIO, corpus Christi, quod fuerit

cruce, & in utero matris, non fuit factum ex pane, sed ex carne Virginis. At quod est in Eucharistia, fit ex pane; ergo corpus Domini quod est in Eucharistia, non est illud, quod fuit in cruce, & in utero Matris. Hoc argumentum sapius, ac sapius repetit, & in varias formas syllogismorum redigit, ut nullus cavillis relinqui possit locus.

RESPONDEO; Non est vllum absurdum ex pane fieri corpus Christi: ita enim loquitur Ambrosius lib. 4. de Sacramentis, cap. 4. Gaudentius tract. 2. in Exod. & alij Patres.

Ad PRIMAM probationem miror imperitiam, vel audaciam Petri Martyris, qui toties inculcat, corpus Christi necessariò dicendum esse generari, si conuersio ista terminatur ad substantiam. Nam etiamsi generatio rectè distinguatur à Philosophis ab alteratione, augmentatione, & latione; quia generatio terminatur ad substantiam, alteratio ad qualitatem, augmentatio ad quantitatem, & latio ad vbi, siue ad locum: tamen quis Christianorum ignorat generationem distinguere à creatione, licet vtraque sit ad substantiam? & rursus, conuersiones miraculo factas aquæ in vinum, & vxoris Loth in statuam salis, terminatas fuisse ad substantiam, & tamen non esse propriè generationes? Dico igitur transubstantiationem terminari ad substantiam, & tamen non esse generationem, sed conuersionem supernaturalem; per quam (vt supra ostendi) corpus Christi non producit, sed succedit substantiæ panis.

Ad SECUNDAM nego, Christi corpus, vel ipsum Christum Deum, & hominem absolutè à sacerdotibus fieri. Aliud enim est Christi corpus ex pane conficere, quod sacerdotes faciunt, aliud absolutè Christi corpus efficere: ex pane enim Christi corpus efficere, non est ipsum producere, sed in ipsum præexistens panis substantiam commutare. Quanquam si de modo loquendi agatur, non dubitauit Hieronymus in epistola ad Heliodorū, & in altera ad Euagrium dicere, sacerdotes Christi corpus sacro ore conficere.

Ad TERTIAM dico, corpus Christi ex pane fieri, non tanquam ex materia, quomodo factum est ex carne sanctæ Virginis, & quomodo ex ligno fit sedes, ex auro & argento vasa preciosa; sed tanquam ex termino à quo, quomodo ex nihilo factum est cælum, ex die fit nox, & etiam ex aqua factum est vinum. Neque enim aqua mansit, vt materia vini, licet man-

serit materia prima, quæ aqua dici non potest. Potrò illa
 ria effectio, non mutat rei naturam. Nam si quis à Deo cre-
 hilo produceretur, non esset diuersæ naturæ ab aliis homini-
 bus, qui ex materia præexistente fiunt, neque vinum factum
 ex aqua in Cana Galilææ fuit diuersæ naturæ à vino, quod
 ex uuis. Quamuis autem nunquam mutetur species, tamen
 nouum indiuiduum producitur distinctū ab omnibus aliis
 quando conuersio est productiua: in præsentem autem negatur
 conuersio non est productiua, ut supra ostendimus. Panis
 enim conuertitur in ipsum corpus Christi præexistens, & illud
 corpus ex carne Virginis factum, & ex pane factum, non
 diuersa, sed vnum & idem omninò.

Ad argumentum autem Petri Martyris comprehensum
 syllogismo expositorio, in quo ille tantoperè confidit, re-
 spondeo in forma. Argumentum hoc est: *Hoc corpus (demon-
 strando corpus crucifixum) non est factum ex pane. Hoc corpus
 (demonstrando corpus Domini in Eucharistia) est factum ex
 pane; ergo hoc non est illud.* RESPONDEO; Si per *factum ex
 pane*, intelligatur productum, concessa propositione, negatur
 assumptio: non enim corpus Domini in Eucharistia produ-
 ducitur, sed solum succedit pani. Si verò per *factum ex pane*
 intelligatur successisse pani in ipsum conuerso, & mutato
 tunc assumptione concessa, negatur propositio. Nam verum
 corpus illud quod fuit crucifixum, factum fuit ex pane: illud
 enim est, in quod panis per consecrationem conuersus

fuit à Christo, ipso dicente: *Hoc est corpus meum,
 quod pro vobis tradetur.* Atq; hactenus de
 transubstantiatione.

